

Naturvårdsprogram Vellinge kommun

Utgiven av
Vellinge kommun

Redaktör:
Anna Freij

Teknisk redaktör:
P-G Bentz

Vellinge 2015

Innehåll

Förord	5	Djurliv	49
Inledning	6	Groddjur	54
Målformulering	6	Framtidens fauna	58
Syfte	6	Fåglarna och Vellinge kommun	59
Föregående program	6	Skandinaviens sydvästra hörn	59
Nationella och lokala miljömål	6	Flyttfåglar	62
Åtgärdsplan	7	Kusten och strandängarna	64
Projektorganisation	7	Förändringar i häckfågelfaunan	64
Biologisk mångfald	8	Fåglar och människor	65
Rödlistade arter och svenska rödlistan	9	Havsområdet	66
Hotade arter och värdetrakter	11	Vattendragen	72
Naturen i lagstiftningen	14	Områdesbeskrivningar	75
Bakgrund	14	1. Måkläppen	76
Organisation	14	2. Flommens naturreservat	78
Miljömål	14	3. Falsterbo vång	82
Miljöbalken	15	4. Falsterbo stadspark	84
Särskilda bestämmelser om skydd för djur och växtarter	19	5. Falsterbo strandbad	88
Skogsvårdslagen	20	6. Storevång, Nyvång, Skanörs stadspark och Bredeväg	90
Plan- och bygglagen	20	7. Knävången och Knösen	94
Väglagen	21	8. Falsterbo skjutfält	96
Övrig nationell lagstiftning och skydd	21	9. Skanörs ljun	100
Internationella konventioner	22	10. Ängsnäset	104
Landskapsbeskrivning	25	11. Kämpinge strandbad samt Ljunghusens och Ljungskogens strandbad	106
Landskapszoner i Vellinge kommun	26	12. Norra Ljunghusen	110
Geologi	29	13. Höllvikens och Ljunghusens tätorter	114
Berggrund	29	14. Foteviksområdet	118
Terrängformer och jordarter	30	15. Fredshög och Rängs sand	124
Den leriga slätten	31	16. Söderslätt	128
Det sandiga näset	32	17. Bernstorps backar	132
Klimat	35	18. Sydsåkanska backlandskapet	134
Klimatet i Vellinge kommun	35	19. Månstorp – Annelund	136
Kulturmiljöer	38	20. Arriesjöområdet	138
Från jägare och samlare till bofast	38	Referenser	142
Inägor, utmarker och permanenta åkrar	39		
Skiftenas tid	40		
Det moderna jordbrukslandskapet	41		
Kulturelement i landskapet	43		

"Naturvårdsprogram – Vellinge kommun" är tryckt på FSC-certifierat papper.

©Vellinge kommun 2015

Omslagsfoton:

Framsida: Falsterbo fyr. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se

Baksida: Skärfläcka med unge. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se

Författare om inget annat anges: Anna Freij.

Denna bok bör citeras:

"Naturvårdsprogram – Vellinge kommun. Vellinge."

Utsikt från Bolmers högar. Foto: Britt-Elise Björnhov.

Förord

I din hand håller du Vellinge kommuns Naturvårdsprogram.

Vid senaste medborgarundersökningen framkom det att över 80 % av befolkningen har valt Vellinge för den underbara naturen.

Få kommuner kan erbjuda en så stor bredd, allt ifrån bländvita stränder i väster till milsvidd utsikt över ett böljande jordbrukslandskap i öster. Dock måste vi hålla i minnet att naturen som vi njuter av idag, lånar vi bara en kort stund av kommande generationer.

Naturvårdsprogrammet har sin utgångspunkt i det nationella miljö kvalitetsmålet ett rikt växt- och djurliv vars definition lyder. ”Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystem samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.”

Naturvårdsprogrammet tar ett samlat grepp om naturen och har många syften. Det skall vara ett underlag och stöd för kommunens fysiska planering, ge kunskap och inspiration för det fortsatta naturvårdsarbetet och inte minst vara en värdefull kunskapskälla för våra skolor att ösa ur.

Att investera i insikten om vikten av att bevara naturen ger oss alla en stor avkastning. Naturen ger oss människor upplevelser, tid för eftertanke och reflektion, rent vatten och frisk luft.

Naturvårdsprogrammet har tagits fram av kommunen i nära samarbete med lokala naturvårdsföreningar och företag som bidragit med ett enormt faktamaterial.

Jag vill framföra mitt varma tack till alla som har varit delaktiga i att ta fram detta fantastiska program.

Avslutningsvis vill jag vända mig till alla medborgare och besökare av kommunen. Läs Naturvårdsprogrammet, låt dig inspireras och gå ut i naturen!

Ola Freij

Ordf. Miljö- och Byggnadsnämnden

Inledning

Målformulering

Målet för naturvårdsprogrammet är att med lokala åtgärder bidra till att det nationella miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv uppfylls. Arbetet bidrar dessutom till att andra miljömål som till exempel Ett rikt odlingslandskap och Myllrande våtmarker uppfylls, men utgångspunkten är främst att uppfylla miljömålet *Ett rikt växt- och djurliv*.

Syfte

Syftet med naturvårdsprogrammet är att samla kunskap kring naturvärden i kommunen och att sammanställa problem- och målformuleringar samt att ta fram strategier för kommunens naturvårdsarbete. Programmet ska sedan i sin tur göra det möjligt att formulera en åtgärdsplan, ett dokument som beskriver vilka konkreta åtgärder som måste vidtas för att uppnå målformuleringarna.

Föregående program

År 1991 antog kommunfullmäktige ett kombinerat dokument med miljöskyddsprogram och naturvårdsplan i ett. I miljöskydds delen beskrivs bland annat kommunens markförhållanden, däribland geologi, täktverksamhet och jordbrukets miljöpåverkan. I naturvårdsdelen beskrivs de naturtyper som förekommer i kommunen, lagstiftning som rör naturvård, kulturmiljöer, allmänt om flora och fauna, hotbilder samt förslag till åtgärder. Dessutom beskrivs kommunens naturområden, både skyddade områden och områden utan formellt skydd.

Materialet är inte digitaliserat utan finns en-

dast i tryckt form och kartor och bilder saknas. Lagstiftningen har utvecklats och ändrats i och med miljöbalkens tillkomst och Sveriges inträde i EU. Nya typer av områdesskydd har tillkommit och andelen skyddad areal har ökat. Kommunens befolkning har ökat och tätorterna har vuxit. De täktverksamheter som beskrivs i miljöskyddsprogrammet har upphört. Sammantaget finns ett stort behov av uppdatering och aktualisering.

Nationella och lokala miljömål

Sveriges riksdag har formulerat ett generationsmål som lyder:

”Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälso problem utanför Sveriges gränser”.

För att åstadkomma detta har sexton miljö kvalitetsmål tagits fram som vart och ett behandlar ett visst område. Flera av dem berör naturvårdsfrågor av olika slag, men det är framförallt målet ett rikt växt- och djurliv som är utgångspunkten för Vellinge kommuns nya naturvårdsprogram.

Det nationella miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* lyder enligt följande:

”Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska

ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund till hälsa, livskvalitet och välfärd.”

Det nationella målet har behandlats på regional och lokal nivå och konkreta åtgärder som kan utföras för att nå målet har definierats. I Vellinge kommuns miljömålsprogram beskrivs närmare hur miljömålet ska implementeras i kommunens arbete, och en av åtgärderna som fastställts är att färdigställa ett naturvårdsprogram med tillhörande åtgärdsplan.

Åtgärdsplan

I samband med att ett nytt naturvårdsprogram tas fram formuleras också en tillhörande åtgärdsplan. Åtgärdsplanen ska ta avstamp i naturvårdsprogrammet och innehålla konkreta och väl definierade åtgärder som var och en bidrar till att bevara och utveckla kommunens naturvärden. Åtgärdsplanen ska liksom naturvårdsprogrammet antas av kommunfullmäktige.

Projektorganisation

Projektet har genomförts med stöd av LONA – lokala naturvårdssatsningen. Falsterbonäsets naturvårdsförening, Skånes Ornitologiska Förening/Falsterbo Fågelstation och Måkläppsföreningen har varit medfinansierare i projektet.

Följande personer har deltagit i projektet:

Styrgrupp

- Ola Freij, Miljö- och Byggnadsnämnden, (M) ordf. Styrgrupp
- Lennart Eriksson Miljö- och Byggnadsnämnden, (FP)
- Carina Wutzler, Kommunstyrelsen, (M)
- Angela Everbäck, Kommunstyrelsen, (MP) v. ordf. Styrgrupp (fr.o.m jan 2014)
- Christer Mars, Nämnden för Gemensam Medborgarservice, (M)
- Lars-Åke Andersson, Nämnden för Gemensam Medborgarservice, (S)

Arbetsgrupp

- Rickard Persson, projektledare Vellinge kommun, (fr.o.m. sep 2013 t.o.m maj 2014)
- Rickard Sandberg, projektledare Vellinge kommun, (t.o.m. okt 2013)
- Anna Freij, projektsekreterare Vellinge kommun
- P-G Bentz, expert, Skånes Ornitologiska Förening/Falsterbo Fågelstation
- Anna Kroon, expert, Ekologiska Anna
- Expert, Falsterbonäsets Naturvårdsförening
- Bertil Ringberg, expert, Måkläppsföreningen
- Nils-Arvid Andersson, näringslivs- och turistchef, Vellinge Kommun
- Eva Karin Hempel, ordf., Vellinge Kommungrupp LRF
- Tony Gylleneiden, expert, Gylleneidens Naturskafferier
- Pasa Cavka, miljöassistent, Vellinge kommun

Referensgrupp

- Ola Gustafsson, miljöchef, (fr.o.m. maj 2014)
- Maria Koistinen Hellborg, Chef Miljö- och byggnadsavdelningen, Vellinge Kommun (fr.o.m. jan 2014 t.o.m. apr 2014)
- Hans Folkeson, stadsbyggnadsdirektör, Vellinge kommun (t.o.m. jan 2014)
- Karin Gullberg, översiktsplanarkitekt, Vellinge Kommun
- Birgitta Hartler, nämndsekreterare, Vellinge Kommun (t.o.m. 28 feb 2014)
- David Carlson, Ordf. Falsterbonäsets Naturvårdsförening, FNF
- Leif Carlsson, Ordf. Skanör-Falsterbo Viltvårdsförening
- Per Levenskog, Länsstyrelsen i Skåne

Naturvårdsprogrammet har färdigställts med hjälp av bidrag från Länsstyrelsen Skåne.

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald är ett mått på diversitet, inte bara artdiversitet utan också genetisk variation inom arterna. För att behålla en hög biologisk mångfald måste både antalet individer av en art och graden av genetisk variation inom arten vara tillräcklig. En ensam population, utom rätkhåll för andra, kan lätt utarmas genetiskt. I begreppet biologisk mångfald ingår också ekosystemdiversitet, det vill säga variation mellan livsmiljöer inom ett område.

Sverige har undertecknat konventionen om biologisk mångfald, som också kallas för Riokonventionen. Konventionen har tre huvudmål varav ett är bevarande av biologisk

mångfald. Konventionen är införlivad i miljöarbetet och en stor del av arbetet för att uppfylla konventionen sker inom ramen för de nationella miljö kvalitetsmålen.

I debatten om biologisk mångfald nämns ofta begreppen ekosystemtjänster och resiliens, vilket ofta används i bemärkelsen motståndskraft eller förmåga att återhämta sig. Ett friskt ekosystem med hög variation är också motståndskraftigt. Det kan hantera störningar i form av klimatförändringar bättre och fortsatt tillhandahålla ekosystemtjänster som vattenrening och pollinering, vilket vi är beroende av för vår överlevnad.

Sandrör. Foto: Nils-Arvid Andersson.

Rödlistade arter och svenska rödlistan

Internationella Naturvårdsunionen (IUCN) arbetar med att sammanställa populationsdata för världens alla djur, växter och svampar. Utifrån dessa data bedöms hur stor risk varje enskild art har att dö ut. Beroende på hur hög risken för utdöende är listas arten i en specifik hotkategori. Att en art är rödlistad betyder inte att den har ett formellt skydd. Rödlistan samlar kunskap och lyfter fram de arter som behöver extra resurser för att klara sig. Den är ett viktigt objektivet verktyg för att planera naturvårdsinsatser.

I Sverige är det ArtDatabanken som på uppdrag av Naturvårdsverket har ansvar för

att sammanställa en rödlista. Den svenska rödlistan baseras på kriterier från IUCN och är uppbyggd på samma vis. Till skillnad mot IUCN:s rödlista, där arterna bedöms efter sin globala förekomst, utgår den svenska rödlistan från hur hotad en art är i Sverige. En art som är rödlistad i Sverige behöver inte vara det internationellt. Vargen är ett bra exempel på detta. Arten är listad som starkt hotad (EN) i Sverige, men listad som livskraftig (LC) av IUCN. De arter som klassas som (LC), livskraftiga, räknas inte som rödlistade. En art som tidigare bedömts vara hotad men som numera uppvisar en stabil popula-

Grönfläckig padda. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

tion kan placeras i kategorin (LC). En art som minskat kraftigt och som riskerar att rödlistas i framtiden kan också placeras i gruppen (LC).

I programmet är fridlysta växtarter markerade med ett (F). Att en art är fridlyst innebär att det är förbjudet att avsiktligt plocka, samla in, skära av, dra upp med rötterna eller förstöra arten i dess naturliga utbredningsområde i naturen. Samtliga svenska grod- och kräldjursarter är fridlysta. Dessa markeras inte med ett (F) då det gäller samtliga nämnda arter i programmet.

Rödlistade	Kunskapsbrist – DD (Data Deficient)	Försvunnen – RE (Regionally Extinct)	Hotade
		Akut hotad – CR (Critically Endangered)	
		Starkt hotad – EN (Endangered)	
		Sårbar – VU (Vulnerable)	
		Missgynnad – NT (Near Threatened)	
		Livskraftig – LC (Least concern) Rödlistas ej	

Den svenska rödlistans kategorier.

Martorn. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

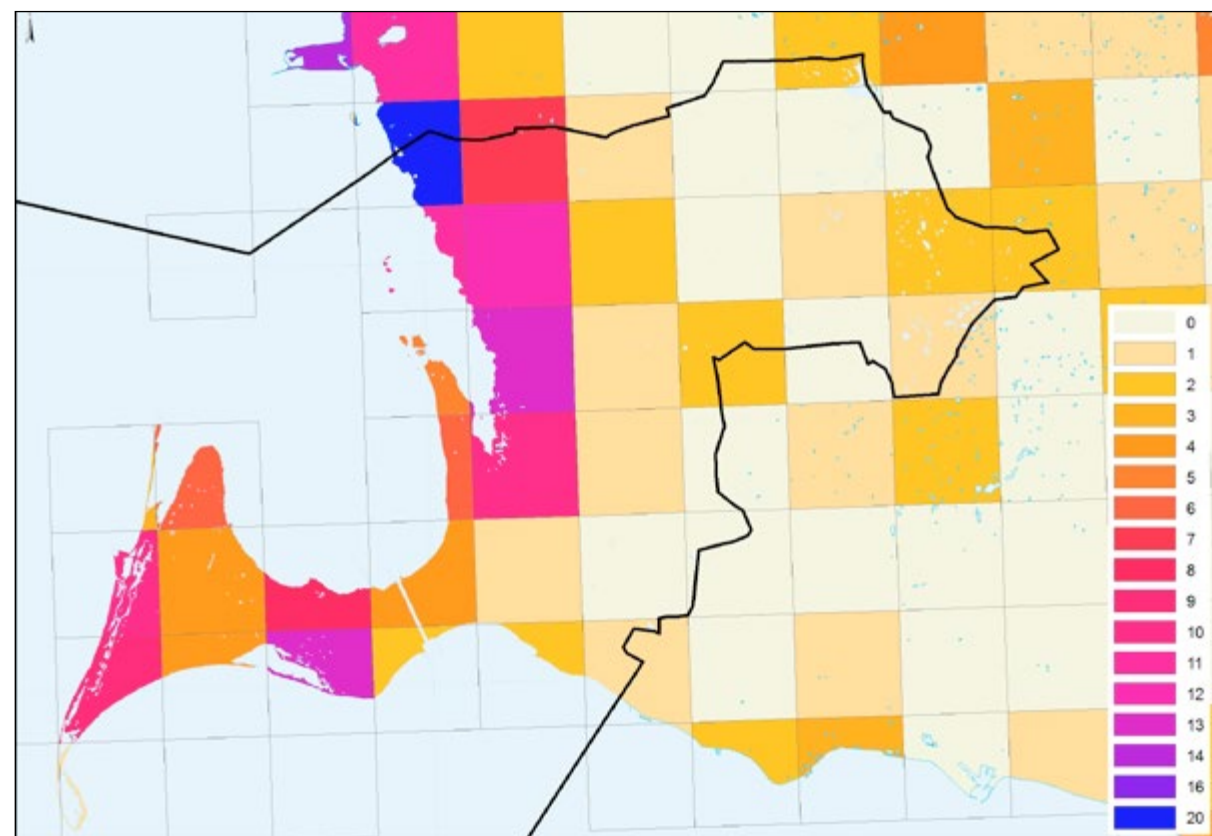
Hotade arter och värdestrakter

Länsstyrelsen i Skåne har gjort en artpools- och traktanalys med hjälp av rödlistade arter. Fynd registrerade i Artdatabankens databas har redovisats på kartor utifrån den naturtyp eller biotop som arterna förekommer i, till exempel bokskog, torr gräsmark eller våtmark. Kartan är indelad i ett rutnät och varje ruta motsvara ett 2,5 x 2,5 km stort område. I rutor med hög koncentration av rödlistade arter framträder ”hot spots”. När två eller flera rutor med hög förekomst av rödlistade arter återfinns intill varandra formas en värdestrakt, ett större område med en hög förekomst av rödlistade arter.

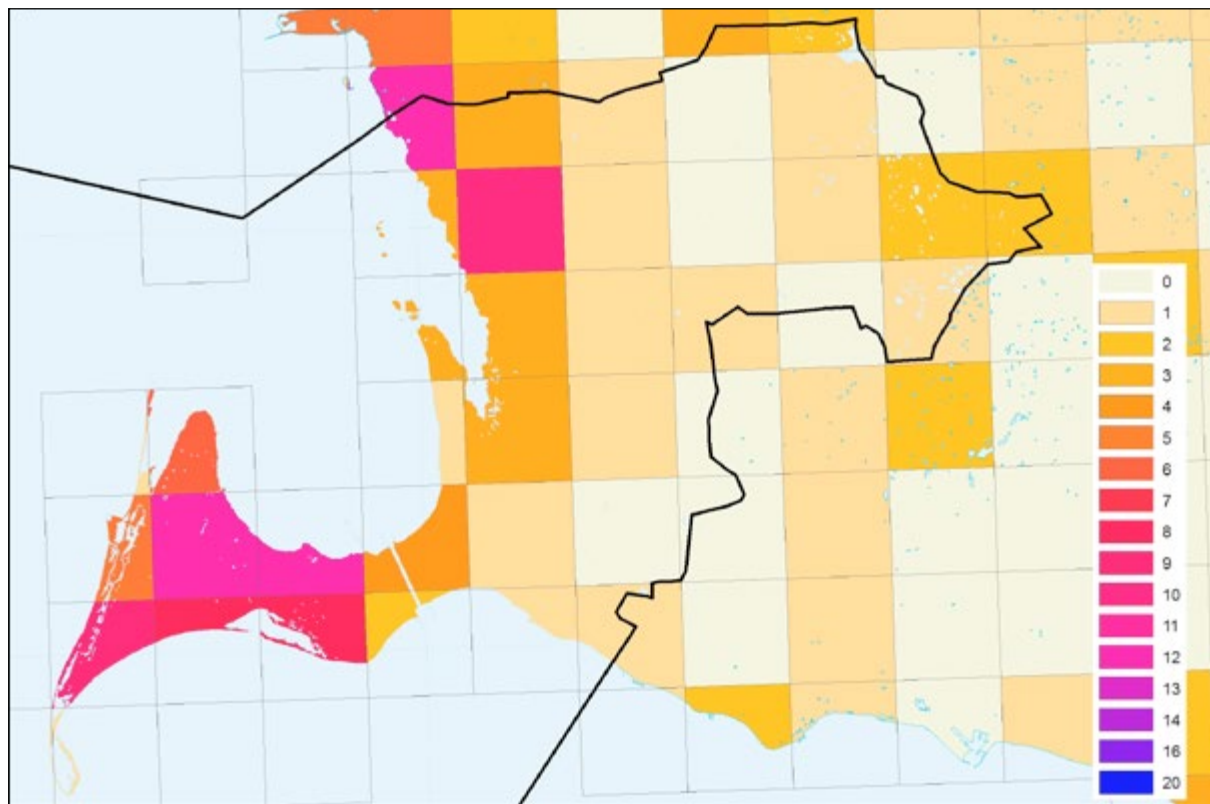
I Vellinge kommun förekommer fem av Skånes trakter, en för fuktig gräsmark, tre för strandäng och en för sandiga miljöer. Skåne har endast sex stycken utpekade trakter för strandäng. I och med att hälften av dem återfinns i Vellinge kommun vilar ett tungt ansvar på kommunen att bevara de miljöerna.

Studeras samtliga rödlistade arter som förekommer i Skåne återfinns många av dem i Vellinge kommun. Detsamma gäller om de arter som benämns generalister redovisas. Generalister är arter som kan förekomma i flera olika typer av biotoper.

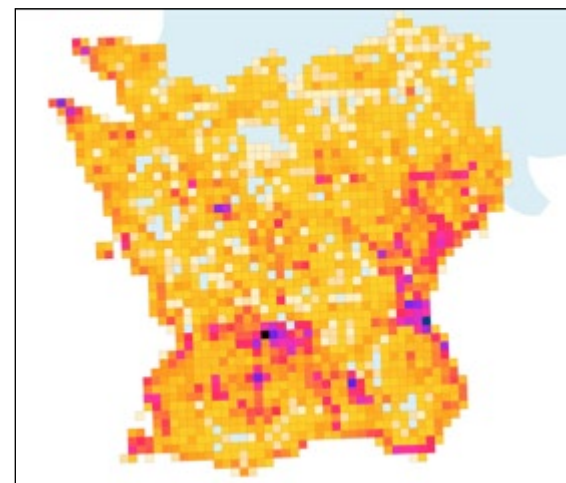
Studeras samtliga rödlistade arter som före-

Förekomst av rödlistade arter knutna till biotopen strandäng.

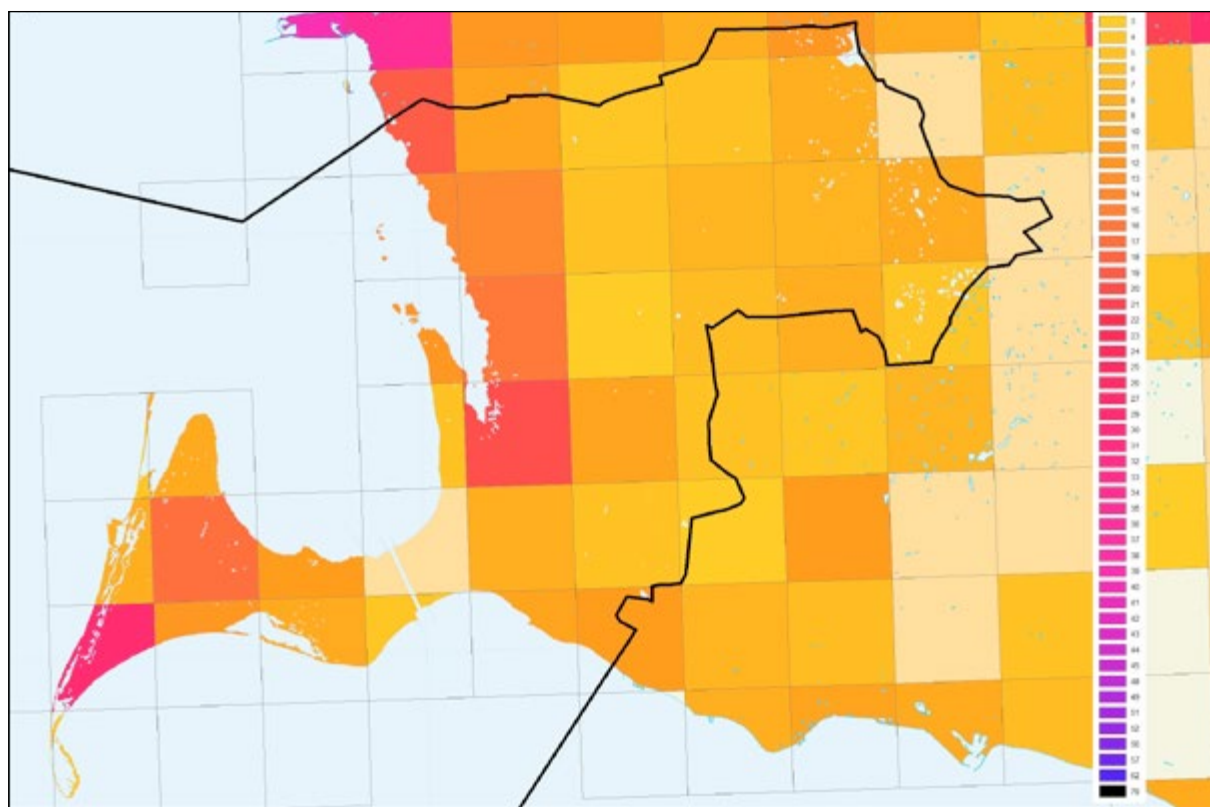
Förekomst av rödlistade arter knutna till biotopen fuktig gräsmark.

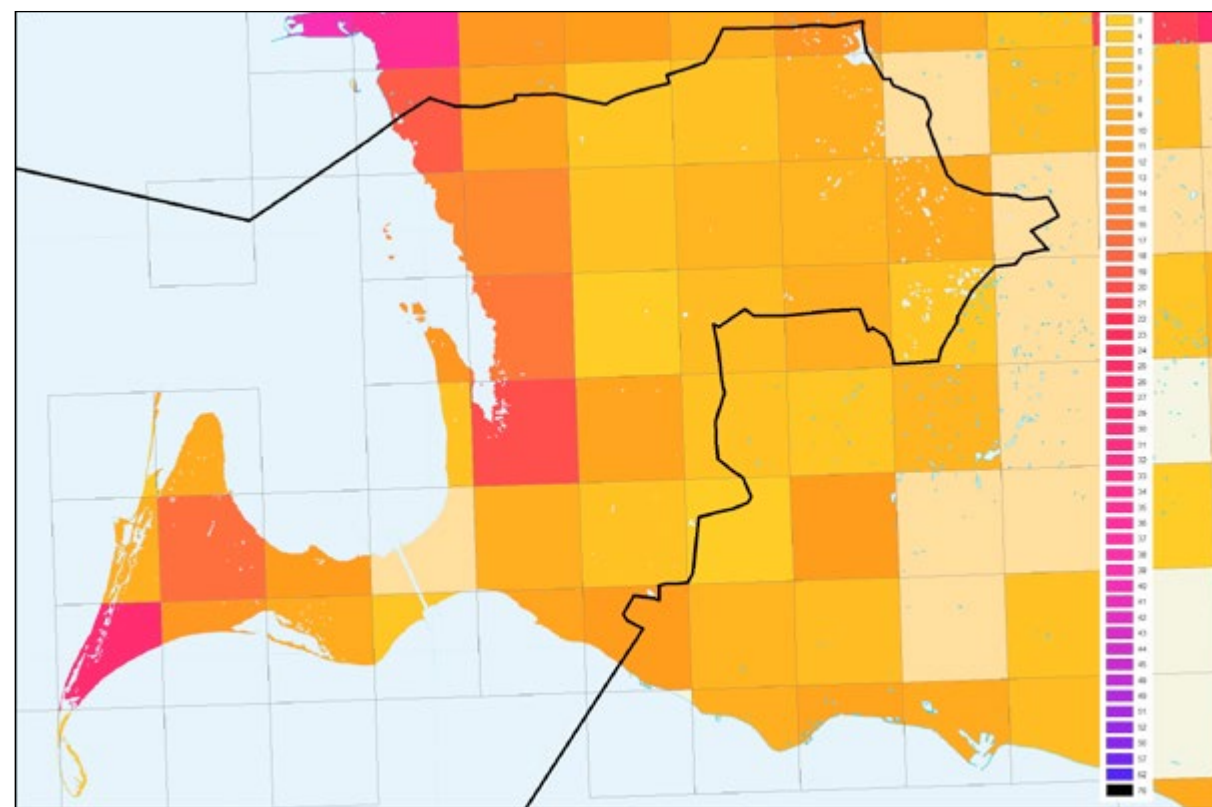
Förekomst av rödlistade arter i Skåne. De mörkaste rutorna motsvarar 157 st artfynd per ruta.

kommer i Skåne återfinns många av dem i Vellinge kommun. Detsamma gäller om de arter som benämns generalister redovisas. Generalister är arter som kan förekomma i flera olika typer av biotoper.

En analys som denna är ett enkelt och överskådligt verktyg som berättar var i kommunen det förekommer rödlistade arter. Upplösningen är låg, men ger ändå en ledning i var vi ser höga koncentrationer av hotade arter. Studien berättar också var vi har värdefulla miljöer. Miljöer med hög förekomst av hotade arter hyser också en stor mängd vanliga arter. Analyser som denna kan till exempel användas som beslutsunderlag vid fysisk planering och vid planering av åtgärder i naturvårdsprogrammets åtgärdsplan. Det är viktigt att komma ihåg att denna studie baseras på ett begränsat underlag. De rutorna som inte uppvisar en hög förekomst av rödlistade arter kan fortfarande utgöra viktiga livsmiljöer för vanligt förekommande arter med gynnsam bevarandestatus.

Förekomst av rödlistade arter knutna till biotopen sandiga miljöer. Skalan i legenden sträcker sig mellan 0 och 74.

Förekomst av rödlistade arter som betecknas som generalister. Skalan i legenden sträcker sig mellan 0 och 76.

Naturen i lagstiftningen

Författare: Ola Gustafsson, Vellinge kommun

Bakgrund

Naturvården i Sverige kan sägas ha fötts kring förra sekelskiftet i nationalromantikens era. I dåtidens naturalhistoria handlade naturvården främst om att skydda orörda och ursprungliga naturområden. Den första naturvårdslagstiftningen kom 1909 och samma år avsattes våra första nationalparker. Sedan dess har naturvården utvecklats på flera plan – allt från ökad kunskap om naturen genom forskning och inventeringar till skärpt lagstiftning, förändrad organisation och ökat medvetande hos beslutsfattare och allmänhet.

Naturvårdens teoretiska och vetenskapliga förankring ligger inom ekologin. Dagens naturvårdsbiologi kan betraktas som en vetenskaplig reaktion på den tilltagande minskningen av biologisk mångfald. Naturvårdsbiologin har sina rötter i 1980-talet och spannar över ett brett fält av vetenskapliga discipliner och omfattar såväl ekologi och populationsgenetik som ekonomi, sociologi, antropologi och filosofi.

De senaste åren har anslagen till forskning med inriktning mot naturvårdsbiologi ökat och kunskapen om naturvård och biologisk mångfald utvecklats. 1992 hölls en FN-konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro då Sverige och ett stort antal andra länder anslöt sig till en internationell konvention om biologisk mångfald. Andra viktiga händelser för naturvården det senaste årtiondet har varit införandet av miljöbalken med skärpt naturvårdslagstiftning, upprättandet av listor på hotade arter, årliga konferenser om olika naturvårdsfrågor, forskning mot utsatta organismgrupper med mål att kunna sköta hela

miljöer samt betydligt mer statliga medel för bildande av naturreservat.

Parallellt med miljöbalken och annan lagstiftning som reglerar skydd av natur gäller regeringsformen och jordabalken för var och ens rätt att äga och bruka sin egendom och jord. När samhället på något sätt ingriper i den enskildes bestämmanderätt över sin mark kan detta enligt svensk (och europeisk) rätt endast ske med stöd av lagstiftning som ska tillgodose angelägna allmänna intressen.

Organisation

Regeringen har ett övergripande ansvar för Sveriges arbete för ett hållbart samhälle. Regeringen har gett myndigheter som Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten Skogsstyrelsen, Vägverket, Jordbruksverket, Sjöfartsverket, Riksantikvarieämbetet med flera sektorsansvar för arbetet för en hållbar utveckling. För naturvård är det främst Naturvårdsverket, Havs- och Vattenmyndigheten och Skogsstyrelsen som bär ansvar på nationell nivå. På regional nivå har länsstyrelserna ett omfattande ansvar och på lokal nivå har kommunerna genom ett stort antal lagstiftningar förstahandsansvar, att ta tillvara allmänna intressen gällande natur, miljö och hälsa.

Miljömål

Riksdagen har fastställt 16 nationella miljökvalitetsmål för att nå en hållbar utveckling och kunna lämna över ett samhälle till nästa generation där miljömålen är uppnådda. Målen är allmänt formulerade och har för att kunna omsättas i praktiken preciseras med hjälp av mer konkreta etappmål.

Länsstyrelsen har i uppdrag av regeringen att i samarbete med skånska aktörer – bland annat Region Skåne, kommuner, ideella föreningar och näringsliv – arbeta för att miljömålen nås.

Skånes miljömål har vid flera tillfällen reviderats och aktualiserats, bland annat på grund av förändringar på nationell nivå, för att målår passerats eller för att länsstyrelsen sett behov av ändringar i målformuleringarna. Senaste förändringarna gjordes i juni 2013, vilket innebar att de skånska delmålen, med undantag för klimatmålen, avskrevs och ersattes med generationsmålet, miljökvalitetsmålen och etappmålen.

Vellinge kommun beslutade i början av 2014 om lokala miljökvalitetsmål, där kommunen valt att fokusera på fem miljökvalitetsmål:

- Begränsad miljöpåverkan
- Giftfri miljö
- Ingen övergödning
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

Utifrån dessa mål kommer program för genomförande att tas fram. Dessa är *Energi- och klimatprogram*, *Naturvårdsprogram* och *Vattenprogram*. Till de två först nämnda programmen kommer åtgärdsplaner med konkreta åtgärder att kopplas. Även för de lokala miljömålen finns ett åtgärdsprogram, som beslutades hösten 2014. Åtgärdsprogrammet för de lokala miljömålen innehåller bl. a. åtgärder för kommunens yt- och grundvatten.

Miljöbalken

Miljöbalken trädde i kraft 1 januari 1999 och innebar en skärpning av miljölagstiftningen. Miljöbalken ersatte 15 äldre lagar. Huvudsyftet med miljöbalken är att främja hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra nuvarande och kommande generationer en god miljö.

Naturen är inte bara livsmiljö för människor och andra organismer, utan har ett eget skyddsvärde vilket människorna är skyldiga att förvalta väl.

Miljöbalkens fem grundstenar är:

- Människans hälsa och miljön ska skyddas mot störningar.
- Natur- och kulturområden ska skyddas och vårdas.
- Den biologiska mångfalden ska bevaras.
- En god hushållning av mark och vatten ska tryggas.
- Återanvändning och återvinning ska främjas.

Allmänna hänsynsregler

Miljöbalkens andra kapitel behandlar de allmänna hänsynsreglerna. Dessa ska alltid beaktas och följas om man ska göra något som omfattas av miljöbalkens bestämmelser. Hänsynsreglerna ska också ligga till grund för tillståndsprövning och tillsyn samt för regler som utfärdas enligt miljöbalken.

Det är den som utför eller planerar att utföra något som påverkar människors hälsa eller miljön som ansvarar för att reglerna följs och ska betala de kostnader som kan bli aktuella. Bestämmelserna gäller parallellt med annan lagstiftning och innebär att man i det dagliga livet bör ta mer miljöhänsyn och att reglerna kan ligga till grund för tvingade krav när det gäller företeelser som kan påverka mer än försumbart.

Hushållning med mark och vattenområden

Kapitel 3 och 4 i miljöbalken handlar om grundläggande och särskilda hushållningsbestämmelser för områden. Här beskrivs hur hänsyn ska tas och vilka riksintressen som ska skyddas för ett område. Riksintressen är viktiga instrument för avvägningar i

samhällsplaneringen vad gäller användningen av mark och vatten. Kommunerna ska, i sina översiktsplaner, visa hur man ska ta tillvara sina riksintressen.

Riksintressen enligt miljöbalkens 3 kap för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård

Riksintresse kan utpekade av aktuell sektorsmyndighet, i enlighet med miljöbalkens 3 kap. Syftet kan antingen vara att skydda ett områdes värden eller att reservera området för ett specifikt nyttjande. Riksintressen kan exempelvis utpekade för vägar, vindkraft, försvarsmakten, naturvård, friluftsliv m.m. Områden som är av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård eller friluftsliv ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön.

Riksintressen regleras även i miljöbalkens 4:e kapitel och berör då geografiskt bestämda områden, utpekade direkt i miljöbalken. Det kan exempelvis röra sig om områden utefter vissa kuststräckor eller kring viktiga åar och vattendrag.

Hela Falsterbohalvön med havsområden är av riksintresse för naturvärden tillsammans med kust- och havsområdena från Höllviken till Gessie och utanför Fredshög. Detsamma gäller för området öster om Västra Ingelstad och Östra Greve. Det betyder att dessa områden ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön. Falsterbohalvöns landområden till och med Ljunghusen är av riksintresse för friluftslivet. Detta betyder att dessa områden ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturen och behovet av grönområden i och i närheten av tätorter ska särskilt beaktas.

Land- och havsområdena i Vellinge kommun omfattas av en rad andra olika riksintressen förutom naturvård och friluftsliv. Dessa redovisas i kommunens senaste översiktsplan.

Miljö kvalitetsnormer

I samband med införandet av miljöbalken år 1999 infördes också så kallade miljö kvalitetsnormer (MKN). Miljö kvalitetsnormer regleras i miljöbalkens 5:e kapitel och är ett juridiskt bindande styrmedel i syfte att komma till rätta med miljö påverkan från diffusa utsläppskällor som till exempel trafik och jordbruk.

En miljö kvalitetsnorm är en föreskrift om lägsta godtagbara miljö kvalitet, för mark, vatten, luft eller miljön i övrigt, inom ett geografiskt område. En miljö kvalitetsnorm kan till exempel gälla högsta tillåtna halt av ett ämne i luft, mark eller vatten. De nivåer som en miljö kvalitetsnorm anger får inte överskridas efter ett visst fastställt datum. Miljö kvalitetsnormerna baseras på olika EG-direktiv. Normerna kan även ses som styrmedel för att på sikt nå miljö kvalitetsmålen. Idag finns fyra förordningar om miljö kvalitetsnormer: en för föroreningar i utomhusluft, en för olika parametrar i fisk- och musselvatten, en för omgivningsbuller samt en för vattenkvalitet.

Miljö konsekvensbeskrivningar

Kapitel 6 handlar om miljö konsekvensbeskrivningar (MKB). Den som vill ha tillstånd att anlägga, driva eller ändra en miljö farlig verksamhet måste ta fram en MKB. En MKB är en process, med samråd och kungörelser, som leder fram till ett dokument. Syftet med en MKB är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter den planerade verksamheten eller åtgärden kan medföra på bland annat människor, växter, djur, mark, vatten, luft, hushållning med mark, vatten och råvaror.

En miljö konsekvensbeskrivning ska därutöver alltid tas fram för vissa kommunala planer och program, exempelvis översiktspla-

nen. För detaljplaner ska en MKB göras om planen riskerar att medföra betydande miljö påverkan.

Skydd av naturen

I miljöbalkens 7:e kapitel finns bestämmelser om skydd för olika områden eller arter. Bestämmelserna innebär att det skyddsvärda inom området eller den skyddsvärda arten ska skyddas från påverkan. Inom Vellinge kommun finns naturreservat som omfattar såväl land som hav. Länsstyrelsen Skåne förvaltar reservaten inom kommunen.

Nationalparker

Statligt ägda mark- och vattenområden med stora naturvärden kan inrättas som nationalparker.

Naturreservat

Naturreservat bildas genom beslut av länsstyrelsen eller kommunen. Marken i reservaten kan vara i privat, kommunal eller statlig ägo. Vid bildandet har markägaren rätt till ekonomisk ersättning för förlorad markinkomst såsom förlorade inkomster från jord- och skogsbruk. Bestämmelserna om naturreservat omfattar även den tidigare skyddsformen naturvårdsområde.

Varje naturreservat har ett speciellt syfte och föreskrifter som reglerar vad som är tillåtet eller inte inom området beslutas vid inrättandet av reservatet. Vid behov kan dessa revideras. Till varje reservat hör en skötselplan som talar om hur området ska skötas för att dess naturvärden ska bevaras. I skötselplanen anges även hur det ska vara ordnat med stigar, skyltar etc.

I Vellinge kommun finns det tolv stycken naturreservat som vunnit laga kraft: Eskilstorps ängar, Flommen, Falsterbohalvöns

havsområde, Gavelsbjer, Kämpinge strandbad, Lilla Hammars näs, Ljungskogens och Ljunghusens strandbad, Måkläppen, Norra Ljunghusen, Skanör-Höllviken, Skanörs ljunghusen och Foteviken Ytterligare ett reservat, Arriesjön, är beslutat.

Naturminnen

Naturföremål såsom exempelvis stora träd, flyttblock och jättegrytor kan skyddas som naturminne. Länsstyrelsen eller kommunen får förklara ett föremål som naturminne. I Vellinge finns det fyra stycken naturminnen: Pärönträdet i Falsterbo, Gammelgårdstornen i Kämpinge, ett bestånd strandmolke i Höllviken och ett bestånd flikstånds i Håslöv.

Flommens naturreservat. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Biotopskyddsområden

Små biotoper, av stor betydelse för den biologiska mångfalden, kan skyddas som biotopskyddsområden. Vissa miljöer omfattas av ett generellt biotopskydd, det gäller exempelvis alléer, åkerholmar samt källor, odlingsrösen, småvatten och våtmarker i jordbruksmark. För andra områden kan länsstyrelsen, Skogsstyrelsen eller kommunen fatta beslut om att ett område ska skyddas som biotopskyddsområde. Ett biotopskyddsområde ska skyddas mot skadlig påverkan.

Strandskyddsområden

Land- och vattenområden som ligger inom 100 m avstånd från strandlinjen omfattas av strandskydd. Strandskyddet har två huvudsyften. Det ena är att långsiktigt trygga invånarnas förutsättningar till att få allemansrättslig tillgång till stränderna. Det andra är att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

Strandskyddet innefattar alla typer av sjöar och vattendrag. I den strandnära zonen ger övergången mellan land och vatten utrymme för olika värdefulla livsmiljöer och funktioner.

Ur ett biologiskt perspektiv är stränderna, både i vatten och på land, hemort för många rödlistade arter. Strandområdena är också mycket viktiga för människors rekreation och friluftsliv.

Det generella strandskyddet är 100 m på land och 100 m i vatten, även undervattensmiljön inkluderas. Länsstyrelsen kan utvidga strandskyddet till 300 m. Strandskyddet är generellt och gäller över hela landet på ett likartat sätt. Bestämmelserna gäller oavsett om det är glest eller tätt bebyggt och naturen behöver inte vara extra skyddsvärd för att beröras.

Strandskyddet är en förbudslagstiftning som

innebär att inom ett strandskyddsområde får inte:

1. nya byggnader uppföras,
2. byggnader eller byggnaders användning ändras eller andra anläggningar eller anordningar utföras, om det hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område där den annars skulle ha fått färdas fritt,
3. grävningssarbeten eller andra förberedelsearbeten utföras för byggnader, anläggningar eller anordningar som avses i 1 och 2, eller
4. åtgärder vidta som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter. Lag (2009:532).

Förbuden gäller inte byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för areella näringar som jordbruk, fiske och skogsbruk om de för sin funktion måste ligga inom strandskyddsområde och som inte avser att tillgodose bostadsändamål. Näringen får inte vara av marginell betydelse, den ska ge ett tillskott av betydelse för att undantag från prövning ska gälla. Även andra åtgärder är undantagna till exempel verksamheter eller åtgärder som tillåts av regeringen, allmänna vägar enligt väglagen eller järnvägar enligt lagen om byggande av järnväg.

Länsstyrelsen har möjlighet att meddela föreskrifter att förbuden under vissa omständigheter inte ska gälla kompletteringsåtgärder till huvudbyggnad.

Länsstyrelsen eller kommunen får meddela dispens från förbud att bygga strandnära om särskilda skäl finns. Länsstyrelsen får även från 1 september 2014 i det enskilda fallet besluta att upphäva strandskyddet i ett område, om strandskyddet gäller vid en liten sjö eller ett litet vattendrag och områdets betydelse för att tillgodose strandskyddets syften är liten.

Miljöskyddsområden

Miljöskyddsområden beslutas av regeringen och syftar till att förbättra miljön i ett område där t.ex. en miljökvalitetsnorm överskrids.

Vattenskyddsområden

Ett mark- eller vattenområde som utnyttjas eller kan komma att utnyttjas som vattentäkt får förklaras som vattenskyddsområde av länsstyrelsen eller kommunen som även beslutar om föreskrifter för att skydda området.

Särskilda bestämmelser om skydd för djur och växtarter

I miljöbalkens 8:e kapitel finns bestämmelser angående föreskrifter och förbud mot att skada olika djur och växter.

Djur- och växtskyddsområden

Syftet med djur- och växtskyddsområden är att skydda enskilda arter. Skyddet inskränker allemansrätten, jakt eller fiske och markägarens rättigheter. Skyddet kan gälla hela eller endast en del av året. De flesta djur- och växtskyddsområden utgörs av fågel- eller sälskyddsområden.

Fridlysning

Arter som är sällsynta eller hotade, och som därför är mycket känsliga för insamling, kan fridlysas med stöd av miljöbalken och artskyddsförordningen. Även arter som inte är så ovanliga men populära att plocka eller fånga kan vara i behov av fridlysning. I hela landet är för närvarande omkring 300 arter fridlysta exempelvis samtliga grodor, ormar, ödlor och orkidéer.

Fåglar och däggdjur omfattas inte av bestämmelserna utan räknas till vilt och regleras i stället av jaktlagen. Fridlysning av växter innebär vanligtvis att det är förbjudet att

plocka eller gräva upp växten där den växer vilt. För vissa växter kan förbudet dock begränsas till att gälla plockning i kommersiellt syfte.

Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Miljöbalkens 9:e kapitel behandlar miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Miljöfarlig verksamhet innefattar all användning av mark, byggnader och anläggningar som innebär utsläpp till mark, luft eller vatten eller annan olägenhet för människors hälsa eller miljön. All miljöfarlig verksamhet omfattas av vissa gemensamma bestämmelser i miljöbalken, t.ex. de allmänna hänsynsreglerna och gällande miljökvalitetsnormer. I vissa fall krävs dessutom tillstånd eller anmälan för verksamheten.

Majnycklar. Foto: Nils-Arvid Andersson.

Vattenverksamhet

Reglerna för vattenverksamhet finns i miljöbalkens kap 11. Vattenverksamhet är generellt tillståndspliktigt enligt miljöbalken. För vissa vattenverksamheter gäller dock endast anmälningsplikt. För att få tillstånd måste åtgärden uppfylla de allmänna hänsynsreglerna, vara samhällsekonomiskt motiverad och ej försvåra annan verksamhet. Om fisket skadas ska detta kompenseras. Åtgärder för markavvattning kan både vara till för att ta bort vatten och för att skydda mot vatten, t.ex. dikning, årensning, sjösänkning och invallning. Skyddsdikning av skogsmark, för att återställa tidigare förhållanden, räknas inte som markavvattning, men är däremot samrådspliktig.

Täktverksamhet

Kapitel 12 i miljöbalken reglerar täktverksamhet. Täkt av berg, sten, grus, sand, lera, jord, torv eller andra jordarter kräver särskilt tillstånd av länsstyrelsen. Husbehovstäkt på egen mark kräver inte tillstånd.

Förordningar och föreskrifter

Miljöbalken är en ramlagstiftning och har en överordnad roll i den svenska miljölagstiftningen. Till miljöbalkens olika kapitel är förordningar och föreskrifter kopplade som mer precist ger underlag för hur lagen ska användas. EU-rätt och praxis från domstol är ytterligare pusselbitar i tillämpningen av lagstiftningen.

Skogsvårdslagen

I Skogsvårdslagen från 1993 har naturvårdens ställning stärkts i förhållande till tidigare lag. Avkastningskravet är jämförbart med kravet på bibehållen biologisk mångfald i skogen. Skogen är en nationell tillgång som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning sam-

tidigt som den biologiska mångfalden behålls.

Skogsmarkernas naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kultur- miljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

Plan- och bygglagen

Beslut om markens och vattnets användning samt utformningen av bebyggelse berör många människor, företag och institutioner i samhället. Ofta handlar det om stora investeringar och mycket naturresurser tas i anspråk, därför behöver varje beslut övervägas noggrant. Plan- och bygglagen (PBL) innehåller bland annat bestämmelser om att kommuner måste upprätta en översiktsplan samt föreskrifter om detaljplaner, bygglov, byggtillsyn, ”svartbyggen” och byggnadsnämndernas verksamhet. Genom planläggning garanteras olika intressenter insyn och inflytande i beslutsprocessen.

En ny plan- och bygglag antogs av regeringen i mars 2010 och ersatte den gamla lagtexten från 1987. På natur- och miljöområdet innebär den nya lagen vissa förbättringar och förtydliganden. Som exempel kan nämnas att det nu tydligt slås fast att miljö- och klimataspekter ska beaktas i kommunernas planeringsarbete. Kommunerna ska vidare ta hänsyn till miljö- kvalitetsmål samt regionala klimat- och energistrategier i sin planering. Kravet på att alltid beakta behovet av grönområden nära bebyggelseområden förtydligas och bestämmelsen om att grönområde går före t.ex. parkering om det inte finns plats för båda stärks.

Översiktsplan

Enligt plan- och bygglagen ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Kommunen ska i översiktsplanen redovisa allmänna intressen och de miljö- och riskfaktorer som bör beaktas vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Riksintressen enligt miljöbalken kapitel 3 och 4 anges särskilt i översiktsplanen, vilka områden det är och varför de betecknas som riksintresse. I översiktsplanen redovisas också yt- och grundvatten, infrastruktur m.m. Till en översiktsplan ska alltid en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) göras. I översiktsplanen ska redovisas hur kommunen avser iakttä gällande miljö kvalitetsnormer.

Detaljplan

Regleringen av markens användning och av bebyggelsen inom kommunen sker genom detaljplaner. Om detaljplanen medger en användning av mark som innebär en betydande påverkan på miljön ska en miljökonsekvensbeskrivning tillföras detaljplanen. En miljökonsekvensbeskrivning i detaljplan avser att möjliggöra en samlad bedömning av den inverkan detaljplanens genomförande kan få på miljön, hälsan och hushållningen med mark, vatten och andra resurser.

Marklov för trädfällning

Genom en tillägsbestämmelse i vissa detaljplaner krävs idag marklov för att avverka träd. Syftet med policyn är att skydda de natur-, kultur- och boendevärden som är knutna till trädmiljöerna som finns på platsen. I och med bestämmelse ges träden ett juridiskt skydd.

Väglagen

Miljöbalkens bestämmelser avseende hänsynsregler, hushållning med mark och vatten,

miljö kvalitetsnormer och miljökonsekvensbeskrivningar gäller vid ärendeprovning enligt väglagen. Enligt väglagen ska hänsyn till enskilda och allmänna intressen såsom trafiksäkerhet, miljöskydd, naturvård och kultur- miljö tas vid vägbyggnad och väghållning. En estetisk utformning ska eftersträvas.

Övrig nationell lagstiftning och skydd Jaktlagen

Alla arter av däggdjur och fåglar samt deras bon, ägg och ungar är fridlysta. Regeringen bestämmer jakttider av de arter som får jagas under vissa tider enligt jaktförordningen.

Fiskelagen

Bestämmelser om fiske finns i fiskelagen. Länsstyrelsen ska meddela föreskrifter om fiskets vård och bedrivande för länet.

Terrängkörningslagen

Körning i terräng med motordrivet fordon för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk är förbjuden på barmark. På snötäckt skogsmark med plant- eller ungskog samt jordbruksmark är terrängkörning förbjuden om det inte är uppenbart att körningen kan ske utan risk för skada på skogen och marken.

Byggningabalken

Byggningabalken är ytterligare ett exempel på en flera hundra år gammal lag som till vissa delar gäller än i dag. Lagen trädde i kraft 1736, men lagtexterna härstammar ursprungligen från medeltida svensk rätt och täcker sinsemellan vitt skilda ämnen. Av intresse för naturvärden är de idag alltjämt gällande lagtexterna om bete, vallning av betesdjur och ringning av svin, om svin i ollonskog, om allmänningar, om bin samt om att få skadar få. Även om språket i Byggningabalken är älder-

domligt och bötesbelopp i myntslag som sedan länge avskaffats så behandlar texterna klassiska tvisteämnen och anses därför fortfarande som tillämpliga.

Landskapsbildsskydd

Landskapsbildsskydd är en gammal skyddsform som användes innan bestämmelserna om riksintresse trädde i kraft. Syftet var att bevara landskapsbilden i ett större område utan att behöva skydda det som ett reservat. Det var framför allt de visuella upplevelsevärdena som skulle skyddas och bevaras. I Vellinge kommun finns det sju olika områden med landskapsbildsskydd: Hököpings ängar, Vellinge ängar, Kungstorps ängar, Back- och sjölandskapet vid Östra Grevie, Höllstranden upp mot Knösen, Foteviken och Hammarsnäs samt Gessie ängar. Idag går det inte att besluta om nya landskapsbildsskydd, men skyddet för nämnda områden kvarstår.

Allemansrätten

Allemansrätten innebär en unik möjlighet för människor att röra sig fritt i naturen. Man får åka båt på annans vatten, gå iland på stränderna, bada och övernatta ett dygn i tält utan att fråga markägaren om lov. Man får elda, plocka svamp, bär och blommor som inte är fridlysta. Med rätten följer också krav på hänsyn och varsamhet mot natur och djurliv, mot markägare och mot andra människor i naturen. Man får t.ex. inte bryta kvistar, riva bark eller näver från växande träd och buskar eller skada fåglars bon, ägg och ungar. I skog och mark ska hund hållas under uppsikt så att den inte stör eller hetsar viltet. Detta gäller särskilt under tiden 1 mars till 20 augusti.

Allemansrätten är inskriven i regeringsformen, en av Sveriges fyra grundlagar. Men allemansrätten är egentligen ingen lag och

det finns heller ingen lag som exakt definierar den. Däremot omges allemansrätten av lagar som sätter gränser för vad som är tillåtet.

Detta gör att det inte alltid går att ge exakta besked om vad som är tillåtet att göra i naturen. Allemansrätten kan tolkas i domstol, men rättsfallen som rör allemansrätten är få.

Allemansrätten brukar kallas för en sedvanerätt, ett kulturarv med rötter flera hundra år tillbaka i tiden. Begreppet ”allemansrätt” myntades dock först vid 1900-talets mitt. Allemansrätten gäller för oss alla. Den har stor betydelse för våra möjligheter att vistas i naturen, inte bara för den enskilde utan också för organisationer och turistnäring.

Internationella konventioner

Sverige har ratificerat ett antal internationella konventioner som har betydelse för och artskydd.

Ramsarkonventionen (The Ramsar Convention on Wetlands)

Ramsarkonventionen undertecknades 1971 i Ramsar i Iran. Syftet med konventionen är att skydda våtmarker mot ohållbart nyttjande och exploatering, att skapa ett nätverk med skyddade våtmarker samt att öka kunskapsnivån kring våtmarker och dess ekosystemtjänster. I Vellinge kommun är ett stort sammanhängande havs- och strandområde upptaget i konventionen.

Konvention om Biologisk mångfald (Convention on Biological Diversity)

Sverige ratificerade konvention om biologisk mångfald redan 1993 och har införlivat den både i miljöbalken och i de nationella miljö kvalitetsmålen. Målet med överenskommelsen är att bevara den biologiska mångfalden, kunna använda det som ingår i den mångfald

på ett hållbart sätt samt se till att det blir en rättvis fördelning av den nytta som kan utvinnas ur genmaterialet. Vellinge kommun bidrar till att uppfylla målet genom sitt arbete med de lokala miljömålen, framför allt målet ett rikt växt- och djurliv.

CITES (Convention on Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna)

CITES-konventionen reglerar handel med utrotningshotade djur och växter. Syftet är att begränsa handeln med hotade arter så att de inte riskerar att utrotas. Konventionen är införlivad i EU-lagstiftningen i Förordning om handel med vilda djur och växter, som ger hotade arter ett ännu starkare skydd mot illegal handel än vad CITES gör.

Europeiska Landskapskonventionen

Den Europeiska Landskapskonventionen ratificerades av Sverige 2011 men har ännu inte arbetats in i lagstiftningen. Syftet med

konventionen är att förbättra skydd, förvaltning och planering av det europeiska landskapet. Den syftar också till att stärka allmänhetens och lokalsamhällets medverkan i det arbetet. Landskapet förändras hela tiden när vårt samhälle och vårt levnadssätt förändras. Detta är en naturlig process som vi varken kan eller bör förhindra. Men förändringarna måste göras med varsamhet och utifrån principen om ett hållbart nyttjande av landskapet. Detta hjälper landskapskonventionen till att uppnå.

EU:s fågel- och habitatdirektiv

Fågel- och habitatdirektiven från 1992 är de centrala naturskyddsförordningarna inom EU. Fågeldirektivet gäller de vilda fåglarna i Europa och habitatdirektivet den vilda faunan, florans och naturtyperna. Fågeldirektivet omfattar över 1 000 arter varav ca 150 finns i Sverige och habitatdirektivet omfattar 231 naturtyper varav 88 finns representerade

Scottish Highland Cattle på Skanörs ljung. Foto: Jan-Åke Hillarp.

i Sverige. Direktiven förutsätter att vissa arter anvisas områden med särskilt skydd inom Nätverket Natura 2000 (se nedan). Fågel- och habitatdirektiven infördes 1992 men började gälla i Sverige i och med EU-medlemskapet 1995.

Både fågel- och habitatdirektivet är minimidirektiv, vilket innebär att de enskilda medlemsländerna kan införa längre gående bestämmelser. Sverige har förtydligat artskyddet i den svenska lagstiftningen genom inrättandet av artskyddsförordningen som bland annat innebär att fåglarnas skydd är något förstärkt jämfört med i fågeldirektivet. Landets kommuner ansvarar ofta för frågor som berör skyddade arter. Ett exempel är planärenden, som kan ha en direkt inverkan på de intressen som tillvaratas av t.ex. artskyddsförordningen och jaktförordningen. Kommunernas kunskap om syftet med, och innehållet i, förordningarna är därför viktigt.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av områden som utsetts som särskilt skyddsvärda av EU:s medlemsländer. Urvalet baseras på de bindande EG-direktiven Habitatdirektivet och Fågeldirektivet, vilka är införlivade i svensk lagstiftning.

Syftet med Natura 2000 är att alla länder i gemenskapen ska hjälpa till att bevara den biologiska mångfalden i Europa genom att bevara viktiga livsmiljöer. Alla länder ålägger sig att se till att områdena uppnår och bibehåller en gynnsam bevarandestatus. Vellinge kommun har fem stycken områden som ingår i nätverket: Falsterbo-Foteviken, Falsterbohalvön, Falsterbo skjutfält, Vellinge ängar och Tygelsjö-Gessie.

Natura 2000-områden är införlivade i svensk lagstiftning både som områden enligt 7 kap.

miljöbalken samt som områden av riksintresse enligt 4 kap. miljöbalken. Signifikativt för Natura 2000-områden är att de i praktiken är tätt knutna till skydd av arter (artskyddsförordningen) vilket innebär att många åtgärder och verksamheter som utövas intill eller inom ett varierande avstånd från ett Natura 2000-område ska prövas mot lagstiftningen.

Vid prövning som berör Natura 2000-områden ska tidiga samråd med länsstyrelsen hållas kring behovet av en miljökonsekvensbeskrivning för att beskriva och bedöma konsekvenserna av verksamheten eller åtgärden. Vid planläggning har rättspraxis visat att i stort sett all planläggning i närheten av Natura 2000-områden har krävt en omfattande miljökonsekvensbeskrivning för att främst utvärdera planläggningens påverkan på de arter och habitat som det är fråga om.

Landskapsbeskrivning

Vellinge kommun är en medelstor kommun i Sveriges sydvästra hörn. År 2013 hade kommunen 33 795 invånare. Kommunen har haft en positiv befolkningsutveckling sedan den fick sin nuvarande form vid kommunsammanslagningen 1974. Det är politiskt beslutat att tillväxttakten inte ska överskrida 1 % per år för att bevara en hållbar befolkningstillväxt. Kommunen har en total landyta på 143,2 km² och markanvändningen fördelar sig enligt följande: tätort 15 %, betesmark 5 %, jordbruksmark 63 % och övrig markanvändning 17 %.

Landskapet i Vellinge kommun är ett utpräglat kulturlandskap – ett landskap som påverkats och formats av mänskliga aktiviteter under lång tid och som hyser stora natur-, kultur- och upplevelsevärden. Gemensamt för landskapet i kommunen är att det till största del är låglänt. Högsta punkten är Gavelbjär som sträcker sig 68 meter över havet. Det låglänta landskapet är flackt med långa siktlinjer som bryts av kyrktorn, tätorter eller skogsdungar beroende på var i kommunen vi befinner oss. Stora djur- och växtgeografiska

barriärer som delar landskapet är motorvägen E6, väg 100, Trelleborgsbanan och Falsterbo-kanalen.

Länsstyrelsen i Skåne län har tagit fram ett landsbygdsprogram där en karaktärsanalys av det skånska landskapet har genomförts. En karaktärsanalys är ett redskap som kan användas för att identifiera det som kännetecknar ett område och det som utgör skillnad mellan detta och andra områden, och fokus är speciellt att beskriva de element i landskapet som är avgörande för respektive områdes karaktär. Vellinge kommun sträcker sig över tre av dessa urskiljda karaktärsområden: Skanör-Falsterbo strandäng, Söderslätt och Sydsån-ska backlandskapet.

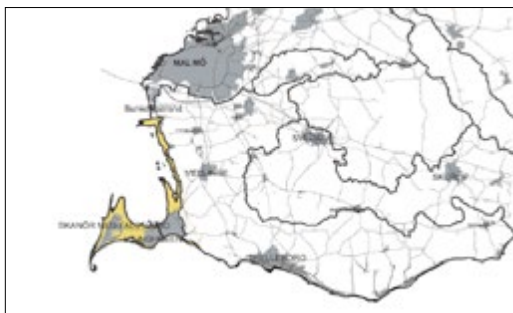
I kommunens översiktsplan är det också inkluderat en landskapsanalys som lyfter fram de olika karaktärsområdena och liksom i landsbygdsprogrammet identifierar olika landmärken och barriärer. Beskrivningen nedan av landskapszoner i Vellinge kommun baserar sig på både länsstyrelsens och översiktsplanens analys.

Månstorp. Foto: Britt-Elise Björnhov.

Landskapszoner i Vellinge kommun Skanör-Falsterbo strandäng

Karaktärsområdet Skanör-Falsterbo strandäng ingår i landskapstypen kustslätt/dynlandskap som i sin tur räknas till det låglänta landskapet. Området karaktäriseras av ett öppet och låglänt landskap vars högsta punkt ligger endast fem meter över havet. Markanvändningen är blandad och fördelar sig mellan betesmark, ljunghed, tallskog, lågintensiv bebyggelse och rekreationsområden. Betesmarken är öppen med få visuella avgränsningar och betas av nötboskap och hästar. Bebyggelsen, som upptar en fjärdedel av landytan, är till största del koncentrerad till tätorterna Höllviken, Ljunghusen, Skanör och Falsterbo och är till stor del omsluten av tallskog. Kusterna, vars karaktär är unik för Skåne, fördelar sig mellan sandstränder och dyner och våtare marskland där den betade marken sträcker sig ända ner till havet. Stora delar av området används till rekreation med sommarhusbebyggelse, hästsportanläggningar och golfbanor. Stränderna utnyttjas också i stor utsträckning till rekreation året om med tonvikt på sommarhalvåret. Tillgängligheten till allemansrättslig mark utanför tätorten är begränsad då största delen av denna mark är skyddad som naturreservat och delar av den omfattas av inskränkningar i allemansrätten. Möjligheten till rekreation i form av promenad och liknande är dock god jämfört med

resterande kommundelar och tillgängligheten till naturmark upplevs som hög.

Naturvärdena i området är främst knutna till strandområdena och havet. Strandängarna och Skanörs Ljung har en rik mångfald och är hem för många hotade djur- och växtarter. De grunda havsområdena längst kusten har stor ekologisk betydelse och fungerar som lek- och yngelplats för flera fiskarter. Sandreveln Måkläppen är en betydelsefull uppehållsplats för både knubbsäl och gräsäl. Hela området är dessutom ett av Europas mest värdefulla område för rastande fåglar.

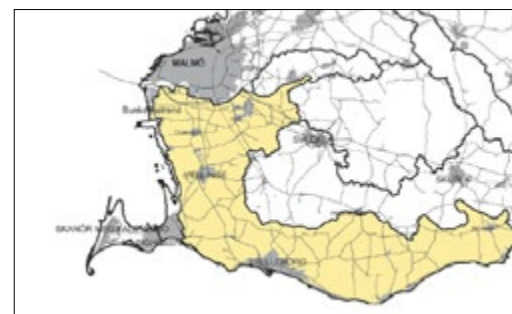
Speciellt utmärkande:

- Blandad markanvändning
- Stora sammanhängande områden med betade strandängar
- Kust karaktäriserad av sandstränder och dyner
- Vida vyer över havet
- Skanörs Ljung
- Tångvallar
- Norra Europas äldsta fyrplats

Söderslätt

Karaktärsområdet Söderslätt ingår i landskapstypen låglänt odlingslandskap som i sin tur räknas till det låglänta landskapet. Området domineras av ett öppet storskaligt åkerlandskap. Markanvändningen domineras stort av åkermark följt av betesmark. Bebyggelse och skog utgör endast några procent av ytan. Söderslätt har en lång jordbrukskontinuitet och det stadgade åkerlandskapet är tämligen unikt i Sverige. Strukturrationaliseringarna har drivits långt och många fastigheter har slagits samman till större enheter. Odlingshinder har tagits bort och området är kraftigt utdikat. Bebyggelsemönstret domineras av mindre tätorter och byar. Dessa är ofta omgivna

Skanör-Falsterbo strandäng.

Söderslätt.

av äldre trädridåer vilket skapar variation i det annars öppna landskapet. Arealen allemansrättsligt tillgänglig mark är låg. Motorvägen E6 går igenom området och verkar som en barriär.

Naturvärdena i området är generellt låga, men det finns undantag. Generellt är de knutna till olika typer av kulturelement såsom pilevallar, märkegravar, alléer, åkerholmar och gravhögar samt till höjderna i landskapet. I parker, kyrkogårdar, gårdsmiljöer och äldre trädgårdar finns gamla träd som är värdefulla för fladdermöss, insekter och lavar. Småbiotoperna och dess betydelse för den biologiska mångfalden beskrivs utförligare i nästa kapitel. Speciellt utmärkande:

- Storskalig jordbruksaktivitet
- Landskap präglad av 1800-talets skiftesreformer
- Lantlig karaktär i stora delar av området med mindre orter och bosättningar

Midsommar på Söderslätt. Foto: Nils-Arvid Andersson.

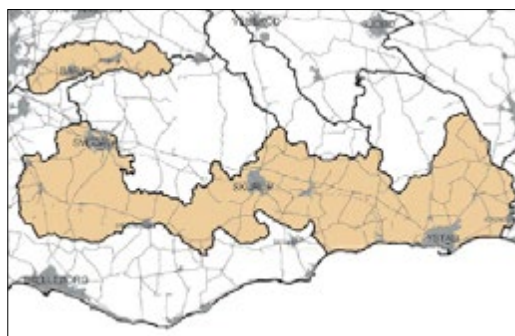
- Kyrktorn och elledning är dominerande element i synranden
- Lång bruks- och bosättningskontinuitet
- Pilevallar
- Bäcker

Sydskånska backlandskapet

Området norr om väg 101 tillhör det Sydskånska backlandskapet, och en mindre del av detta ligger inom Vellinge kommuns gränser. Området har en kuperad topografi med inslag av vattenfyllda dödisgropar och de mjuka formerna ger en variation av visuella och rumsliga upplevelser. Markanvändningen domineras av åker, som uppgår till tre fjärdedelar av ytan, följt av betesmark. Skog och bebyggelse står för ca tio procent av markanvändningen.

Gavelsbjör. Foto: Britt-Elise Björnhov.

Sydskånska backlandskapet.

Området är ganska utdikad men innehåller fler vattenanknutna landskapselement än Söderslätt. Tillgången till allemansrättslig mark är låg i området, endast 5 % av marken utanför tätorterna. Järnvägen Trelleborgsbanan och väg 101 utgör barriärer i landskapet.

Naturvärdena är knutna till de karaktäristiska dödisgroparna och gamla mörgelgravarna och till obrukade eller betade åsformationer och kullar. Här finns också små rester av gammal skog med bevarade äldre träd. I och med landskapets oregelbundna form har här sparats fler fragment som inte brukats än på Söderslätt, vilket är betydelsefullt för djur och växter. Liksom på Söderslätt är också landskapselement som pilevallar och jordhäggar och trädmiljöer i parker, på kyrkogårdar och på gårdar viktiga för den biologiska mångfalden. Mer om dessa kulturelement finns att läsa i nästa kapitel.

Speciellt utmärkande:

- Kuperat mosaiklandskap dominerat av åkerbruk med medelstora fält
- Kommunikationsstråken ”Landsvägen” och Trelleborgsbanan
- Bebyggelse utanför centralorterna är generellt begränsad, vilket stärker landsbygdskaraktären
- Alléer och pilerader
- Dödisgropar och mörgelgravar

Geologi

Författare: Bertil Ringberg, Måkläppsöreningen

Berggrund

Vellinge kommun vilar på en grund av olika jordarter vad beträffar såväl landformer som geologisk ålder. Man kan dela in kommunen i tre tydligt avgränsade områden nämligen backlandskapet, slätten och sanden. Längst i öster finns ett backlandskap. Detta gränsar till den leriga slätten i väster. Denna övergår i sin västra del i det sandiga Falsterbonäset, som således utgör det tredje tydligt urskiljbara området. Dessa tre delområden bildades på olika sätt under olika geologiska tider. Gemensamt för områdena är emellertid att det under dem finns samma sorts berggrund.

Berggrunden utgörs av Dankalksten som bildades under tidig tertiär tid för ca 60–65 miljoner år sedan. Den täcks av jordlager som i allmänhet är 5–15 meter mäktiga, men undantagsvis 20–30 meter, nämligen i västra delen av Falsterbohalvön mellan Skanör och Falsterbo samt i backlandskapet nära Arrie, Västra Ingelstad och Östra Grevie.

Dankalkstenen går i dagen vid stranden 3 km sydost om Kämpinge. Hällen syns tydligt men är tidvis täckt av uppkastad tång och döljs vid högvatten. En annan häll syns vid lågvatten på stranden sydväst om Bärnstensmuseet i Kämpinge.

Häll av Dankalksten med flinta vid stranden tre km sydost om Kämpinge. Foto: Bertil Ringberg.

Typiskt för kalkstenen är att den är starkt förkislad och innehåller mycket flinta. En fullständig lagerföljd med Dankalksten kan studeras i övre delen av Limhamns kalkbrott. Där förekommer bland annat korallkalksten, vilket tyder på att Dankalkstenen bildades i ett subtropiskt/tropiskt hav. Karakteristiska fossil, som påträffats i Limhamn, är mossdjur, olika arter av sjöborrar och kalkalger. Dessutom har man påträffat delar av fossila fåglar och krokodiler.

Terrängformer och jordarter

Backlandskapet

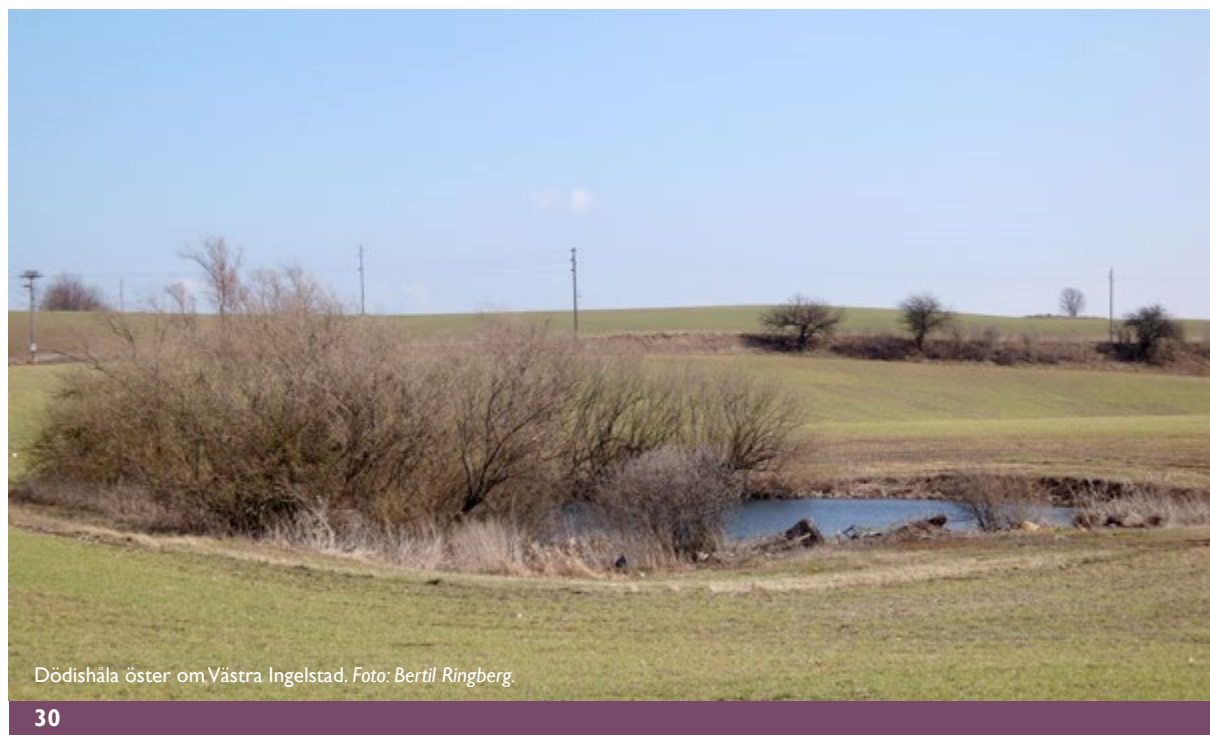
Landisen nådde under den senaste istiden sin största utbredning över Skåne, Danmark och norra Tyskland för 21 000–23 000 år sedan. Därefter började isen smälta och dödisområden bildades bland annat sydväst om Romeleåsen där ett backlandskap växte fram.

I östra delen av kommunen har detta backlandskap både stora och små former. Öster om Arrie finns 20–25 meter höga kullar av både morän och isälvsavlagringar. Moränkul-

larna smälte fram ur dödis. Morän är en osorterad jordart, som består av partiklar i alla storlekar från de minsta (ler) till stenar och block.

Ett stråk av isälvsavlagringar öster om Arrie utgörs av sand och grus, som fördes med och avlagrades av smältvatten från landisen. Stora delar av dessa isälvsavlagringar har exploaterats och utnyttjats för byggnadsändamål. I en av grustäkterna påträffades fragment av en mammutbete, som har daterats till 19 000–22 000 år före nutid.

Övriga delar av backlandskapet är beläget på båda sidor om landsvägen (Väg 101) mellan Västra Ingelstad och Östra Grevie. I väster gränsar området till moränslätten. Denna del av backlandskapet inrymmer mjukt rundade kullar och en mängd torvhålor (s.k. dödishålor) samt små sjöar. De flesta torvmarkerna är igenvuxna småsjöar. Torvmarkerna är till stor del torrlagda genom utdikning och uppodlade. Dessutom är de ofta påverkade genom torvbrytning och utfyllnad. Nivåskillnaderna inom området överstiger sällan 10 meter.

Dödishåla öster om Västra Ingelstad. Foto: Bertil Ringberg.

Bernstorps backar – isälvsavlagringar på moränslätten söder om Vellinge. Foto: Bertil Ringberg.

I anslutning till denna del av backlandskapet finns också ett par områden med platålera. Denna lera bildades i issjöar, som under landisens avsmältning dämades av dödis. Leran ligger därför uppe på höjderna. Det största området med platålera är beläget 1–2 km nordost om Östra Grevie.

Den leriga slätten

Väster om backlandskapet breder en moränslätt ut sig. Den sluttar mot kusterna både norr och söder om Vellinge. Moränens ytformer är svagt böljande, vilket beror på att den bildades i botten på en aktiv landis till skillnad från moränen i backlandskapet. Inom kommunen utgörs moränslätten av en moränlera.

Medan huvuddelen av backlandskapet, sydväst om Romeleåsen, började smälta fram tidigt i dödis vid landisens avsmältning bildades moränslätten senare och för 16 000–17 000 år sedan. Den bildades i botten av den Lågbaltiska isströmmen, som i istidens slutskede

rundade dödisen i backlandskapet och rörde sig från söder mot norr på båda sidor om Öresund. Isströmmen tog i sin botten bland annat upp tidigare avsatta issjöleror och dessutom kritbergarter. Den ler- och kritrika moränleran blev därför stenfattig, näringsrik och rik på kalk.

Ur moränslätten höjer sig några högst 5–10 meter höga kullar och ryggformade avlagringar, som tillsammans bildar ett stråk av isälvsavlagringar från söder om Räng till Gesie Villastad i norr. Avlagringarna är komplexa till sin uppbyggnad och består av både moränlera, grus och sand. De har bedömts som isälvsavlagringar, vilka bildades då den Lågbaltiska isströmmen avsmälte.

På moränslätten finns leror i flacka grunda bäcken. Dessa är sjöavlagringar, som inte är mer än 1–2 meter mäktiga och undantagsvis fem meter. De har oftast organiskt innehåll i ytan och innehåller tunna skal av små snäckor och musslor. Vid Hermantorps nedlagda

tegelbruk, 700 meter öster om Rängs kyrka, påträffades 1895 en lera med arktiska växtlämningar.

Det sandiga näset

Havsavlagringar

Det finns inga belägg för att en kustlinje bildats högre än 5 meter över nuvarande havsnivå längs Öresund söder om Malmö och längs Östersjöns kust i södra Skåne. Till den nivån steg Littorinahavet och bildade en strandvall, som är särskilt tydlig sydost om Kämpinge. Den kallas Järavallen och är dubbel på vissa sträckor. Den kan även bestå av upp till tre vallar. Strandvallarna innehåller sand, grus och sten. Till ca fem meter över nuvarande havsnivå når även grus och sand längs Fotevikens kuster. Sin högsta nivå nådde Littorinahavet ca 6 000 år före nutid och började därefter dra sig tillbaka.

Falsterbohalvön började bildas för ungefär

4 000 år sedan, när den vikande havsytan nådde den underliggande moränen. Näset anses ha uppkommit genom att tre uppstickande kärnor av morän förenades med varandra och med land, varvid havsavlagringar, främst sand, fyllde ut mellanliggande områden. Moränkärnorna är belägna där sanden är som tunnast och omgärdas av ringförmigt ordnade revlar och strandvallar. En del av dessa system syns på flygbilder men kan delvis ha dolts av flygsand. Måkläppens nuvarande form tyder på att den byggts upp på ett liknande sätt. Näset i sin helhet har sannolikt byggts upp från öster mot väster på samma sätt som tillväxten sker idag. De största mäktigheterna av sand med inslag av grus finns i västligaste delen av halvön mellan Skanör och Falsterbo.

Sedan Näset började bildas har det ständigt vuxit genom pålagring av huvudsakligen sand. Pålagringen anses främst ha skett vid stormar och havsströmmar från öster längs

Måkläppen. Foto: Lars Bygdemark.

Sten och grus i Littorinahavets strandvall tre km sydost om Kämpinge. Foto: Bertil Ringberg.

den skånska sydkusten och är väl dokumenterad med kartor sedan 1800-talets mitt. Tillväxten har till större delen skett genom att revlar och strandvallar bildats längs kusten mellan Skanör och Falsterbo. Laguner har successivt bildats innanför strandvallarna. De inre lagunerna har vuxit igen och bildat kärr på samma sätt som under tillväxten på Skanörs Ljung. I dessa områden påträffar man nu en tunn kärrtorv.

Havssanden och den överliggande flygsanden består till 90–95 % av kvarts vars korn ger sanden dess ljusa färg. Övriga mineral är främst granater, hematit och magnetit. Dessa kan ses anrikade som mörka, rödaktiga skikt på stränderna. Det grusiga och steniga material, som man ser på Måkläppen och längs stranden söder om Skanör, har sannolikt eroderats ur morän på havsbotten sydväst och väster om Näset.

Den största tillväxten av Falsterbonäset har på senare tid ägt rum på och norr om Måkläppen. Tillväxten sker genom att Måkläppens västra revel fortsätter att växa mot Skanör på Flommens strand (Öresundssidan). Det sker genom att stranden breddas. Stranden kommer sannolikt att växa med en ny revel och lagun upp till Skanörs hamn. Norr om hamnen växer Badreveln stadigt mot norr.

Söder om Skanörs Ljung, utanför Ängsnäset, växte tidigt en ny revel fram som sedan utvecklades i början på 1970-talet. Den började växa som en sandbank just under havsytan och utvecklades till en revel, som sedan dess vuxit så att den stängt till en stor lagun, Ammebukten, väster om Ljunghusens golfklubb.

Vindavlagringar

Flygsand förekommer främst på Falsterbonäset, där de utbredda sandiga och moiga

havssedimenten utsatts för vindens eroderande verkan. Det material som vinden eroderat har avlagrats både som utbredd flygsand och som dyner. Dynerna återfinns längs Näsets södra del utmed Östersjön vid Falsterbo, Ljunghusen och Höllviken men även längs Öresund mellan Skanör och Falsterbo och på några andra platser. De 5–10 meter höga flygsanddynerna längs kusterna är till större delen bildade på 1960-1970-talet. Vissa av flygsanddynerna vid Falsterbo kyrka är 9–10 meter höga och därmed halvöns högsta punkter. Dessa dyner utgörs sannolikt till stor del av den flygsand, som under århundraden hotade att begrava kyrkan och som därför grävdes bort.

Torv

Torv förkommer på Falsterbonäset oftast som tunna ytlager på sand. De större mäktigheter torv, som en gång funnits, är exploaterade. På Skanörs Ljung förekommer

torvtäcket fläckvis. Inom området fanns till fram på 1300–1400-talet bland annat al- och björkkärr. Torvtäkt till förbränning har ägt rum. Torv förekommer även under sand som upp till ca en meter mäktiga lager. Ett exempel på sådan torv är den så kallade Kämpinge mosse i östra Höllviken.

Utmed kusterna kring Foteviken och väster om Skanörs kyrka finns tunna ytlager av så kallad marsktorv eller strandängstorv. Torven har bildats vid omväxlande hög- och lågvatten genom att huvudsakligen gräs, successivt har tillväxt upp genom det vid högvatten tillförda materialet av sand och slam. I det senare ingår såväl finfördelade som grövre växtdelar från strandängsvegetationen. I markytan utgörs bildningen av en rotfilt under en tät gräsvegetation. Marsklandet är vackrast utbildat öster om Foteviken och på Lilla Hammars näs. Där kan även de för marsklandet karakteristiska kanalerna iakttagas, vilka har bildats genom erosion vid havets överspolningar.

Flygsanddyner söder om Skanörs hamn. Foto: Bertil Ringberg.

Klimat

Författare: Jan O. Mattsson, Falsterbonäsets Naturvårdsförening

Klimatet i Vellinge kommun

Vellinge kommun liksom övriga delar av Skåne och Skandinavien ligger inom norra halvklotets västvindbälte. Under praktiskt taget hela året dominerar västliga vindar som för in maritim och, särskilt under vintern, mild luft över områdena. De kontinentala, under våren kallare luftmassorna i öster har däremot svårare att utbreda sig västerut och påverkar därför endast periodvis aktuella områden. Vintrarna i Skåne, liksom i stora delar av övriga Nordvästeuropa, är därför avsevärt varmare än genomsnittet för breddgraden. De havspåverkade västvindarna medför dock att somrarna blir något svalare än genomsnittet. Det starka temperaturinflytandet under vintern gör att området även på årsbasis har ett varmare klimat än vad som är genomsnitt för breddgraden.

I den allmänna västströmningen förekommer störningar i form av vandrande lågtryck, som särskilt under vinterhalvåret berör Syd-

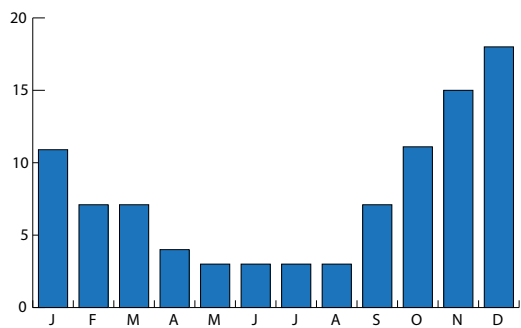
sverige inklusive Skåne. Med sina fronter, moln- och nederbördsområden och vindfält ger de regionen ett omväxlande och ofta blåsigt väder. Lågtryckens centra passerar oftare norr om än söder om landskapet. Detta medför att Skåne, särskilt dess södra och sydvästra delar, ofta berörs av fuktig, disig varmluft från söder och sydväst.

Statistiken i Tabell 1 illustrerar dominansen av vindar inom västsektorn. För Falsterbo gäller att rena västvindar är särskilt vanliga under sommaren och den tidiga hösten. Även ostvindar har tidvis hög frekvens. Detta gäller i synnerhet vårmånaderna men i viss mån också hösten. Nordliga och nordostliga vindar är däremot ovanliga under hela året, vilket, även för kuststationerna i övrigt, också gäller lugnt väder.

Statistik över vindhastigheten för skånska stationer visar, att sommarmånaderna har stor andel dagar med svaga vindar, medan månaderna september till och med mars upp-

Tabell 1. Relativa vindriktningsfrekvenser i procent för perioden 1961–1990 för Falsterbo. Källa: SMHI.

	N	NO	O	SO	S	SV	V	NV	Lungt
Jan	8	12	10	12	13	15	20	9	1
Feb	8	11	17	13	10	13	16	10	2
Mar	5	7	19	14	11	16	17	10	1
Apr	10	7	18	13	10	12	15	13	2
Maj	8	5	20	18	10	12	15	10	2
Jun	9	4	12	13	10	13	22	16	1
Jul	8	3	10	9	9	14	26	20	1
Aug	7	4	11	12	11	15	22	16	2
Sep	5	5	9	11	12	15	26	15	1
Okt	6	6	9	14	13	18	22	11	1
Nov	6	11	8	9	14	20	22	10	1
Dec	8	10	10	9	12	18	25	9	1
Årsmedel	7	7	13	12	11	15	21	13	1

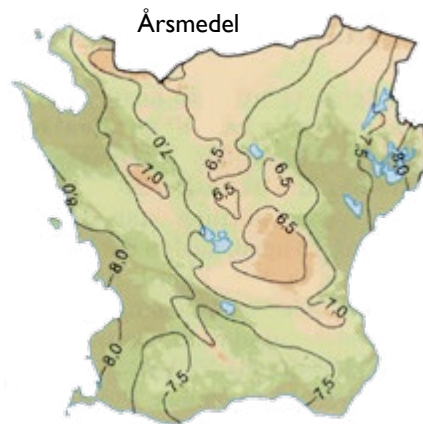
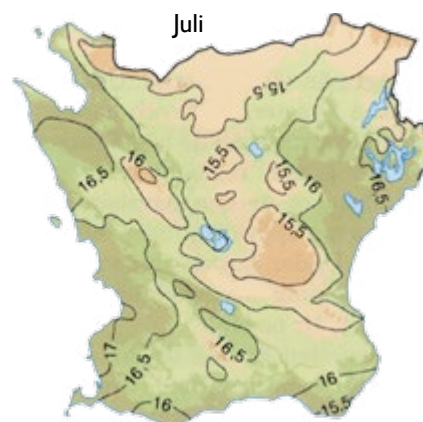

Figur 1. Kulingfrekvensen för Falsterbo i procent av tiden och baserad på data från perioden 1961–1989. Årsmedelvärde: 7,7 %. Kuling avser vindhastigheter i området 10,8–20,7 m/s (motsvarar vindstyrkeområdet 6–8 Beaufort). Källa: Sveriges Nationalatlas. Hav och kust, 1992.

visar särskilt stor andel höga vindhastigheter. De kraftigaste vindarna förekommer som regel under november och december i samband med lågtryckspassager. Särskilt vindutsatta är delar av den skånska väst- och sydkusten (Figur 1).

Skåne har ett för Sverige gynnat strålningsklimat. Särskilt de kustnära områdena, till vilka Vellinge kommun får räknas, mottar under sommarhalvåret stora mängder strålningsenergi. Den totala instrålningen är störst under försommaren, då solen står högt på himlen och dagen är lång och luften dessutom ren och torr. Molnigheten,

som begränsar den direkta solstrålningen mot markytan, är då också mindre än under vintern. Trots att månaderna juli och augusti har de största nederbördsmängderna, är den solskenstiden, dvs. kvoten av medelantalet registrerade solskenstimmar per månad och antalet timmar som solen varit över horisonten, förhållandevis stor under sommaren. Anledningen härtill är att sommarnederbörden till stor del kommer som häftiga men kortvariga skurar ur bymoln, medan vinternederbörden ofta mera lugnt levereras av egentliga regn- eller snömoln knutna till fronter med större varaktighet. På grund av skillnader i molnighet är solskenstiden vidare längre, och därmed den totala instrålning-

Figur 2. Månadsmedeltemperatur i °C för januari och juli samt årsmedeltemperatur. Figuren baseras på mätningar 1961–1990 för alla skånska stationer. Källa: Sveriges Nationalatlas. Atlas över Skåne, 1999.

Tabell 2. Normalnederbörd (mm) för perioden 1961–1990 för Falsterbo. Källa: SMHI.

Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Årstotal
36	25	32	35	38	44	52	50	46	46	46	41	491

en större, i kusttrakterna än i de inre delarna av landskapet.

Januaritemperaturen i större delen av Vellinge kommun är mellan 0 och -0,5 °C med de högsta temperaturerna närmast havet i väster, sydväst och söder (figur 2). Julitemperaturen i stora delar av kommunen uppgår till omkring +16,5 °C. I ett kustnära mindre område i norr når temperaturen dock upp till +17,0 °C eller överskrider detta värde med någon tiondels grad. Längs kusten från Kämpinge till kommungränsen understiger temperaturen +16,5 °C med någon tiondels grad. Kommunens årsmedeltemperatur är mellan +7,5 och +8,0 °C utom i ett kustnära mindre område i norr där temperaturen når över +8 °C med någon tiondels grad. Ett starkt havsinflytande kan också resultera i vårförsening avseende den årliga uppvärmningen och höstförsening avseende den årliga avkyllningen.

Nederbördsmängderna i Skåne har stora regionala variationer. Dessa variationer beror främst på topografin. De högt liggande terrängpartierna i det inre av landskapet får vanligen större nederbördsmängder än kustslätterna. De minsta mängderna, under 550 mm per år, faller i sydvästligaste (Vellinge kommun) och sydostligaste Skåne samt på Kristianstadslätten.

I Tabell 2 visas mängderna månads- och årsnederbörd i Falsterbo. Som framgår är mängderna nederbörd störst under hög- och sensommaren. Detta är en följd av konvektion (stigande luft över varma ytor). Nederbörden är då oftast s.k. skurnederbörd. Februari uppvisar de lägsta nederbördsmängderna.

I sydvästra Skåne är marken i mitten av januari snötäckt under endast tre till fyra av tio år. I de norra delarna av landskapet gäller motsvarande för fem till sex av tio år.

Högvatten på Falsterbo Golfklubb 12 oktober 2009. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Kulturmiljöer

Vi människor har format vårt landskap under tusentals år. I princip all mark i Vellinge kommun kan ses som kulturpåverkad och vår markanvändning har i många fall skapat miljöer med en rik biologisk mångfald och ett stort kulturhistoriskt värde.

Det nationella miljö kvalitetsmålet ”Ett rikt odlingslandskap” fastslår följande:

”Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.”

Kulturmiljöer och kulturelement i landskapet har ofta höga naturvärden, vilket gynnar den biologiska mångfalden. En hög biologisk mångfald krävs i sin tur för att bibehålla en hög biologisk produktion. Utan en hög biologisk produktionsförmåga kommer möjligheten till matproduktion att bli lidande i det långa loppet. Vi behöver alltså bevara våra kulturelement för att behålla ett rikt odlingslandskap.

Från jägare och samlare till bofast

Under bondestenåldern, 4 200 – 1 800 f Kr., började Skånes befolkning mer och mer överge jagandet och samlandet och började istället hålla boskap och odla spannmål. De blev då också mer bofasta och en gårdsstruktur började växa fram. Jordbruksmetoderna var från början primitiva och svedjebruk användes för att röja mark. Den röjda marken användes för odling av sädeslag som spelt, enkornsvete och emmer, som också är ett slags vete. När marken odlats ett par år användes marken till bete. Det vanligaste husdjuret var gris, men nötdjur, får och getter förekom också. Ännu

användes inte djuren i odlingen. Gödsel togs inte tillvara och dragdjur användes inte eftersom plogen inte var uppfunnen. En enkel grävkäpp användes för att mylla ner sådden.

Vid slutet av bondestenåldern tas mer och mer land i anspråk och landskapet blir mer och mer öppet. Lövskörd för vinterfoder blir vanligare och skogarna öppnas upp. Befolkningen ökar och vi ser nu de första tecknen på bybildning.

Jordbruket fortsätter under bronsåldern, 1 800 – 400 f Kr. Befolkningen ökar och nyodlingen likaså. Ännu är befolkningen inte helt bofast utan lever ett seminomadiskt liv där bosättningarna flyttas när jorden utarmar efter ett par års odling. Troligen är det nu de första tecknen på överexploatering börjar synas i landskapet. Hård röjning och ett hårt betestryck leder till sandflykt och vandrande sanddyner. Jordbruksteknikerna utvecklas och fuktigare marker börjar nyttjas för insamling av hö. Fortfarande används bara en primitiv typ av plog, ett årder, vilket gör att de styva lerorna och moränmarkerna fortfarande inte går att bruka.

Först under slutet av järnåldern, som varade 400 f Kr – 1 050 e Kr., blir befolkningen bofast på riktigt. Att människor blev bofasta först då berodde på en kombination av försämrat klimat och en teknisk utveckling. Vintrarna blev längre och hårdare. Det gjorde att djuren var tvungna att stallas in under vintern. Samtidigt kom nya redskap som gjorde det möjligt att slå gräs och spara som vinterfoder. Det var först nu när djuren stallades som gödsel togs tillvara och användes på åkrarna, något som revolutionerade jordbruket och möjliggjorde odling på samma plats

år efter år. Under åren 900 – 1 200 upplevde Skåne en stor befolkningsökning, vilket ledde till att många nya byar etablerades. Ofta hade platserna varit bebodda i omgångar tidigare. I Vellinge kommun har vi många byar och orter som fastlades under denna period, bland annat Vellinge, Stora Hammar, Skanör och Falsterbo.

Inägor, utmarker och permanenta åkrar

I slättbygden, dit Vellinge kommun hör, låg byarna tätt. Avståndet mellan varje by var sällan mer än tre kilometer. I byarna låg bebyggelsen tätt samlad på en så kallad bytomt. Marken omkring bytomten var uppdelad i inägomark och utmark. Inägomarken var inhägnad och användes som åker och äng. Inägan var i sin tur uppdelad i olika delar, så kallade vångar. Än idag har vi kvar platsnamn som syftar på just de vångarna, som till exempel Knävången i Skanör och Södervång

i Vellinge. Vångar var uppdelade åkerfält, så kallade fall och varje fall var uppdelad i flera långsmala tegar. Varje gård hade ett bestämt antal tegar i varje fall. På detta vis fick alla bybor tillgång till all sorts mark, både högproduktiv och lågproduktiv. I vångarna användes ett tresädssystem där vången låg i träda var tredje år. De delar av vångarna som odlats användes också för efterbete efter att skörden var bärgad.

Utmarkerna var gemensamma för alla i byn och användes för bete och för insamling av virke och bränsle. Efter hand som befolkningen ökade så ökade också trycket på utmarkerna. På 1700-talet var så gott som all utmark på Söderslätt borta och omförd till inägomark. Skanörs ljung, som är en gammal utmark, omfördes inte till åkermark utan fortsatte att användas som betesmark och för torvtäkt efter att all skog som tidigare vuxit på platsen försvunnit.

Knävången. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Skiftenas tid

Mellan 1000- och 1700-talet behöll byarna samma form och samma system med utmarker och inägor. Även om utmarkerna var försvunna på Söderslätt redan på 1700-talet präglades landskapsbilden av de små byarna och dess åkrar och ängar som låg i anslutning till bykärnan.

År 1757 initierades storskiftet i Sverige. Syftet med skiftet var att rationalisera jordbruket och stoppa den långtgående ägosplittringen. Initiativet kom från regeringsnivå, men ledde inte till handling på de flesta håll. På 1780-talet tog Rutger Maclean ett eget initiativ och skiftade fyra socknar kring sitt gods Svaneholm i nuvarande Skurups kommun. Macleans experiment fick stort inflytande och år 1803 infördes en stadga om enskifte i Skåne. Resultatet av skiftena var att byarna sprängdes och gårdarna spreds ut i landskapet. Detta ändrade landskapsbilden totalt.

Varje lantbrukare fick ett eget skifte, men

många tilldelades mark som inte var åkermark utan ängs- och betesmark. Konsekvensen av detta blev att nyodlingen ökade dramatiskt under 1800-talet. I Skåne ökade andelen odlad mark från 15 till över 50 % och i slättområden som Söderslätt var ökningen ännu högre. Där fanns till slut knappt någon ängs- och betesmark kvar.

När utmarkerna var försvunna och ängarna odlades upp uppstod en stor brist på virke, brännved och hägnadsmaterial. I vissa områden hade det länge varit en stor brist på träråvara, till exempel i Skanör och Falsterbo. Här anlades tångvallar och torvvallar för att hålla djuren instängda och för att dela in ägor. Vallarna stängde också ute högvatten och skyddade markerna från översvämning. Under samma period startades statliga hägnadskampanjer för att främja plantering av vitpil. Mer om dessa kampanjer och de pilerader som planterades finns att läsa senare i detta kapitel.

Skiftena i kommunens västra delar såg lite annorlunda ut jämfört med skiftena i andra delar av Söderslättområdet. Strandängarna skiftade på ett sådant vis så att de lantbrukare som före skiftet hade tillgång till allmänningarna vid havet också skulle ha det efter skiftet då flera av gårdar flyttade in i landet. Detta för att de fortsatt skulle kunna bedriva tång- och torvtäkt, ha betande djur och ha en båtplats. Skiftena delades upp efter gårdens storlek, vilket resulterade i många smala markkresor.

Det moderna jordbrukslandskapet

Jordbruket i slutet av 1700-talet var inte i balans. Den ständiga befolkningsökningen krävde att spannmålsodlingen ökade. För att klara detta odlades ängsmark upp i södra Skåne vilket fick till följd att antalet husdjur måste minska. Gödselproduktionen minskade då också vilket ledde till att det fanns för lite gödsel att lägga på odlingarna, vilket i sin tur påverkade spannmålsskördarna negativt. När

uppodlingen av ängsmark accelererade under 1800-talet i samband med skiftena blev behovet av produktionshöjande åtgärder akut.

För att öka produktionen vidtogs en rad olika åtgärder. I samband med skiftena fick lantbrukarna möjlighet att lägga om sina växtföljder eftersom de nu var ensamma om att odla sin mark. Vall och rotfrukter introducerades i växtföljden och boskapen försörjdes mer och mer av åkern istället för av ängen. Många markägare började bryta mærgel, en slags kalkhaltig lera, som spreds på åker och som ökade produktionen tillfälligt. Mærgelbrytningen lämnade otaliga gropar i landskapet som sedan vattenfylldes. Mer om detta finns att läsa senare i kapitlet.

Vid slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet dikades väldiga arealer mark i Skåne. Syftet var att vinna odlingsmark och förbättra dräneringen. Tillsammans med skiftena är utdikningen en av de företeelser som påverkat landskapet mest, både miljömässigt och

Tångvall i Falsterbo. Foto: Lars Dufberg.

Raps i blom på Söderslätt. Foto: Nils-Arvid Andersson.

estetiskt. I samband med dikningarna rätades och fördjupades ofta vattendragen. Alla kommunens bäckar har helt eller delvis omformats för att effektivare kunna transportera vatten.

Två andra väldigt viktiga innovationer som påverkat den ökade produktionen i det moderna jordbruket är mekaniseringen och införandet av konstgödning. Först ut var mekaniska tröskverk, följt av skördemaskiner som kom till Sverige under 1870-talet. Traktorn introducerades på 1910-talet och kom att ersätta hästar och oxar. Den tekniska utvecklingen tog delvis fart på grund av de stigande kostnaderna för arbetskraft. När arbetstillfällena minskade på landsbygden ökade inflyttningen till städerna. Denna folkflytt satte sina spår i jordbrukslandskapet. När antalet hästar och oxar minskade så minskade också behovet av betesmarker och vall och större arealer kunde användas för matproduktion.

Mineralgödsel introducerades kring sekelskiftet. I Skånes slättbygder krävde den stora befolkningsökningen ett ökat bruk av handelsgödsel eftersom djurproduktionen minskat och inte längre försåg bönderna med gödsel. Detta tillsammans med växt- och husdjursförädling ökade skördarna. Nu lades grunden till att Skåne skulle bli den viktigaste provinsen i Sverige när det gäller odling av jordbruksprodukter för direkt konsumtion för människor. Idag behåller Skåne den positionen och detta speglas hos kommunens lantbrukare.

Dagens jordbruk är tekniskt avancerat och fortfarande spelar mineralgödsel en viktig roll. Brukningsteknikerna utvecklas ständigt. Bland annat har några lantbrukare gått över till ett plöjningsfritt bruk för att spara på resurser och minska läckaget av näringsämnen, samtidigt som de goda skördarna bibehålls.

Modernt jordbruk i Vellinge kommun. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Kulturelement i landskapet

Vissa specifika mark- och vattenområden omfattas alltid av ett så kallat generellt biotopskydd enligt 7 kap 11 § miljöbalken och förordning (1998:808) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Dessa områden är allé, källa med omgivande våtmark i jordbruksmark, odlingsröse i jordbruksmark, pilevall, småvatten och våtmarker i jordbruksmark, stenmur i jordbruksmark och åkerholme. Inom ett sådant område är det förbjudet att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Det betyder att alla sådana miljöer är skyddade mot ingrepp. Syftet med det generella biotopskyddet är att skydda småbiotoper som utgör viktiga livsmiljöer, tillflyktsorter och spridningskorridorer för växt- och djurarter. Dessa biotoper har minskat starkt till följd av en rationaliserad markanvändning.

Det är inte bara dessa specifikt utpekade naturområden som är viktiga för mångfalden i jordbrukslandskapet. Också mer triviala impediment, det vill säga obrukbar mark, som brynzoner och grönstråk är värdefulla i det i övrigt likformiga landskapet.

Ängs- och betesmarker

När befolkningen i Skåne blev bofast uppstod ett behov av vinterfoder till djuren. För att tillgodose detta behov började de att bedriva slätter på gräsmarker och det uppstod på så vis ängar. Ängarna blev efterhand väldigt artrika eftersom den kontinuerliga slättern skapade utrymme för konkurrenssvaga arter. Efter skiftena försvann i princip all ängsmark. Istället odlades mer och mer vall för att tillgodose behovet av vinterfoder. Många av de ängsväxter som förr var vanliga är idag rödlisade och många populationer minskar.

Historiskt sett är det utmarkerna som an-

vänts som betesmarker. Vångarna betades bara efter skörd eller då de låg i träda. I Vellinge kommun finns det två stora utmarksområden som fortfarande betas: Skanörs ljung och strandängarna längs med Öresundskusten. Strandängarna har betats i över tusen år och periodvis har delar av dem använts för slätter och för odling. Den långa hävdkontinuiteten har skapat en unik flora. Detsamma gäller för Skanörs ljung. De båda områdena har dessutom höga kulturhistoriska värden. Utöver de stora längs med Öresundskusten och Skanörs ljung finns det fina betesmarker längs med kusten i norra Ljunghusen och vid Fredshög.

Vägar

Vägar är ett av våra äldsta kulturelement. De har utvecklats från stigar mellan jaktmarker och boplatser till mer permanenta vägar mellan byar när människor blev bofasta. De äldre vägarna följer kulturlandskapet och dess odlingsgränser på ett naturligt vis. Under forntiden och medeltiden gick och red inte människor efter exakt samma väglinje. Beroende på hur terrängen såg ut och vilken linje som var mest framkomlig för stunden bildades ett brett stråk i landskapet med parallella stigar. Dessa trampades ner mer och mer och urholkades av vatten. På så vis uppstod det som kallas för hälvägar. I Vellinge kommun har vi fortfarande områden som bär spår av sådana hälvägar. Bland annat finns ett hälvägssystem i Harrisen utanför Östra Grevie och på Skanörs ljung.

Under skiftesreformerna på 1800-talet splittrades många byar och gårdarna spreds ut i landskapet. För att åter igen knyta ihop gårdarna med varandra krävdes ett helt nytt vägnät. Ofta drogs de nya vägarna så att de markerade var gränsen för de olika ägora

gick. På detta vis uppstod det raka och rättvinkliga nät av vägar som vi ser på landsbygden idag. När ägor senare har lagts samman och andra odlingshinder tagits bort visar dessa så kallade markvägar fortfarande var de gamla ägo gränserna en gång gick.

I Skåne läns kulturmiljöprogram pekas väg 101, eller landsvägen som den ofta kallas i folkmun, ut som ett viktigt kulturmiljöstråk. Troligen har vägen använts sedan 1000-talet och sträckningen har historiskt sett varit ungefär densamma som idag.

Vägarna, och då speciellt vägkanterna, fyller en viktig ekologisk funktion. Vägkanterna fungerar som en reträttplats för en rad olika ängsväxter och åkerogräs som har svårt att överleva i dagens jordbrukslandskap. Miljön i vägkanten är ofta torr och solig och många torrängsväxter trivs där. Längs med

vägar som saltas på vintern uppträder ofta salttoleranta arter som vanligtvis hör hemma på strandängar.

Det är Trafikverket som ansvarar för skötseln av vägkanterna längs det statliga vägnätet. De vägkanter som hyser en speciellt rik flora eller hotade arter har speciella skötselåtgärder och sköts så att de utpekade arterna ska bevaras. Exempel på sådana skötselåtgärder är slätter vid specifika tider under växtsäsongen och röjning av sly. Dessutom finns ofta krav på att all skördad vegetation ska tas bort från platsen för att gynna ängsblommorna. I Vellinge kommun finns fyra vägavsnitt med extra hög mångfald. Längs med väg 100 vid Kungstorp växer Flikstånds (CR), en sällsynt och hotad art. Längre ner längs samma väg, mellan Ljunghusen och Skanör, förekommer tvåblad (F). Väg 567 som korsar E6 i höjd med Hököpinge har en rik vägkantsflora med ängsblommor som ängsnycklar och krissla. Vägkanterna längs med 585 som leder till Östra Grevie har en rik flora med arter som cikoria, axveronika, fältvädd och pukvete. Två andra sällsynta arter, ljungsnärja (VU) och volgasenap, syns också längs med vägkanter i kommunen.

Alléer och pilevallar

Redan på 1600-talet var det område som idag är Vellinge kommun i princip skogsfritt. Stora delar av de områden som tidigare var beskogade och användes som utmark omfördes efterhand till inägomark. Skogsbristen blev tillslut akut i stora delar av södra Skåne. För att avhjälpa problemet bedrevs olika skogs- och hägnadskampanjer under 1700- och 1800-talet. Syftet var att öka trädplanteringen och att återfå skogsområden. Kampanjerna gav resultat och under 1800-talet ökade antalet pilplanteringar i slättlandskapet kraftigt.

Rader med vitpil anlades på jordvallar och längs med körvägar, ägo gränser och sockengränser. Genom att plantera på val-lar och längs med vägar behövde inte den jord som brukades gå till spillo. Planteringarna fyllde dock många funktioner och gav god utdelning i form av löv till vinterfoder och grenarna användes som klenvirke, stängselris, slöjdvirke och brännved. Pilevallarna fungerade också som läplanteringar. Det var den så kallade hamlingen, skörden av grenar, som gav pilarna dess karaktäristiska utseende. Antingen kunde grenarna skäras av direkt vid trädets bas eller en bit upp. Skars grenarna av vid basen bildades en buskpil, medan de träd som hamlades en bit upp blev till stubbapilar. De flesta av de pilerader som planterades under 1700- och 1800-talet togs bort under 1900-talets rationaliseringar. När fält lades ihop för att skapa större sammanhängande odlingsarealer fanns det inte längre plats för dessa i landskapet.

Pilevallarna är betydelsefulla för den biologiska mångfalden i det öppna jordbrukslandskapet. Träden i sig har ofta en artrik moss- och lavflora på grund av att trädet står ljus och träffas av stoft och jord från omgivande marker. I äldre hamlade träd bildas ofta håligheter och död ved. Just solbelyst död ved är ofta en bristvara i landskapet och är viktigt för många vedlevande insekter. Pilträden blommar tidigt och är en viktig födokälla för pollinerande insekter som humlor och bin under den tidiga våren. Genom att pilträden och pilevallarna är rika på insekter utgör de en födosökningsplats för olika fåglar och de erbjuder dessutom fåglarna lämpliga boplatser.

Utöver att förse olika djur med föda och boplatser fungerar pilevallarna som spridningskorridorer för djur som rådjur, harar och fält-

höns. De ger också skydd och viloplats för dessa djur och fungerar som rastplatser för sträckande fåglar som letar föda på åkrarna. Idag sker det en viss nyanläggning och nyplantering av pilerader. Detta är väldigt positivt och gynnar både landskapets kulturvärde och biologiska mångfald.

Samtidigt som bruket att plantera pilerader uppstod, under slutet av 1700-talet, blev det populärt att anlägga alléer. Allén är tillsammans med pilevallarna ett av det mest karaktäristiska landskapselementet i Skåne. Det var först och främst adeln som började anlägga alléer, och trädslag som alm och lind var väldigt populärt. Inspirationen kom från kontinenten, bland annat från Tyskland. En allé signalerade status och den var ett verktyg för att framhäva det nya landskap som skapats efter skiftena. Trenden att plantera alléer spred

Cikoria. Foto: Jan-Åke Hillarp.

Gammal, hamlad pil på Söderslätt. Foto: Nils-Arvid Andersson.

sig sedan till plattgårdar och större gårdar och sedan till bönderna. Vanligt folk hade inte råd att anlägga en allé med ädellöv och valde ofta pil i stället. Samtidigt som det började dyka upp alléer i godsmiljöerna anlades slottsparkar och trädgårdar som planterades med ädellövträd. Vid många kyrkor och prästgårdar planterades också almar och andra lövträd.

Enligt förordning om områdesskydd enligt miljöbalken definieras en allé som: "Lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd längst en väg eller det som tidigare utgjort en väg eller i ett i övrigt öppet landskap. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd." I Vellinge kommun återfinns alléer både ute i jordbrukslandskapet och i tätorterna, till exempel längs med gator i Skanör och Falsterbo centrum. Många gårdar har alléträd längs med sina infartsvägar. Träslagen varierar och det förekommer både pil, kastanj, poppel, oxel och lind. Extra utmärkande är de två vackert blommande gråpäronalléer som finns i kommunen.

Alléer har liksom pilevallar stor betydelse för den biologiska mångfalden. Äldre träd är ofta rika på död ved och så kallad mulm. Mulm är den blandning av förmultnad ved, växtdelar, fågelspillning och insektsrester som efter hand ackumuleras i håligheter i trädets stam. Flera vedlevande insektsarter är beroende av den skyddade miljö som finns i mulmen. Gamla alléträd bebos också av fladdermöss och fåglar och de grova stammarna hyser ofta en artrik moss- och lavflora.

Pilevallar och alléer omfattas som ovan nämnt av biotopskydd. Det innebär att de inte får tas bort eller skadas. Dock är det tillåtet att ta bort enstaka träd för att förnygra allén om de ersätts med nya. Idag sker det en viss nyanläggning och nyplantering av piletrader. Detta är väldigt positivt och gynnar

både landskapets kulturvärde och biologiska mångfald. Det är viktigt att de befintliga piletrader och alléerna sköts på rätt sätt. Om pilarna inte hamlas förlorar de snabbt både kulturhistoriska och ekologiska värden.

Vallar och hägnader

I slättbygden rådde det stor brist på virke redan under 1600-talet. På Falsterbohalvön försvann skogen ännu tidigare. Eftersom virke var en bristvara användes andra material för att konstruera inhägnader. Falsterbonäset plågades utöver virkesbrist också av återkommande högvatten och översvämningar. För att hålla vattnet ute från de odlade ytorna och för att hålla djuren instängda byggdes höga vallar av bandtång som varvades med grästorvor och torv. Det fanns en tillsynsman som varje år kontrollerade att tångvallarna uppnådde den fastställda höjden 1,6 meter och varje markägare var ansvarig för att underhålla den del av tångvallen som gränsade till dennes marker.

En del av tångvallarna i Skanör och Falsterbo finns kvar än idag, men de har sjunkit ihop till betydligt lägre höjd. I Ljungskoggen finns det rester av en tångvall, troligen den vall som skiljde Skanörs utmarker från Stora Hammars och Kämpinge bys utmarker. Alla tångvallarna är skyddade som fornminnen och det är förbjudet att göra åverkan på dem.

På Söderslätt, där det också rådde stor virkesbrist, byggdes istället vallar av jord. Dessa täcktes över med tång för att skydda dem mot regn, men då tjälen lossnade på våren föll de ofta samman och fick byggas upp på nytt. Flera av dessa vallar planterades senare med pil under hägnadskampanjerna under 1700- och 1800-talet.

De jordvallar som finns kvar i dagens jordbrukslandskap är viktiga för den biologiska

mångfalden, speciellt de vallar som är be vuxna av olika sorters träd och blommande buskar som hagtorn och sälg. Vallarna fungerar både som skydd, transportkorridor och födosöksområde för en rad olika djur och insekter.

Gravhögar, åkerholmar och mägergravar

Utöver de kulturmiljöer som nämnts ovan finns det olika typer av mer punktformade kulturlämningar. De flesta av dessa bidrar till att ge rumslig variation i det annars ganska flacka landskapet.

I Vellinge kommun finns det väldigt många gravhögar och dösar från bronsåldern respektive stenåldern. De mest kända gravhögar är Bolmers högar som ligger vid vägen mellan Vellinge och Östra Greve. Gravhögar är ofta opåverkade av jordbruket som bedrivs runt om och kan hysa en

torrängsartad flora. De fungerar som en tillflyktsort för många insekter och som en fin utkiksplats för besökare.

En åkerholme är enligt lagtexten en holme av natur- eller kulturmark med en areal av högst 0,5 ha som omges av åkermark eller kultiverad betesmark. Åkerholmar kan ha uppstått på olika sätt. Det kan vara små moränkullar eller plättar av mark som av olika anledningar inte har varit värda eller möjliga att bruka. I många fall har åkerholmarna ingått i gamla ängs- eller betesmarker och kan därför hysa en intressant flora med hotade arter. Holmarna spelar en stor roll för insekter i jordbrukslandskapet eftersom de erbjuder både skydd och föda. Åkerholmar med buskar eller träd lockar till sig en rad olika fåglar. Fälthöns som fasaner använder ofta åkerholmen för skydd och vila, och arter

Gravhög norr om Norra Häslöv. Foto: Jan-Åke Hillarp.

Åkerholme. Foto: Jan-Åke Hillarp.

som gulspurv och ormvråk bygger gärna bo på åkerholmar.

Märgelgravar är mer sentida kulturlämningar. I märgelgravarna har lantbrukare främst under slutet av 1800-talet brutit märgel, en slags kalkhaltig lera. Den användes på åkrarna för att höja pH-värdet i jorden och för att tillföra mineraler till jorden. Märgling visade sig inte vara så effektivt och bruket av märgel försvann under 1900-talets första hälft. De gropar som blev kvar efter märgelbrytningen vattenfylldes så småningom och vegetation började växa upp runt dem. Dessa gamla märgelgravar utgör viktiga biotoper för både insekter, fåglar och däggdjur. De kantas ofta av en flerskiktad ridå av träd och buskar. Olika typer av vilt, fladdermöss och olika fågel- och insektsarter gynnas av dessa småbiotoper.

Ofta förväxlas torvhålor med gamla märgelgravar. Torvhålor är dödisgropar och sänkor där det har brutits torv och som sedan

vattenfyllets. I kommunens östra delar, runt Östra Greve och Västra Ingelstad finns det rikligt med gamla torvhålor. Dessa har liksom märgelgravarna stor betydelse för de djur som lever i jordbrukslandskapet. Tyvärr har många gamla märgelgravar, torvhålor och andra småvatten fyllts igen eller använts som sopupplag.

Djurliv

Trots att Vellinge är en skogsfattig kommun återfinns flera av de djur som är knutna till skog eller trädklädda miljöer. Flertalet av de arter som räknas som skogslevande tillbringar mycket tid i andra biotoper, och många kan anpassa sig till olika habitat. Gemensamt för dem alla är att de återkommer till skogs- eller trädklädda områden för att söka skydd eller för att föda sina ungar.

Bland hjortdjuren dominerar rådjur och de kan ses i hela kommunen. De största bestånden finns i jordbrukslandskapet, speciellt i de östra kommundelarna. Dovhjort och kronhjort kan ses sporadiskt. I början av 1990-talet uppehöll sig en hind i Kämpinge-Rängområdet och kalvade också där. Älg ses i princip

varje år i kommunen. Mellan 1988–1992 var den bofast ute på Falsterbonäset, men har inte återetablerat sig.

Förekomsten av vildsvin i Sverige har ökat kraftigt sedan 1980-talet och de har nu etablerat sig i kommunen. Troligen skedde detta någon gång under de senaste femton åren. Vildsvinen ses ofta ute i vassarna i Foteviken och i jordbrukslandskapet.

De många olika typer av gnagare som rör sig i vår kommun är ofta svåra att få syn på. De vanligaste smågnagarna är åkersork och mindre skogsmus och dessa två arter finns praktiskt taget överallt. Under höst och vinter är det inte ovanligt att stöta på den mindre skogsmusen inomhus i villabebyggelse,

Råget med lamm vid Gässlingekroken, Skanör. Foto: Jan-Åke Hillarp.

liksom husmus och brun råtta. I parker, skogsdungar och områden med tätare vegetation finns större skogsmus och skogssork (även kallad ängssork). I samma habitat återfinns mullvaden. Den räknas egentligen inte till gnagarna utan till familjen mullvadsdjur. Mullvaden lever av dagmaskar och insektslarver och brukar lämna spår efter sig i form av karaktäristiska jordhögar. Ett annat djur som ser ut som en gnagare, men som faktiskt är ett rovdjur, är näbbmusen. Vanlig näbbmus rör sig i smågnagarnas gångar och äter allt ifrån insekter till möss och döda smådjur. Näbbmusen har giftig saliv och dess bett kan döda en mer än dubbelt så stor mus. De har en otroligt snabb ämnesomsättning och måste äta mer än motsvarande sin egen vikt varje dag. Dvärgnäbbmus påträffas inte lika ofta som den större arten, men påminner om var-

andra beträffande levnadssätt och födovanor. Att se skillnad på dem görs enklast på tänderna. Vid bäckar, dammar och andra vattensamlingar lever vattennäbbmusen. Den är bra på att simma och dyka och livnär sig mest på insekter och kräftdjur.

Ekorror är desto lättare att få syn på och de håller främst till i de tallbevuxna delarna av Höllviken och Ljunghusen. Ekorren lever främst på växtdelar som hasselnötter, gran- och tallkottsfrön och svamp, men om tillfälle ges kan den äta både fågelägg och fågelungar. Ekorrbeståndets storlek varierar mellan åren och styrs av tillgången på föda. En annan gnagare som ofta syns i kommunen är vildkanin. Kaninerna planterades in i Skåne runt sekelskiftet. De spred sig sedan snabbt och är etablerade i kommunen sedan länge. Stammen decimerades kraftigt under 1960-talet

på grund av sjukdomen kaninpest, men ökade sedan igen. Kaninpest återkommer med jämna mellanrum och bidrar i fluktuationer i antalet djur. Vildkaninen trivs i halvöppna till öppna marker med inslag av träd och buskar.

Längs med diken och vid våtmarker finns vår största inhemska sork, vattensorken, som liksom mullvaden lämnar efter sig jordhögar. Vattensorken kan orsaka skada i trädgårdar och odlingar då den gärna äter rötter och rotfrukter. Ett annat däggdjur som trivs i fuktigare områden är minken. Minken påminner om illern i kroppsform och storlek men är mörkare och saknar vit teckning i ansiktet. Den är ingen inhemsk art utan har släppts ut från pälsfarmar och sedan etablerat sig. I kommunen påträffas den främst längs bäckarna och vid kusten och är lättast att få syn på vid Falsterbokanalen och i Skanörs hamn.

På öar kan minken göra en stor skada på sjöfågelhäckning. Den har bland annat tagit många av skärfläckornas ungar ute på Landgrens holme i Skanör. En viss anpassning till minkens biologi har dock skett bland häckande fåglar under de senaste 60 åren. Minken äter utöver fågelungar och ägg också kräftdjur, groddjur, fisk och mindre däggdjur upp till kanins storlek. Idag minskar minken något i landet, troligtvis på grund av att rävsstammen återhämtat sig mer och mer från skabbangreppen på 1980-talet och på grund av att uttern ökar. Båda dessa arter konkurrerar om minkens föda.

Där det finns smågnagare finns det också rovdjur. Inget av våra stora rovdjur; varg, lo, järv, björn och kungsörn, är etablerade i kommunen. Det beror främst på att deras utbredningsområde är mycket längre norrut. Kungs-

Vildkanin i sanddynerna. Foto: Jan-Åke Hillarp.

Mink i Skanörs hamn. Foto: Jan-Åke Hillarp.

örn syns dock årligen under höstflyttningen och enstaka individer går att få se under vintern i de inre kommundelarna. Varg har varit på besök senast 1984, men sövdes och transporterades norrut igen. Eftersom vargstammen glädjande nog ökar igen och vandrande vargar setts i Skåne är det inte omöjligt att det i framtiden kan ske fler vargbesök i kommunen.

Bland de mindre rovdjuren är räven vanligt förekommande. Rävar är generalister när det kommer till biotopval och de har vant sig vid att bo nära människor. Räven är lite av en allätare och äter smågnagare, växter, as och fåglar. Under mitten av 1980-talet drabbades rävarna hårt av en rävsjukaepidemi och de minskade kraftigt i antal. På Falsterbohalvön kom skabben inte förrän 1995 och där har rävstammen nu börjat återhämta sig även om många valpar och även vuxna individer varje

år dör i skabb. När rävarna minskade så ökade de större mårddjuren.

Bland de mårddjur som siktats i kommunen hör arterna grävling, skogsmård, utter, iller, småvessla, hermelin och mink. Grävlingen är det största mårddjuret i vår del av landet. Trots sin storlek är det huvudsakligen daggmusk och insekter som den livnär sig av, även om den har en mycket bred diet och äter allt från frukt och bär till kaninungar och fågelägg. Det är sällan man ser grävlingen, men ofta finner man dess u-dalsformade grytutgångar, karaktäristiska avträden, växlar (stigar) och inte sällan ser man påkörda grävlingar i dikeskanterna. Gamla grävlingsgryt under hus kan skapa sättningar och djuren måste i sådana fall utestängas, även om det är svårt då de är mycket effektiva grävare. Räven utnyttjar gärna deras gryt i vallarna i jordbrukslandskapet.

Räv i vinterdis. Foto: Jan-Åke Hillarp.

Skogsmården föredrar skogig och sluten mark och rör sig inte så gärna i öppen jordbruksmark. Mården har anpassat sig till att leva nära människor. Vindsförråd och andra utrymmen ersätter de gamla ihåliga träd som mården vanligtvis brukar bosätta sig i, men som idag är mer och mer sällsynta. Tyvärr ställer mården ofta till med problem då den bosätter sig på vindar.

En annan art som har anpassats sig till att leva nära oss människor är igelkotten. I villaträdgårdarna finns bra vinterkvarter för dvala och bevattning gör att tillgången på daggmusk är hög även under torra perioder. Dessutom är risken att stöta på en grävling låg. Grävlingen är nämligen en av igelkottens främsta naturliga fiende. Igelkotten har minskat generellt i Sverige och orsaken till tillbakagången är inte klar. Det är oklart om den har minskat också i Vellinge kommun. Troliga orsaker till artens tillbakagång kan vara att dess naturliga habitat har försämrats och fragmenterats.

Småvesslan, som är vårt minsta rovdjur, är ovanlig. Det har bara rapporterats in ett fåtal fynd. Den är lätt att förväxla med sin större släkting, hermelinen, som har svart svansspets. Hermelinen förekommer främst i de områden där vattensorken huserar eftersom denna art är hermelinens främsta byte i Sydsverige. Både småvesslan och hermelinen är med sina slanka kroppar och avlånga form anpassade att söka sina byten i smågnagarnas gångar. Vesslornas pälsfärg kan variera under året. Alla blir inte vita på vintern, men de som blir det minskar i antal på grund av de milda vintrarna. Det är lätt för deras fiender att upptäcka ett litet vitt studsande djur på vinterns barmark. I samband med rävns nedgång från senare delen av 1980-talet så ökade de större mårddjuren med följd att hermelinen minskade starkt. Samma förhållande bör också gälla för småvesslan.

Illern kommer närmast i storlek efter vesslorna, även om den kan nå en vikt på över ett och ett halvt kilo. Den har troligen ökat i det skånska landskapet efter vildkaninens införande. Kaniner utgör stapelfödan för arten, som dock inte tackar nej till grodor, smågnagare, fågelungar eller ägg. Illern är nattaktiv och lever ensam. Den lever ofta nära människor och kan slå sig ner i ladugårdar och uthus.

Vilka fladdermusarter som finns i kommunen är ännu ofullständigt utrett. Hela året förekommer dvärgfladdermus, långörad fladdermus, gråskimlig fladdermus och stor fladdermus. Vattenfladdermus och nordisk fladdermus förekommer också i kommunen men flyttar på hösten och övervintrar antagligen på kontinenten. Trollfladdermus observeras endast under sträckperioderna vår och

Stor brunfladdermus. Foto: Jan-Åke Hillarp.

höst. Nordisk fladdermus är den vanligaste sträckande fladdermusen över Falsterbonäset, följt av trollfladdermus och dvärgfladdermus.

Den tyska fladdermusforskaren Lothar Bach placerade 2011 och 2012 en fladdermusdetektor på Måkläppen. Med hjälp av denna observerades exemplar av mindre brunfladdermus (EN), sydfladdermus (EN) och pipistrell (CR). Mindre brunfladdermus observerades i Sverige för första gången 1993, men har troligen funnits här längre tid då den är väldigt lätt att förväxla med stor fladdermus. Pipistrell är också väldigt ovanlig. Det första säkra skånska fyndet gjordes 2007.

Alla fladdermöss är fridlysta sedan 1986. Det innebär att det är förbjudet att fånga, döda eller störa djuren utan tillstånd. Många arter är känsliga för störning under vinterdvalan. Vindkraftverk kan utgöra en fara för fladdermöss, men skadeverkningarna går att undvika om vindkraftverk placeras så att de inte ligger i en migrationsrutt och om de stängs av vid vissa tidpunkter under sommaren.

Groddjur

I Sverige förekommer olika åtta grodarter, tre paddarter och två salamanderarter. I kommunen återfinns vanlig groda, åkergroda, ätlig groda och lökgroda tillsammans med grönfläckig padda, strandpadda och vanlig padda samt större och mindre vattensalamander.

Alla svenska groddjur är fridlysta enligt artskyddsförordningen. Det innebär att det är förbjudet att utan tillstånd döda, skada eller fånga in individer samt ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon. Vanlig groda, vanlig padda och åkergroda omfattas av ett undantag som gör det tillåtet att samla in rom och yngel om det sker i en liten omfattning för studier av rom och yngels utveckling till

vuxna djur. De färdigutvecklade djuren måste sedan släppas ut igen.

De svenska groddjuren är också upptagna i EU:s art- och habitatdirektiv. Beroende på vilket skydd arterna kräver utifrån ett europeiskt perspektiv är de listade i olika bilagor. I bilaga 2 listas arter vars livsmiljö ska skyddas och här återfinns större vattensalamander. I bilaga 4 listas arter som kräver noggrant skydd. Här återfinns strandpadda, grönfläckig padda, lökgroda och åkergroda. I bilaga 5 listas arter som kan behöva särskilda förvaltningsåtgärder och här återfinns ätlig groda och vanlig groda.

Groddjurens livscykel ställer krav på tillgång till både land- och vattenmiljöer. Gemensamt för alla grodor och salamandrar är att de kräver tillgång till vatten för sin fortplantning. De lägger sina ägg i vatten och ynglen tillbringar sin första tid där till dess att de utvecklats till färdiga små grodor, paddor och salamandrar. Generellt kräver groddjur fiskfria lekvatten med god vattenkvalitet, som inte är försurade eller påverkade av bekämpningsmedel, och gärna med rik förekomst av undervattensvegetation och flytbladsväxter. Lekvattnen får heller inte torka ut under sommaren. Undantaget är strandpaddans och den grönfläckiga paddans lekvatten. De föredrar vegetationsfattiga vatten som torkar ut varje år. Rovdjur och konkurrerande groddjur har svårt att klara sig i vatten som torkar ut, vilket gynnar de båda paddorna.

Groddjuren spenderar mycket tid på land. Miljöer där groddjur generellt trivs är ädelövskogar och fuktiga betesmarker med inslag av dungar, buskar, stenmurar och rösen. De gynnas av varierade miljöer med gott om gömställen, både för dagvila och för övervintring. Groddjuren missgynnas av intensivt jordbruk, dränering och fragmentering. Det

är viktigt att avståndet mellan lekvatten och landhabitat inte är för stort och att vandringshinder inte förekommer. Strandpadda och grönfläckig padda skiljer sig något från de andra groddjuren då de i större utsträckning utnyttjar sandiga och stäppartade landmiljöer.

Groddjur i Vellinge kommun

Vanlig groda och mindre vattensalamander förekommer allmänt i kommunen och trivs i och i anslutning till vattenfyllda märkegravar, tegelbruksdammar, dödisgropar, trädgårdsdammar, bäckar, vanningar och strandlaguner. Åkergrodan förekommer relativt allmänt i hela landet, men sitt namn till trots trivs den inte på vanliga åkrar. Den trivs bäst i fuktiga skogar, i våtmarker i kulturlandskapet och på fuktiga ängsmarker. I kommunen förekommer den på Falsterbonäset, på strandäng-

arna vid Öresund, i Arrieområdet och kring Månstorps sjö. Vanlig padda förekommer också allmänt, men den kräver inte lika fuktiga miljöer som de ovan nämnda arterna. Under dagen behöver paddan ett fuktigt gömställe, till exempel under stenar, buskar, omkullfallna träd eller i lövhögar, vilket gör att den trivs bra i våra trädgårdar och i parker. Vanlig padda klarar dessutom att leka i vatten med fisk då deras yngel är giftiga för flertalet fiskarter.

Den ätliga grodan, som är en självreproducerande hybrid mellan gölgroda och sjögroda, är en kraftig grön groda med svarta fläckar. Då varken göl- eller sjögroda finns i samma område som ätlig groda ses denna som en egen art. Den ätliga grodan återfinns i samma typ av vatten som vanlig groda, men arten tillbringar större delen av sin tid i vattnet. Grodan är mycket glupsk och kan äta andra

Vanlig groda. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

grodor. Arten förekommer i stora delar av kommunen, till exempel vid Arriesjön, Östra Grevie och Västra Ingelstad samt Eskilstorps ängar och Flommen. Just på Flommen har den ökat kraftigt vilket har missgynnat den grönfläckiga paddan.

Större vattensalamander förekommer mer sparsamt än den mindre vattensalamandern och arten har sina starkaste fästen på Falsterbohalvön och området öster om väg 101. Salamandern spenderar huvuddelen av sin tid på land, men är beroende av fiskfria vattnet för sin fortplantning. Större vattensalamander har höga krav på sitt vatten och sina landhabitat. Den föredrar gammal ädellövskog och rik tillgång på död ved, och kan därför klassas som en paraplyart. En paraplyart är en art som genom sin närvaro visar att habitatet är av hög kvalitet och därmed också rymmer

en rad andra intressanta arter. Den större vattensalamandern har minskat sedan 1970-talet på grund av att dess habitat har förstörts eller försämrats.

Samtliga ovan nämnda arter är ej rödlistade utan klassas som livskraftiga nationellt. Bland de hotade grod- och paddarterna i kommunen återfinns lökgroda, strandpadda och grönfläckig padda. Lökgrodan, som har fått sitt namn just för att den luktar lök, utsöndrar när den är stressad ett vitlöksdoftande sekret genom huden. Lökgrodan upplevde en katastrofal populationsminskning under 1900-talets andra hälft. En inventering utförd 1993–97 konstaterade att lökgrodan bara fanns kvar på 65 lokaler, mot runt 400 lokaler år 1959. På flera av de kvarvarande lokalerna var antalet djur så litet att populationen inte ansågs livskraftig och arten rödlistades som akut hotad

(CR). Efter inventeringen på 1990-talet togs ett åtgärdsprogram fram för artens bevarande och lokaler restaurerades. Detta gav resultat och stammen ökade åter igen och klättrade ner ett par steg på rödlistan och listas numera som nära hotad (NT). I kommunen förekommer lökgroda vid Månstorps sjö och kan också finnas kvar i området kring Arrie. De främsta hoten mot arten är fortfarande djupplöjning av åkermark, igenväxning och igenvullnad av småvatten samt trafik.

Den grönfläckiga paddan är en kompakt padda med karaktäristiska oregelbundna gröna fläckar mot en ljus botten. Paddan är en av landets mest hotade grodarter och Flommenreservatet hyste tidigare en av landets största populationer. Numera har arten ett av sina starkaste fästen i Foteviksområdet och populationen där hör till en av de fyra största i lan-

det. Grönfläckig padda kräver grunda, varma och vegetationsfattiga lekvatten, öppna miljöer där den kan söka föda samt sandvallar, övergivna gnagarbon eller högar med ris, stockar och sten för övervintring och dagvila.

Strandpadda, som tidigare kallades stinkpadda, delar habitat med den grönfläckiga paddan. Strandpaddan var förr vanlig i kommunen och fanns i stort antal på Falsterbonäset, främst på Flommen och Ljunghusens golfbana. Numera har den minskat kraftigt och är rödlistad som sårbar (VU). Strandpaddan är en art som utnyttjar grunda, tillfälliga vatten utan fisk. Den är mycket rörlig och koloniserar snabbt nya pölar. Den tar sig inte, likt andra grodor och paddor, fram hoppande utan springer eller kilar med sina korta ben bland sandrör och strandråg i dynområdena på jakt efter insekter eller kräftdjur i strän-

Grönfläckig padda. Foto: Jan-Åke Hillarp.

Strandpadda. Foto: P-C Bentz/Sturnus.se.

Större vattensalamander. Foto: Jan-Åke Hillarp.

dernas driftvallar. Den är främst kustlevande, men förekommer i starka populationer i sandiga områden inåt landet, bland annat på Revingefältet.

Att många grod- och salamanderarter numera är rödlistade beror främst på vår markanvändning. Utdikning, minskat antal betesdjur, förlusta av betesmarker, bruk av kemiska växtskyddsmedel, igenväxning i vattenområden och på land, försurning, vägar med tät trafik och bebyggelse som breder ut sig allt mer. Detta bidrar sammantaget till att groddjurens habitat förstörs, försämras och fragmenteras. När habitaterna fragmenteras blir det svårt för restpopulationer att leva kvar på de ”öar” som bildas i landskapet. De har också svårt att bedriva ett genetiskt utbyte med andra småpopulationer på grund av vandringshinder mellan områdena, såsom gator, åkrar och hårdgjorda ytor. Ett annat hot mot grodorna är en virusjukdom som sprids bland grodor i fångenskap i stora delar av världen. Viruset finns i Danmark och har där främst drabbat arten ätlig groda. För att kommunens samtliga groddjursarter ska uppnå en gyn-

sam bevarandestatus krävs en generell ökad hänsyn och riktade bevarandeåtgärder.

Framtidens fauna

Vårt landskap förändras ständigt och med det också vår fauna. Vår stora internationella rörlighet har gjort att mängder av nya arter har spridits till vårt land. Till exempel har kammanet kommit hit via ballastvatten. Andra arter, som till exempel signalkräftan, har vi planterat in själva och de har sedan på egen hand spritt sig i våra vatten. Vissa arter, som till exempel minken, har rymt från pälsuppfödningar. I Danmark, Tyskland och Finland förekommer mårdhund. Arten härstammar från förrymda exemplar från pälsfarmar och den har visat sig klara nordliga förhållanden väldigt bra.

Hittills har cirka 2 000 främmande arter rapporterats i Sverige. Åtta procent av dem har hittills klassats som invasiva, vilket innebär att de hotar hälsa, ekologiska eller samhällsekonomiska värden. För hälften av de 2 000 noterade främmande arterna är det fortfarande okänt om de är invasiva eller inte. Mörkertalet är därför stort.

Fåglarna och Vellinge kommun

Författare: P-G Bentz, Skånes Ornitologiska Förening / Falsterbo Fågelstation

Vellinge kommun och i synnerhet Falsterbonäset är internationellt känt för det fantastiska flyttfågelsträck, som varje höst drar fram över den skandinaviska halvöns sydvästligaste udde. Närmare 500 miljoner fåglar lämnar varje höst sina häckningsplatser i Skandinavien och söker sig mot vinterkvarter i Väst-europa och Afrika. Dag och natt, högt och lågt, pågår flyttfågelsträcket och tusentals besökare från när och fjärran söker sig till kommunen för att från första parkett ta del av skådespelet.

Men det finns fåglar i Vellinge kommun året runt. De betade strandängarnas unika häckfågelfauna och de tusentals rastande och övervintrande fåglarna i de långgrunda havsområden som omger Falsterbonäset är några av dessa.

Skandinavien sydvästra hörn

Med sitt läge längst i söder på den skandinaviska halvön intar Skåne en särplats i fåglarnas värld. Här möter de nordliga områdenas häckfågelfauna de kontinentala inslagen. Fåglar vi oftast förknippar med vidsträckta nordliga barrskogar blandas med de sydliga bokskogarnas specialiteter. På samma sätt möter myrmarkernas fåglar de näringsrika slättsjöarnas karaktärsarter och taigans arter ersätts av jordbrukslandskapets fåglar. Detta bidrar till den stora artrikedomen i landskapet.

Vellinge kommun intar emellertid en särställning i Skåne och är på många sätt undantaget som bekräftar regeln. De kontinentala inslagen dominerar fullständigt och häckfågelfaunan har en sammansättning som snarast påminner om den vi finner på de danska öarna.

Betade strandängar och laguner i Flommens naturreservat. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Det är längs den låglänta kusten och de grunda havsområdena som de mest betydelsefulla fågelområdena i kommunen finns. I synnerhet de betade strandängarna, lagunerna och de långsträckta sandrevlarna är viktiga häckningsplatser för många arter. Denna landskapstyp har kraftigt minskat i omfattning i södra Östersjön i takt med att exploateringen av kustområdena accelererat under de senaste decennierna. I många länder har man uppmärksammat utvecklingen och inom ramen för EU-projektet LIFE-BaltCoast har man försökt stoppa den negativa utvecklingen och även återskapa förlorade kustområden. Vellinge kommun deltog som partner i projektet, som avslutades 2012.

Karaktärsarter i strandängslandskapet med laguner och sandrevlar är rödbena, strand-skata, tofsvipa, större strandpipare, skärfläcka, sydlig kärrsnäppa och småtärna. De

tre sistnämnda har i Vellinge kommun några av sina starkaste fästen i landet. Storspoven är liksom brushanen sedan många år försvunnen som häckfågel på Vellinge kommuns strandängar.

Den samlade arealen av betade strandängar minskar i hela landet i takt med att djurhållningen inom det svenska lantbruket förändras. På många ställen sker dessutom en förbuskning i takt med att antalet betande djur minskar, medan andra områden har för starkt betetryck. I Vellinge kommun finns exempel på bådadera. Medan Vellinge ängar och angränsande strandängar överbetas, så riskerar Skanörs ljung att förändras från öppet hedlandskap (torr hed och fukthed) till björkskog. I ett nationellt perspektiv har Vellinge kommun ett ansvar att bevara återstående områden av strandängs- och hedkaraktär och om möjligt återskapa ”förlorad mark”.

Tofsvipan – en karaktärsart för de betade strandängarna. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Sånglärkan – det öppna landskapets karaktärsfågel. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Falsterbo Fågelstation har genomfört årliga inventeringar av häckande kustfåglar i Vellinge kommun sedan 1988. Resultaten redovisas årligen i rapporter (senast Olsson et al. 2014). I dessa kan beståndsförändringar följas och det resoneras kring orsakerna.

Inåt land breder Söderslätt ut sig. Denna landskapstyp karakteriseras av storskaligt jordbruk och är tämligen artfattigt. Den största artrikedomen finner man längs diken och buskridåer samt vid dödisgropar, märkegravar och andra områden som periodvis eller permanent står under vatten. Det öppna landskapets karaktärsfågel är sånglärkan. Men denna art har gått kraftigt tillbaka under de senaste decennierna, bland annat på grund av det högintensiva jordbruket. Åtgärder har vidtagits för att stoppa den negativa utvecklingen. Bland annat har BirdLife Sverige tagit initiativ till upprättandet av ”lärkrutor” (http://www.sofnet.org/radda_sanglarkan). Det återstår att

se vad dessa insatser kan leda fram till. Gulärla och brun kärrhök är två arter som i motsats till sånglärkan har en positiv trend. Gulärlan tycks finna sig väl tillrätta i dikesrenar och brun kärrhöken försöker med skiftande framgång häcka ute i spannmålsfälten.

Tätorternas trädgårdar, parker och kyrkogårdar erbjuder många fågelarter lämpligt livsrum. Ringduva, koltrast, rödstjärt och rödhake är exempel på fåglar som från att ha varit utpräglade skogsarter funnit sig väl tillrätta i människans närhet.

Kommunens östliga delar karakteriseras av ett kuperat och omväxlande, delvis uppodlat backlandskap. Här finner man en såväl art- som individrik fågelfauna. Många arter som är ovanliga på Falsterbonäset och på Söderslätt påträffas här. Näktergal och kärrsångare förekommer talrikt och den ovanligare gräshoppsångaren häckar årligen i dessa kommundelar. Den rika förekomsten av vilt

bidrar till den höga tätheten av rovfåglar. Skånes landskapsfågel, röd glada, ses patrullera sida vid sida med ormvråk. Havsörnen ses året runt i kommunen och har nyligen etablerat sig som häckfågel.

Flyttfåglar

Kommunen och i synnerhet Falsterbonäset, den havsomslutna landtungan som markerar övergången mellan innanhavet Östersjön och Öresund, har alltsedan den senaste istiden varit språngbräda för mängder av flyttfåglar som varje höst skall bege sig ut över havet för att fortsätta mot sydligare breddgrader. Den huvudsakliga flyttningsriktningen är sydvästlig. Under flytten söderut följer fåglarna kusterna och den skandinaviska halvön fungerar som en stor tratt för alla de fåglar som tvekar att bege sig ut över havet. Till slut når de Fals-

terbonäset och här lämnar de landet oftast med siktet inställt på Stevns klint eller Möns klint i Danmark. Att ta sig till den första destinationen innebär en nonstopflygning på närmare 25 km över öppet hav, medan flygningen till Mön är nästan dubbel så lång.

För fåglar knutna till stränder och hav har Falsterbonäset fungerat som ett rundningsmärke under flytten in och ut ur Östersjön.

Ingen annanstans i Nordeuropa kan man uppleva en sådan koncentration av höstflyttande fåglar som i Vellinge kommun. Under våren är flyttfågelströmmen glesare och återvändande fåglar är mer utspridda i landskapet.

Redan i slutet av juni ses de första fåglarna på flyttning söderut. Först ut är storspov och skogsnäppa. Listan på sydsträckare utökas efterhand med andra vadare som grönbena, gluttsnäppa, rödbena och svartsnäppa. Från

mitten av juli är sydsträcket i full gång och arktiska vadare, måsar och tärnor ses i en strid ström längs kusten för att vid Nabben ställa in siktet på danska farvatten.

Under augusti ökar artrikedomen och rovfåglar som röd glada, brun kärrhök, bivråk och sparvhök ses i allt större antal. Över Skanörs ljung kan de ofta ses när de utnyttjar de varma stigande luftströmmarna för att i vida cirklar ta höjd och slutligen bege sig ut över havet i sydvästlig riktning. Bland småfåglarna är det så kallade tropikflyttare som dominerar. I synnerhet gulärta och trädpiplärka ses när de i tusentals i glesa flockar lämnar landet. Ringmärkningen vid Falsterbo Fågelstation visar att det är nu som många av de nattflyttande afrikasesenärerna passerar. Många sångare och flugsnappare ringmärks varje morgon i fyrträdgården.

Under september förändras sakta men säkert sammansättningen av flyttfågelströmmen. Bland rovfågeln är det ormvråk och sparvhök som är vanligast förekommande och det är nu som sällsynta örnar kan dyka upp. Efter månadens mitt dominerar fåglar som har Nordafrika, Medelhavsområdet och Västeuropa som slutdestination. Sädesärta, ängspiplärka, finkar och fältsparvar blir allt vanligare att se och i fångsten vid fågelstationen dominerar rödhake och järnsparv.

Under de två första veckorna i oktober kan flockar på tusentals ormvråkar ses segla över Falsterbonäset och luften är fylld av energiska bofinkar, bergfinkar och ringduvor i tiotusentals. I Falsterbo Fågelstations ringmärkningsstatistik är det kungsfågel och blåmes som dominerar. Vissa år dyker så kallade invasionsarter upp i stora antal. Det kan röra sig

Rastande vadare – kärrsnäppor, rödbenor och en spovsnäppa. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Rödhaken ringmärks i stort antal vid Falsterbo Fågelstation. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

om t.ex. pärluggla, större hackspett, nötskrika, mesar och korsnäbbar.

Kusten och strandängarna

Den låglänta kusten tjänar som rastplats för horder av flyttande änder, vadare, måsar och tärnor. I synnerhet under sensommar och höst samlas tusentals fåglar längs de delar av kommunens stränder som inte utnyttjas för rekreation. I de födorika grundvattenområdena kan fåglarna vila och ostört bygga upp sina depåer av ”flygbränsle” inför nästa flygetapp. Foteviksområdet utgör tillsammans med Höll, Skanörs revlar, Flommen, Måkläppen och Ängsnäset Nordeuropas förnämsta rastfågellokal. Under isfria vintrar kan mängden övervintrande änder och sothöns i Falsterbokanalerna räknas i tusental. De rastande fåglarna runt Falsterbonäset har sedan 1993

räknats varje vecka av Falsterbo Fågelstation (www.falsterbofagelstation.se).

Förändringar i häckfågelfaunan

I *Skånes Fågelatlas* (2013) presenteras förändringarna i de skånska fågelarternas utbredning som inträffat under de senaste 25 åren. Vissa är synnerligen uppseendeväckande medan andra är förväntade. Det är uppenbart att de arter som befinner sig på nordgränsen av sitt europeiska utbredningsområde är mest utsatta när en generell nedgång i beståndet på kontinenten inträffar. Arter som tidigare hade sin nordligaste utpost i sydvästligaste Skåne, men som numera för en tynande tillvaro hos oss och i vissa fall helt försvunnit som häckfåglar är t.ex. svartbent strandpipare, kentsk tärna, tofslärka och kornsparv. Andra arter har utvidgat sitt utbredningsområde norrut och etable-

rat sig i Vellinge kommun, t.ex. brandkronad kungsfågel och svarthakad buskskvätta. Ytterligare några har stärkt sina häckande bestånd i kommunen. Detta gäller bl.a. skärfläckan.

Fåglar och människor

Utrymmet för fåglarna minskar. I takt med accelererande exploatering får våra bevingade vänner sitt livsrum allt mer beskuret. Det handlar såväl om häcknings- och ruggningsplatser som områden där fåglarna, under pauser i den krävande flyttningen, i lugn och ro kan söka föda och hämta nya krafter. Så kallade kompensationsåtgärder i samband med exploatering är oftast otillräckliga eftersom underlaget för bedömning av fåglarnas behov är bristfälligt.

Nödändig exploatering bör ske i områden där den biologiska mångfalden inte riskerar att reduceras. Detta ska vara ett rättesnöre för all kommunal, regional och nationell planering. Naturen har ett egenvärde och är livsrum för de organismer som finns här tillsammans med oss.

Fågelskådningen är på frammarsch. I Sverige växer intresset för fåglar och på senare år har fågelskådning varit den fritidssyssla utomhus som vuxit snabbast i bl.a. USA. Så vi är inte ensamma om att gilla fåglar. Idag är drygt 30 000 svenskar med i ornitologiska föreningar – på nationell eller regional nivå eller i en lokal fågelklubb. Och antalet medlemmar växer som sagt.

Fågelskådning kan vara så mycket. För många kan närtudier av rovfåglar över Falsterbonäset vara den optimala naturupplevelsen. Andra beger sig till avlägsna öar för att söka felflugna sibiriska sällsyntheter i buskagen. Några kompletterar turistandet under semestern till sydliga breddgrader med några dagars tittande på färgglada, exotiska fåglar.

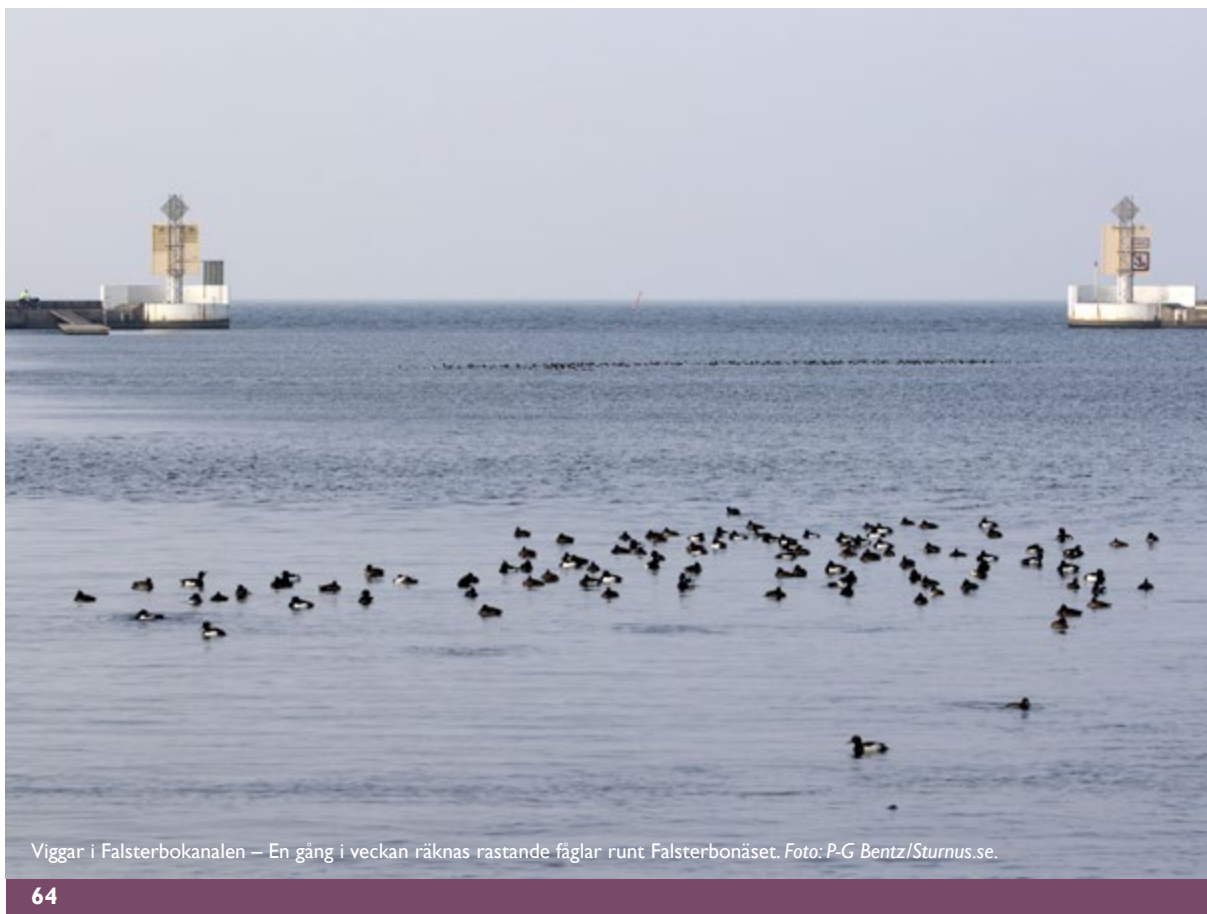

Ringmärkningsdemonstration. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Många nöjer sig med att glädjas åt livet runt fågelbordet under vintern eller vid holken på sommaren.

Fågelskådning handlar helt enkelt om att titta på fåglar, fascineras och njuta av dessa fantastiska, bevingade varelser. I förlängningen handlar det också om att genom ett fördjupat engagemang bidra till att bevara ett rikt fågelliv och en frisk livsmiljö för oss alla.

Genom att på ett hållbart sätt tillgängliggöra fågelupplevelserna i kommunen har Falsterbo Fågelstation och Falsterbo Bird Show bidragit till att ytterligare stärka ett välkänt och respekterat varumärke långt utanför landets gränser.

Viggår i Falsterbokanalerna – En gång i veckan räknas rastande fåglar runt Falsterbonäset. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Havsområdet

Vellinge kommun inkluderar ett 561,8 km² stort havsområde och här möts Östersjön och Öresund längs en linje mellan Falsterbo fyr och Stevns fyr på Själland. Området närmast kusten är långgrund. Vattenområdet når sällan ett djup över tio meter, och vattensättningen är hög. Bottnarna utgörs huvudsakligen av sand och morän, och i skyddade vikar, till exempel söder om Skanörs Ljung och i Foteviken, förekommer lerbottnar och mjukbottnar med fint sediment och dy. Salthalten i havsområdet varierar mellan 10–13 ‰ vilket innebär att vattnet klassas som bräckt. Den låga salthalten påverkar havets artsammansättning och bräckt vatten uppvisar generellt ett lägre antal arter och mindre individer än saltare vatten.

Havet har gjort det möjligt för människor att bo och verka på Falsterbohalvön och fiske har alltid varit en betydande aktivitet. Sillfisket under medeltiden fick byarna att växa till städer och ledde till ett stort ekonomiskt uppsving. Under 1400-talet minskade sillbeståndet och med det också befolkningen i Skanör och Falsterbo. Den kvarvarande bofasta befolkningen bedrev jordbruk och havet gav dem livsviktiga näringsresurser i form av tång och alger som samlades upp och lades på åkrarna. Bandtång användes som byggnadsmaterial till tångvallar som fungerade som skydd mot översvämningar och som hägnader till djuren. Fisket har fortsatt in i våra dagar. År 1932 infördes ett trålförbud i Öresund, främst på grund av att sundet redan då

var hårt trafikerat, men förbudet har visat sig medföra positiva effekter på fiskbestånden och bottnarnas hälsa.

Längs med kommunens kust pågår en omfattande sandflyttning och kustlinjen ändras ständigt form. Speciellt tydligt är detta runt Falsterbohalvön där nya revlar bildas och andra försvinner tillbaka ner i havet. Denna process är unik för Falsterbonäset och saknar motsvarighet i landet. Sandflytten drivs av naturliga krafter, men sandtransportens omfattning och riktning har i stor grad påverkats av mänskliga aktiviteter. Under den senare delen av 1900-talet bedrevs sandsugning både inom kommunens havsområde och i Öresund. Anläggandet av Falsterbokanalerna, som färdigställdes 1942, har också påverkat sandvandringen och havets strömmar.

Havets flora och fauna förändras med djupet. I de grundare havsområdena med ett djup

på 0–1 meter, till exempel Höllviken och Foteviken, dominerar nating och olika natearter som till exempel borstnate. Här finner vi också friflytande kransalger.

Från en till sex meters djup breder bandtång, eller ålgräs som bandtången ofta kallas för, ut sig över bottnarna i stora ålgräsängar. Till exempel har Foteviken stora sammanhängande ålgräsbestånd i fin kondition. Ålgräsängarna fyller en viktig biologisk funktion och fungerar som hem och uppehållsplatser för en rad olika musslor, plankton, alger och fiskar. Utan ålgräsängarna hade vi inte haft samma stora fiskrikedom i vattnen som vi kan se idag.

På steniga bottenområden och kring pirar och bryggor växer brunalgen blåstång i bitvis täta bestånd. Blåstången var tidigare betydligt vanligare. Under 1800-talet och början av 1900-talet bedrevs så kallat stenfiske. Stenar plockades upp från havsbotten för att an-

Sandbotten. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Stranderosion. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

vändas som bygg- och anläggningsmaterial, vilket ledde till att arealen hårda bottnar minskade och med dem också blåstångsbestånden. Blåstången är beroende av steniga bottnar då den inte kan växa direkt i sand- eller mjukbotten utan behöver ett hårt substrat att fästa vid. Blåstången är precis som ålgräset hem för en rad olika organismer. I en blåstångsruska lever bland annat olika musslor, snäckor, havsborstmaskar och kräftdjur.

Den marina florans sammansättning visar på sina ställen tydliga tecken på övergödning, bland annat i de grundare delarna av Foteviken. Här är utbredningen av fintrådiga alger förhöjd på djup över en meter. Fintrådiga alger gynnas speciellt av kväve och fosforutsläpp från land.

Alla de djur som lever på och i havsbotten, till exempel olika kräftdjur och blötdjur, kallas för bottenfauna. Bottenfaunan skiljer sig generellt åt mellan områden med rena sandbottnar

och med mjukbottnar då områden med rena sandbottnar är mycket mer utsatta för vågor och vind. Andra faktorer som påverkar faunans sammansättning och rikedom är salthalt och halt organiskt material i botten. Mjukbottnar är artrikare än rena sandbottnar på grund av att de ofta är mer skyddade och därför har högre halt organiskt material.

Bottenfaunan i kommunens havsområde består av olika arter av kräftdjur, havsborstmaskar, musslor och snäckor. Vanliga kräftdjur är olika märkräftor, vattengråsuggor, slammärlor, pungräka och sandräka. Havstulpanen, som ofta sitter fast på pirar och bryggpålar, är också ett slags kräftdjur och den förekommer talrikt. Bland havsborstmaskarna dominerar *Hediste diversicolor* som är en rovbormask. På en halvmeters djup vid Foteviken och Knösen förekommer rikligt med *H. diversicolor* och slammärlan *Corophium volutator*. De höga individtätheterna gör områdena till viktiga födo-

sökslokaler för både fisk och fågel. Slammärla utgör stapelfödan för olika vadare, bland annat sydlig kärrsnäppa.

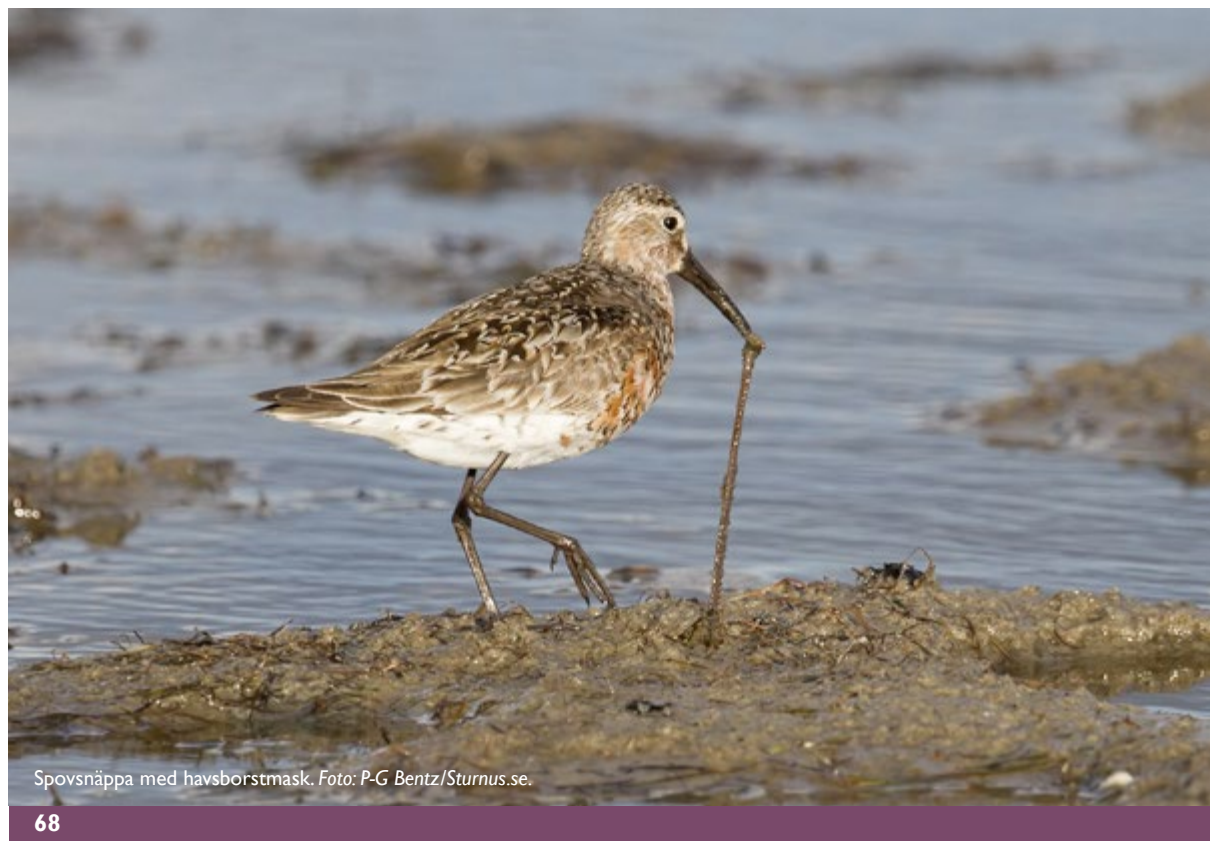
I de djupare ålgräsängarna vid Foteviken finns det ovanligt gott om Köpenhamnmusslor (VU). Efter en undersökning 2008 framkom det att den individtätheten som finns i Foteviken är unik och tillhör de högsta som noterats för arten. Köpenhamnmusslan har ett ovanligt litet globalt utbredningsområde men kan betraktas som en karaktärsart för det ”stabla brackvattenområdet” som vi hittar i Östersjöområdet. I ålgräsängarna förekommer också större bandtångssnäcka som uppträder i måttliga individtätheter.

I de mjuka bottnarna i kommunen hittar vi stor tusensnäcka, som är en viktig föda för fisk och fågel. Sandmussla, hjärtmussla och östersjömussla är tre andra vanliga arter som föredrar mjukbottnar och vi hittar ofta deras tomma skal på stränderna. De lever nedgrävda

i botten och andas genom ett eller flera andningsrör. Blåmusslan är en annan allmänt förekommande mussla. Den skickar ut proteintrådar, så kallade byssustrådar, som den använder för att hålla sig fast i tång, alger, sten eller något annat bottenmaterial. Unga musslor är en viktig födokälla för de fiskar som har sina yngel- och uppväxtområden i kommunens vatten.

Flyttar vi oss ett steg upp från botten till den fria vattenmassan hittar vi olika typer av djurplankton. Till djurplankton räknas fiskyngel, mussellarver, vattenloppor, hoppkräftor och pungräkor tillsammans med små encelliga plankton som flagellater, rotatorier, hjuldjur och ciliater. Till djurplankton räknas också örönmaneten, som vi ofta ser i våra vatten. Små djurplankton lever huvudsakligen av växtplankton, medan stora djurplankton kan äta både djur- och växtplankton.

De grunda havsområdena är väldigt produktiva. Trots att det totala antalet arter är lågt i

Spovsnäppa med havsborstmask. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Havstulpaner. Foto: Jan-Åke Hillarp.

kommunens havsområden är bottarna ändå bland de individrikaste i Öresund. Optimal produktion förekommer ner till ungefär 0,5 meters djup där syresättningen, närsaltstillgången från stränderna och intensiteten från solljuset är som störst. Är botten dessutom ljus sandbotten, vilket den till största delen är i kommunens havsområde, så förstärks ljuset genom reflektion och förhållandet blir ännu bättre för produktion av alger, kräftdjur, borstmaskar och andra växt- eller detritusätande arter.

De myllrande bottarna fungerar som ett smörgåsbord för både fisk och fågel. Den rika tillgången på föda gör att flertalet fiskarter nyttjar havsområdet för lek och som yngelområde. Foteviken är uppväxtlokal för bland annat ål (CR), rödspätta, skrubbskädda, pigghvar, slätvar och tunga. Foteviken hyser också en population av storvuxen gädda. Brackvattenslevande gädda har gått tillbaka kraftig under flera år, speciellt i egentliga Östersjön. Det bestånd som finns i kommunen är därför skyddsvärt. Andra arter som förekommer i kommunens havsområde är lerstubb, sandskädda,

smörbult, tobis, sill, horngädda, torsk (EN) och sjurygg (NT). Havets rikedom gynnar också alla de fåglar som varje år rastar, häckar eller övervintrar längs med kommunens kust.

Bland havets däggdjur är sälarna de mest bekanta. På Måkläppen, Blinda Segelskär och ibland på Blacks rev förekommer både gråsäl och knobbsäl. Stammarna består av runt hundra djur vardera och både gråsäl och knobbsäl föder sina kutar på Måkläppen. I gråsälens fall föds numera bara en till två kutar per år beroende på mänskliga störningar. De flesta födslarna sker istället på det lugnare Rödsand söder om Lolland eller Christiansö utanför Bornholm. För knobbsälens del föds 20–30 kutar varje år på Måkläppen. Hur det blir i framtiden är osäkert eftersom den lugna bukten på ön där honor och kutar hållit till slöt sig och bildade en lagun under vintern 2009–2010 med en mycket trång passage.

Både gråsäl och knobbsäl minskade kraftigt under 1900-talet på grund av jakt och senare på grund av miljögifter och virusjukdom. Under 1970-talet räknades både knobbsäl och grå-

säl som akut hotade. Efter att miljögifter som DDT och PCB har förbjudits samtidigt som säljakten begränsats har bestånden åter ökat. Fortfarande är Östersjöbeståndet av knobbsäl rödlistat som sårbart (VU), medan gråsälens inte längre klassas som hotad. Naturhistoriska riksmuseet undersöker hälsan hos Östersjöns sälar som ett led i den nationella miljöövervakningen och resultatet av denna visar att många sälar fortfarande lider av tarmsår, livmoderförändringar och minskad späcktjocklek.

Tumlaren, som är Sveriges vanligaste val, förekommer främst längs med västkusten och med ett litet bestånd i Östersjön. Beståndet är så pass litet att det är rödlistat som akut hotat (CR) medan beståndet på västkusten är rödlistat som sårbart (VU). Varje år flyter döda tumlare i land i Vellinge och Trelleborgs kommuner. Hittar man en tumlare eller en annan val på stranden kan man rapportera den till Naturhistoriska riksmuseet. De bedriver forskning och miljöövervakning av tumlare och säl.

Regeringen har gett Havs- och vattenmyndigheten (HaV) i uppdrag att se över skyddade marina områden och undersöka om det finns behov av att införa begränsningar och regler för fiske som kan påverka bevarandemålen i områdena negativt. Det framgår att för reservaten Falsterbohalvöns havsområde och Fotevikensområdet innebär det pågående yrkesfisket att bevarandemålen inte kan uppnås. Dessutom anges att fritidsfiske bör regleras i båda reservaten. För Natura 2000-områdena Falsterbo

skjutfält, Vellinge ängar, Tygelsjö-Gessie och Falsterbohalvön, som till stor del överlappar de ovan nämnda reservatens utbredning, bedöms det pågående yrkesfisket innebära att bevarandemålen inte kan uppfyllas. För Falsterbo skjutfält och Falsterbohalvön bedöms dessutom att det pågående fritidsfisket leder till att bevarandemålen inte kan uppnås.

Till en början kommer HaV att på riks nivå utse 30 stycken skyddade områden där behovet av att införa fiskerestriktioner bedöms vara som störst. Bland dessa områden återfinns Falsterbohalvöns havsområde. Området ligger delvis utanför trälgränsen och därför måste arbetet med att ta fram restriktioner samordnas med andra berörda EU-medlemsstater.

Kommunens havsområde berörs av en rad befintliga ställningstaganden. Delar av havsområdet är utpekade som riksintresse för kustzon, yrkesfiske, sjöfart, naturvård, friluftsliv respektive kulturmiljövård. Ett område är av riksintresse som uppväxtområde för ål och plattfisk. En stor del av kommunens havsområde är avsatt som naturreservat. Totalt skyddas 75 % av kommunens havsområde som naturreservat. Samma område är utpekade som Ramsar-område, är till största del skyddat som Natura 2000-område samt är upptaget i Skåne läns naturvårdsprogram. Kommunen har i handlingsplanen för stigande havsnivåer inte föreslagit att använda havsområdet för vallar, konstgjorda öar eller andra ingrepp i naturmiljön för att skydda bebyggelsen.

Gråsäl på Måkläppen. Foto: Jan-Åke Hillarp

Förslag till utveckling av havsområdets naturvärden

- Det är viktigt att transporten av näringsämnen från land ut i havet minskar då effekterna av övergödning påverkar den biologiska mångfalden mycket negativt. Transport av bekämpningsmedel och läkemedelsrester ut i haven måste också minska.
- Fiske måste hela tiden ske på en hållbar nivå och med metoder som minimerar bifångster.
- Det är önskvärt att miljöövervakningen av säl fortsätter också i framtiden.
- Behovet att skapa ett lekområde för Fotevikens gäddor på strandängarna söder om Foteviken och vidare söder om väg 100 bör utredas.

Vattendragen

Gemensamt för vattendragen i Vellinge kommun är att de är relativt små, är kraftigt fysiskt modifierade med djupa och raka bäckfåror och är utsatta för en hög näringsbelastning. Gessiebäcken är kommunens största vattendrag och övriga större bäckar är Vellingebäcken, Hammarbäcken, Bernstorpsbäcken och Bredeväg (Figur 1). I samtliga nämnda vattendrag bedrivs en regelbunden miljöövervakning där parametrar som pH, kväve, fosfor, alkalinitet och turbiditet mäts.

Stor näringsbelastning och förorening och hög grad av morfologisk förändring ger vattendraget en artfattig flora och fauna. De få arter som förekommer påträffas ofta i väldigt stor mängd. Bottenfaunan i kommunens vattendrag är över lag trivial. Här förekommer i princip bara bottenfauna som är väldigt tålig och som är karaktäristisk för övergödda

vattendrag med låg vattenhastighet. De vanligaste arterna är ärtmussla, klotmussla, oval dammsnäcka, olika glattmaskar, broskigel, hundigel, sötvattensgråsugga, sötvattensmär-la, olika fjädermyggor och dykare. I Gessiebäcken, som har en bättre ekologisk status än de andra vattendragen, återfinns utöver de tidigare nämnda familjerna också nattsländelarver och dagsländenymfer. I den fria vattenmassan förekommer både öring, ål, småspigg och storspigg. Dessa arter uppträder framför allt i Gessiebäcken.

I naturliga vattendrag finns en strandzon som tidvis är översvämmad. På skånska kallas denna strandzon för mad. Maden är en viktig del av vattendragets ekosystem. Den är väldigt produktiv och har en frodig växtlighet med en stor tillgång på småkryp. Är maden betad trivs vadarfåglar och änder där.

Figur 1. Vattendrag i Vellinge kommun: 1. Gessiebäcken, 2. Vellingebäcken, 3. Bernstorpsbäcken, 4. Hammarbäcken, 5. Bredevägsbäcken, 6. Ammerännan.

En opåverkad å meandrar fritt i landskapet. Vattnet får lång väg till havet och i åkanterna fixeras kväve. Meandringen gör att vattnet får olika hastighet i olika delar av vattendraget. Där vattnet strömmar fortare blir botten stenig och grusig och syresättningen god. I de lugnare partierna blir botten mer dyg och mer organsikt material samlas. Öring och andra laxfiskar är beroende av grusiga bottnar med hög vattenhastighet för att kunna lägga sina ägg. Detsamma gäller för stormusslor som flodpärlmussla och tjockskalig målar-mussla. Kommunens vattendrag är så kraftigt modifierade och har en så kraftig näringsbelastning att inga stormusslor längre kan överleva. När vattendraget meandrar fritt bildas ibland avsnörda bäckfåror, så kallade korvsjöar. Dessa är perfekta biotoper för grodor och salamandrar.

Det är värdefullt att behålla eller nyplantera träddräer längs med vattendraget. Träden har en viktig roll, inte bara genom att stabilisera vattendragets kanter och skänka skugga så att vattentemperaturen hålls jämn, utan också genom att bidra med föda till bottenfaunan. Olika arter vattenlevande insekter lever av löv och växtrester som faller ner i vattendraget. Dessa insekter blir i sin tur sedan föda för fisk. När vattendragen saknar träddräer svälter bottenfaunan, vilket i sin tur påverkar fiskbeståndet.

För att komma tillrätta med problemen med en förhöjd näringstransport till havet och för att uppnå ett friskt och hållbart ekosystem i jordbrukslandskapet krävs fysiska restaureringsåtgärder. Tullstorpsån i Trelleborgs kommun är ett bra exempel på hur ett vattendrag kan restaureras och hur ett samarbete mellan

Skanörs ljung med Ammerännan. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

olika intressenter kan se ut. Längs med ån har trädriddåer, sedimentfällor, översvämning-zoner och våtmarker anlagts, åkanter har fasats ut och ån har återmeandrats.

I översiktsplanen finns ett mål att hindra övergödning av kommunens bäckar, vattendrag och omgivande hav genom att öka kväve- och fosforfällorna ute i det öppna jordbrukslandskapet och vid inloppen till bäckarna, genom anläggandet av fler fördröjningsdammar och infiltrationsytor. Där finns också utlagt kant- och skyddzoner och beträddor längs med bäckarna tillsammans med nya trädplanteringar och dagvattendammar. Det är viktigt att dessa åtgärder genomförs. Det är önskvärt att dessa åtgärder kompletteras med andra naturvårdande åtgärder som till exempel avfasning av åkanter och återmeandring av delar av vattendragen. Kommunen och

privata fastighetsägare har också ett stort ansvar när det gäller dagvatten och behöver arbeta aktivt med lokalt omhändertagande av dagvatten för att minska belastningen i bäckarna vid regnväder.

Bernstorpsbäcken. Foto: Annelie Persson.

Gessiebäcken. Foto: Annelie Persson.

Områdesbeskrivningar

I denna del av naturvårdsprogrammet beskrivs kommunens naturområden. De områden som har valts ut är antingen tidigare utpekade som skyddsvärda genom olika förordnanden eller utpekade som naturområden i kommunens översiktsplan.

Områdesbeskrivningarna för Söderslätt och Sydkånska backlandskapet är lite speciella eftersom de omfattar stora områden där naturvärdena är utspridda och ofta knutna till mindre och punktformade objekt.

Mellan dessa objekt finns ofta områden med lägre värde.

Foto: Jan-Åke Hillarp.

I. Måkläppen

Yta: ca 755 ha, varav 30 ha landyta

Ute på den föränderliga Måkläppen lever både sälar och sjöfågel. Området är en av få i princip orörda platser i kommunen där människans påverkan endast varit marginell.

Måkläppen är uppbyggd kring en moränkärna och ändrar ständigt form. Hela Falsterbohalvön uppbyggdes på ett liknande sätt för ca 4 000 år sedan. År 1997 växte Måkläppen för första gången samman med fastlandet och idag är landbryggan permanent. Allmänhetens tillträde till området reglerades redan 1902 då ön fridlystes under fåglarnas som naturreservat och tillträdesförbud råder under större delen av året.

Måkläppen är en värdefull lokal för flera djurarter. Den är uppehållsplat för gråsäl och knubbsäl (VU) och båda arterna föder sina kutar här. Måkläppen har idag permanent landförbindelse och detta gör det möjligt för räven att utöva ett oönskat starkt predationstryck på de sjöfåglar som försöker häcka på reveln. Vissa år påträffas rävgryt på Måkläppen.

Under vår och i synnerhet höst är halvön en viktig rastplats för flyttande fåglar. Måkläppen var tidigare en viktig häckningsplats för arter som gråtrut, gravand, skärfläcka, större strandpipare, småtärna och silvertärna, men efter rävns intåg lyckas ytterst få sjöfåglar häcka framgångsrikt.

Floran på Måkläppen är föränderlig på grund av halvöns ständiga sandvandring och havets inverkan och domineras av salttåliga lågväxande arter. Här återfinns arter som saltary, blåmålla och strandkrypa. En kraftig invandring av vresros har skett under senare år. En invasiv art som hotar att tränga undan den inhemska floran.

En stor del av de fladdermöss som flyttar under höst och vår passerar över Falsterbo-

halvön och Måkläppen. Nordisk fladdermus, trollfladdermus och dvärgfladdermus hör till de vanligaste sträckarna, men studier har visat att de ovanliga arterna mindre brunfladdermus (EN), sydflyttmossa (EN) och pipistrell (CR) också tar vägen över Måkläppen vidare söderut. Ingående studier av fladdermössens flyttning förbi Måkläppen pågår för närvarande på uppdrag av Länsstyrelsen Skåne.

Måkläppen nås lättast till fots via Flommens naturreservat. Tillträdesförbud råder under perioden 1 februari – 31 oktober. Hundar får ej medföras på Måkläppen.

Befintliga ställningstaganden

Måkläppen är skyddat som naturreservat och syftet med reservatet är att lämna området till fri utveckling. Området ingår också i Natura 2000 som är EU:s nätverk av skyddad natur och är utpekad som riksintresse för naturvård och kustzon. Måkläppen omfattas av strandskydd. Enligt översiktsplanen ska befintlig markanvändning fortsätta. Området är upptaget i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 1-område, särskilt höga naturvärden.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Områdets naturliga utveckling bör få fortsätta ostört också i framtiden.
- Sker en fortsatt etablering av vresros kan det vara motiverat med åtgärder för att stoppa denna.
- Behovet av predator kontroll för att gynna fågellivet bör undersökas.

Intressanta arter: knubbsäl (VU), gråsäl, småtärna (VU), dansk iris (EN).

Stranddaster på Måkläppen. Foto: Jan-Åke Hillarp.

2. Flommens naturreservat

Yta: 850 ha, varav 300 ha landyta

Flommenreservatet är ett mångsidigt område med höga naturvärden. Här kan man titta på fåglar, bada eller spela golf. Flera historiska sevärdheter finns i detta intressanta område som fortfarande växer när revlar och laguner bildas i väster.

Flommen har länge nyttjats av människor för en rad olika ändamål. Fram till 1900-talets början användes området främst för bete och torvtäkt. År 1909 anlades den första golfbanan i området. Golf blev en populär sport och på 1930-talet anlades ytterligare en golfbana. Vid samma tid blev Falsterbo känt som en uppskattad badort och badturismen inleddes. Idag är området fortfarande ett populärt besöksmål. Sommartid fylls stränderna av badgäster, under hösten vallfärdar fågelskådare från hela världen för att studera fågelflyttningen och kalla vintrar bjuder lagunerna på fina skridskoisar. Utöver detta finns här historiskt intressanta besöksmål som Kola-backen, Falsterbo fyr och Skanörs borgruin.

Reservatets natur är unik och har mycket höga naturvärden. Området skyddades som naturreservat 1981 och Natura 2000-område 2004. Syftet med reservatsbildningen var att bevara det öppna strandområdet väster om Falsterbo med revlar, laguner och betade strandängar samt att skydda områdets vegetationszonering med sanddyne- och strandängsvegetation.

Den kustnära floran är mycket värdefull och här återfinns flera ovanliga arter som taggkörvel (VU), strandtåg, pipstäckra (EN) (F), strandmolke, strandnål (NT) och dansk iris (EN), (F). Ett litet bestånd av martorn (CR)(F) finns också här. Ute på Norra badreveln norr om Skanörs hamn finns en flora som domineras av salttoleranta arter och som påminner mycket om den på Måkläppen.

Området närmare Skanörs hamn hyser arter som strandmalört, kråkvicker, kustarun (F), rödtoppa och marviol.

Strandängarna betas fortfarande och många av de ovan nämnda växtarterna är beroende av att denna hävd fortgår. En fågelart som också är beroende av betade strandängar är skärfläckan, och denna har blivit något av en karaktärsart för Flommen. Flera års riktat bevarandearbete har lett till att Flommen numera hyser landets största skärfläckekoloni i området precis söder om Hamnvägen i Skanör. Dessutom häckar också rödbena, småtärna,

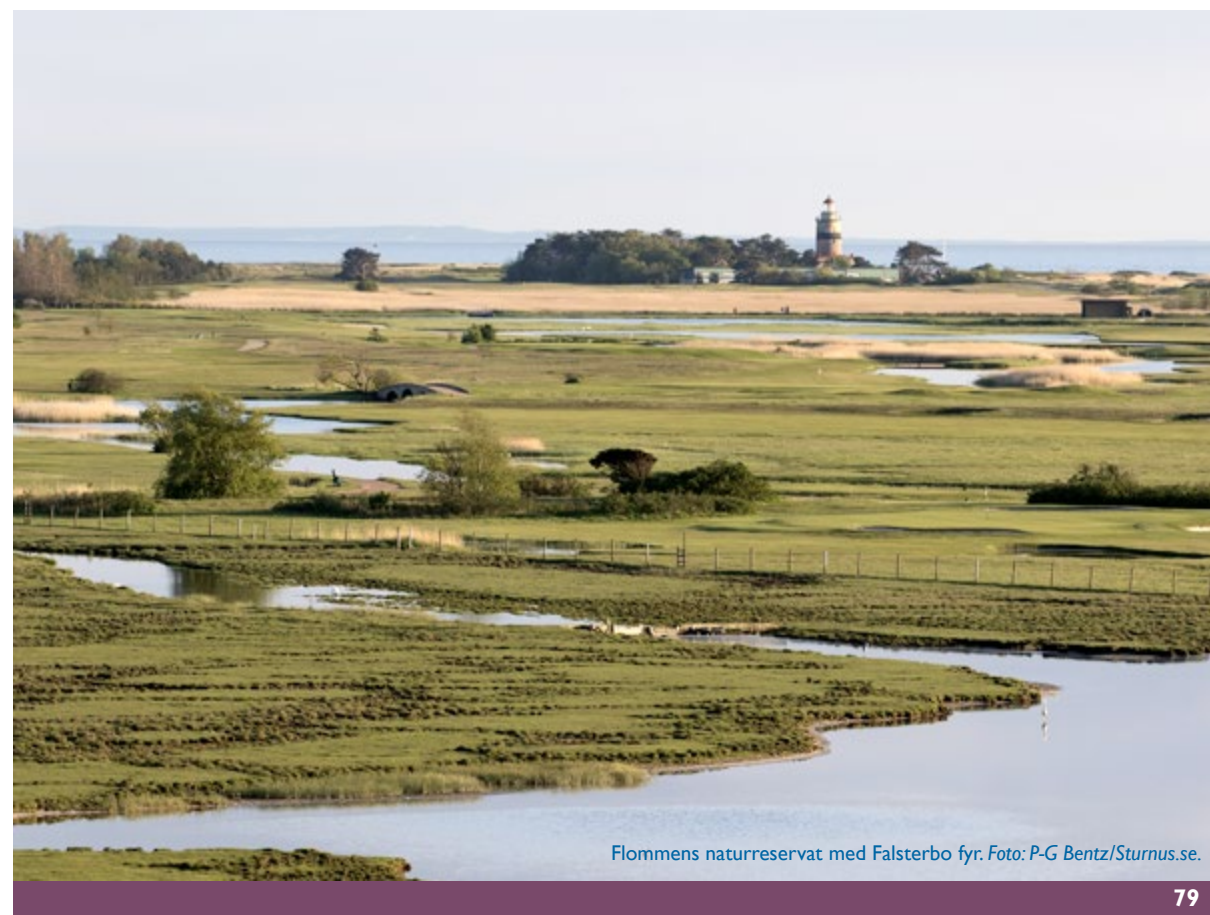
strandskata, tofsvipa och större strandpipare på lokalen. Under vintrarna uppträder övervintrande arter som vigg, brunand, bergand och smådopping i reservatet. Under höstarna passerar hundratusentals fåglar över området och Flommen är liksom många andra grunda kustområden i kommunen en viktig rastplats för flyttfåglar.

Flommenreservatet är inte bara en unik fågellokal utan också en framstående grodlokal. Under fuktiga och ljumma kvällar från april till juli hörs grodornas och paddornas intensiva spelande i reservatet. Ätlig groda har ökat kraftigt i antal och är numera allmän i området. Grodan har tagit sig till Falsterbohalvön med människans hjälp. Tyvärr ökar den kraftigt i området och konkurrerar om både föda och habitat med de andra mer ovanliga arterna. Ätlig groda är fridlyst, precis

som Sveriges övriga grodor och paddor, men Länsstyrelsen har gjort insatser för att minska antalet djur just på Falsterbonäset.

Den art som drabbats hårdast av den ökande konkurrensen från ätlig groda är grönfläckig padda (CR). Paddan är en av landets mest hotade grodarter och Flommenreservatet hyste tidigare en av landets största populationer. Tyvärr har beståndet minskat kraftigt de senaste decennierna. Minskningen kan inte enbart förklaras av den ökande konkurrensen från ätlig groda utan beror också på den habitatförsämring som golfklubbarnas verksamhet bidrar till. De biotopvårdande insatser som ändå genomförts av golfklubbarna har till största del gynnat ätlig groda.

Strandpadda delar habitat med den grönfläckiga paddan och arten förekom förr, liksom grönfläckig padda, mer allmänt på

Flommens naturreservat med Falsterbo fyr. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Falsterbonäset och då främst i Flommen. Numera har den minskat kraftigt och är rödlistad som sårbar (VU). Strandpaddan är känslig för konkurrens från andra arter och liksom många andra grodor och paddor är den känslig för predation från fisk och föredrar därför fiskfria småvatten.

Ett kräldjur, som också kan sägas vara kräset när det gäller biotopval, är sandödlan. Arten kom till Sverige under den senaste värmeperioden och när klimatet blev kallare blev den bara kvar på speciellt gynnsamma platser. Det har resulterat i att sandödlan idag inte har några större sammanhängande utbredningsområden någonstans i landet. Arten kräver öppna till halvöppna områden med lång kontinuitet, det vill säga det måste vara områden som varit öppna länge och inte vuxit igen. I Vellinge kommun har sandödlan rapporterats in mycket sparsamt från Flommen. På grund

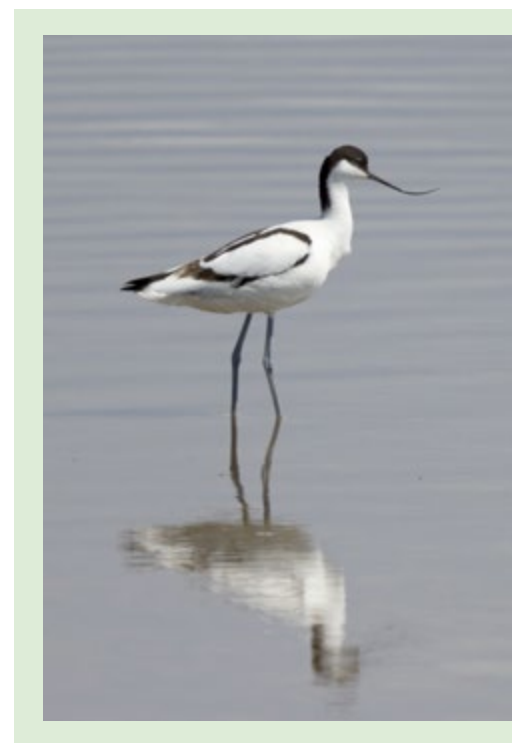
av att populationerna är kraftigt fragmenterade i hela landet och att tillgången till lämpliga habitat är begränsad är arten rödlistad som sårbar (VU).

Ett Life-projekt kallat SandLife pågår under 2012–2018. Syftet med projektet, som genomförs av bland annat länsstyrelsen i Skåne, är att restaurera sandmarker för att de åter ska få tillbaka sin mångfald. Flommenreservatet är ett av projektområden och här görs under 2014 och 2015 insatser för att bekämpa vresros.

Flommenreservatet är lättillgängligt och nås bland annat från Skanörs hamn, Skanörs borgruin eller någon av golfklubbarna.

Befintliga ställningstaganden

Området är utpekade som riksintresse för naturvård, kulturmiljövård, friluftsliv och kustzon. Det är avsatt som naturreservat samt Natura 2000-område. Området är upptaget i

Skärfläcka

- Svartvit vadare med smal uppåtböjd näbb, långa ljusblå ben och simhud mellan tårna.
- I Sverige häckar 1 200–1 500 par, varav ca 500 i Vellinge kommun.
- Häckar kolonivis på betade strandängar eller sandstränder.
- De vanligtvis fyra äggen läggs i en fördjupning i marken och ruvas i 24–27 dagar av båda föräldrarna.
- Ungfågeln blir flygfärdig efter 5–6 veckor.
- Skärfläcka äter havsborstmask, insekter, små kräddjur, blötdjur och småfisk.
- Den är en flyttfågel som lämnar häckningsplatserna i juli–september. Övervintrar i Sydvästeuropa och Nordafrika och återvänder i mars–april.
- Äldsta kända skärfläcka blev 24 år.

Sandödlan. Foto: Daniel Claesson

Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 1-område, särskilt höga naturvärden. Enligt översiktsplanen ska pågående markanvändning fortgå. I Skanörs hamn pågår en utvecklingsprocess och en planändring för att skapa ett kallbadhus med tillhörande badbrygga. Ute på den nordligaste delen av Norra badrevet med tillhörande vattenområde råder tillträdesförbud under perioden 1 april – 15 juli. Det är förbjudet att medföra hund på badstränderna mellan kl 06.00–20.00 under perioden 1 maj – 31 augusti samt att i övrigt medföra ej kopplad hund under perioden 1 mars – 31 oktober. Hundar är dock välkomna året runt på hundbadplatsen invid Skanörs hamn.

Förslag till utveckling av områdets naturvården:

- Det är positivt om skötseln av reservatet kan utvecklas. Det finns ett stort behov av att utföra riktade insatser för att förbättra förutsättningarna för grönfläckig padda och strand-

padda samt för sandmarksarter som sandödlan.

- Det är viktigt att den miljöövervakning som Skånes Ornitologiska Förening bedriver genom Falsterbo Fågelstation vid Falsterbo fyr kan fortgå.
- Om besöksstrycket i området ökar i framtiden kan det finnas ett behov av att styra besökare så att störningar för djur- och växtliv minimeras samtidigt som tillgängligheten kan öka.
- Det bör utredas om fjärilen strandmalörtgallvecklare (CR) fortfarande finns kvar i området.
- Det är önskvärt att den omfattande jakten på rastande änder som under hösten pågår i gryning och skymning tätt in på bebyggelsen begränsas eller helt upphör. Flyttande änder behöver trygga rastplatser för att vila och äta.

Intressanta arter: grönfläckig padda (CR), strandpadda (VU), sandödlan (VU), dansk iris (EN), martorn (EN), vildselleri (CR), pipstäckra (EN), bredbrämad dykare.

3. Falsterbo vång

Yta: ca 72 ha

Tusentals hovar och fötter trampar på den gamla vången under en intensiv vecka varje sommar. Men större delen av åren är Falsterbo vång ett lugnt rekreationsområde.

Falsterbo vång är, som det hörs på namnet, före detta inägomark som tidigare brukats som åker. Vången har inte odlats de senaste 70 åren och en torrhedsvegetation har börjat utvecklas i de delar av området som inte är bevuxna med tall eller björk. I mitten av området har Falsterbo Horse Show en anläggning med ridbanor och läktare. På området finns också stall och hästagar och en brukshundsklubb.

Falsterbo vång är ett populärt rekreationsområde och nyttjas flitigt av ryttare och hundägare. Varje sommar arrangeras den internationellt erkända Falsterbo Horse Show på Falsterbo vång. Falsterbo Bird Show har under fem år genomförts i området, men har flyttat till naturum Falsterbo. Falsterbo vång har tidigare hyst både strandbräsma (EN), vårkällört (NT) och göknycklar (F). Nu är

alla arter försvunna, men göknycklar kan åter komma tillbaka om området sköts med slätter och bortforsling av slaget gräs. Öster om cykelstigen i området förekommer ängsblommor som styvmorsviol, mandelblom och majsmörblomma.

Falsterbo vång bildar tillsammans med de fastigheter som kallas för "Ålajorden" en grön korridor mellan Flommen och Skanörs Ljung och utgör en viktig spridningsväg mellan de båda naturreservaten. Området är upp- vuxet och lämnat åt fri utveckling.

Befintliga ställningstaganden

Området omfattas av riksintresse för naturvård, friluftsliv och kustzon. I översiktsplanen är större delen av området utpekad som sport- och fritidsområde. I området är det också planerat för ett bostadsområde, utökning av

Falsterbo vång. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Ålajorden – "den sista vildmarken". Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

skolområdet samt ett verksamhetsområde. Området är utpekad som ett klass 3-område i Skåne läns naturvårdsprogram, höga naturvärden.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Områdets funktion som grönstråk och spridningskorridor för flora och fauna är viktig att bevara. Delar av Falsterbo vång bör skötas med slätter och fagning för att gynna floran.
- Det är önskvärt om det område för vård och omsorg som planeras på "Ålajorden" kan utgå i nästkommande översiktsplan. Detta område bör istället lämnas till fri utveckling då det fyller en viktig funktion som spridningskorridor mellan befintliga naturreservat och är uppehållsplats för vilt och fågel. Detsamma gäller för det planerade verksamhetsområdet i nordöstra hörnet.

4. Falsterbo stadspark

Yta: ca 20 ha

I Falsterbo stadspark har planteringarna fått utvecklas till en skogslig miljö med vild prägel. Här är naturen tillgänglig för alla.

Sanden skapade Falsterbohalvön men blev också ett gissel för människorna som bosatte sig där. Under sillatiden och århundraden därefter hårdexploaterades de magra jordarnas växtlighet: behovet av virke gick ut över den låga krattskogen och även själva marktäcket bröts upp för att ge bränsle. Torven användes även till bygge av tångvallar kring boskapens betesängar. Resultat blev att sanden frilades och blåstes in över det låga näset, dränkte åkrar och hotade bebyggelsen, i synnerhet i de båda tvillingstäderna på de yttersta uddarna. Falsterbo kyrka låg tidigt i farozonen, då de vandrande dynerna kröp upp mot murarna och måste hållas undan med spadar och invånarnas handkraft.

På 1700-talet uppmärksammades faran man försöka hejda sandflykten genom att anlägga "plantager", skogsplanteringar av olika trädslag, främst pil, alm och tall, länge dock med

måttlig framgång. Falsterbo Stadspark, först kallad Falsterbo Plantering, växte fram under senare hälften av 1800-talet, då det blev en alla invånarnas angelägna uppgift att skydda hus och egendom i det lilla samhället. Såväl enskilda som samfälliga insatser gjorde att hela den nuvarande parken fick sin utformning och även sitt innehåll av skilda trädslag. Plantor och fröer av olika slag ställdes till förfogande och befolkningen ställde upp och gick man ur huse för att skapa en "plantage" till skydd för sin egendom. Ett visst system kan fortfarande skönjas i planteringen med några tämligen enhetliga bestånd av exempelvis bok, tall, ask, asp och björk. Dessutom står udda trädslag insprängda här och var i gläntor och intill promenadstigarna. Viss utspridning har skett från intilliggande trädgårdar, men under nästan hela 1900-talet har man även funnit insmugna trädsoitärer runtom i parken.

Efterhand har parken utvecklats till ett naturligt område och upplevs idag som ett sammanhängande skogsområde med vild prägel. Området sköts så att den vilda karaktären bibehålls och så att de höga naturvärdena bevaras. Till exempel sparas död ved.

Träd- och buskdiversiteten är hög i parken och flera olika småbiotoper ryms här. De vanligast förekommande trädarterna är bok, ask och björk. Tidigare var lundalm och hybridalm de vanligaste arterna, men dessa försvann då almsjuka bredde ut sig i kommunen. Totalt dog runt 6 000 almar i kommunen, varav ca 1 000 i och omkring Falsterbo stadspark. Andra lövträd som återfinns i parken är gråal, klibbal, hybrid (A. glutinosa x incana), tysklönn, lönn och naverlönn. Parkens äldsta träd är några svarttallar och bokar som härstammar från den ursprungliga planteringen. Buskskiktet domineras av de olika lönnarna,

skogstry, måbär, fläder och vildros. Vid en inventering utförd 2011 noterades 54 olika träd- och buskarter, vilket troligtvis är något lågt räknat då en annan inventering vid slutet av 1970-talet visat på över 70 olika arter. Flera av dem är exoter som robinia, hästkastanj, vitgran och snöbär.

Trots att parkens mark är näringsfattig är fåltskiktet relativt rikt. I de fuktigare och näringsrika delarna närmst den äldre bebyggelsen i väster förekommer lite ovanligare arter som tandrot, lundskafting och lundvärlök. De mer öppna områden har torrängskaraktär och här återfinns arter som styvmorsviol, stensöta och gul fetknopp.

I området närmast Falsterbo Fågelstations byggnad häckar bland annat skogsduva, kattuggla och spillkråka.

Parkens skötsel utförs av Vellinge kommun i dialog med Falsterbonäsets naturvårdsför-

Vitsippor i Falsterbo stadspark. Foto: Jan-Åke Hillarp.

ening. Den baseras på fastställda skötselprinciper som i stora drag går ut på att bevara parkens karaktär med öppna och slutna partier, värna det rika buskskiktet och de ovanligare träd- och buskarterna.

Stadsparken kan nås både från Strandbaden och från Skoltorget. Närmaste busshållplatser är Norra Vånggatan och Strandbaden. I parken finns en naturslinga med informations-skyltar som berättar om parkens naturmiljöer och träd. Slingan har tagits fram av Vellinge kommun och Falsterbonäsets Naturvårdsförening. Stigarna i parken är till största del tillgänglighetsanpassade och naturslingan är framkomlig för rullstol och barnvagn.

Befintliga ställningstaganden

Falsterbo stadspark är utpekad som rekreativ område i kommunens översiktsplan. En fastighet i parkens sydvästra hörn är utpekad som område för nya bostäder. I dagsläget pågår en bygglovsprocess.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Det finns ett behov av att uppdatera de befintliga skötselprinciperna för parken. Det är önskvärt att parken fortsatt sköts med fokus på att behålla en hög biologisk mångfald, att återplantering och föryngring vid behov uppmuntras och att en bekämpning av tysklönn sker så att arten inte blir dominant.
- Belysning av gång- och cykelvägar i parken bör ej tillåtas.

Intressanta arter: tandrot, lundskäfting, lundvårlök, jordstjärna, kattuggla, skogsduva, spillkråka, stjärtmes.

Läs mer!

Läs mer hos på Falsterbonäsets Naturvårdsförenings hemsida (www.falsterbonaset.se) eller kontakta kommunens stadsträdgårdsmästare.

Naturslingan i Falsterbo stadspark. Foto: David Carlson.

Kattuggleunge i Falsterbo stadspark. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

5. Falsterbo strandbad

Yta: 18,3 ha

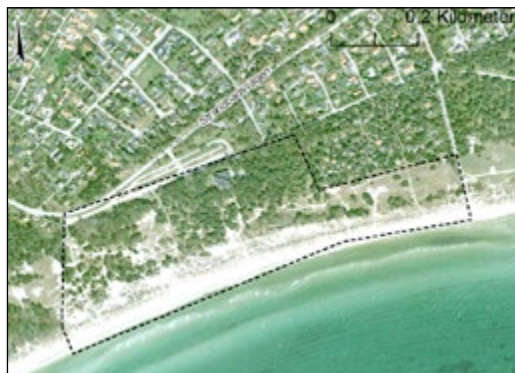
Falsterbo strandbad med sina kritvita sandstränder är en riktig sommarfavorit. Området är tillgängligt för det rörliga friluftslivet och bjuder på fina upplevelser året om.

Falsterbo strandbad, eller Strandbaden som området ofta kallas, avgränsas av fritidsbebyggelse och Falsterbo skjutfält i öster, Östersjön i söder, Falsterbo stadspark i väster och Ammebrovågen i norr.

Området karaktäriseras av blandad vegetation med tall och inslag av mindre lövträd och buskar, mestadels björk. Marken är torr och sandig och sandblottor syns här och där. Närmare stranden övergår marken till ett dynlandskap med strandklitter för att sedan plana ut mot havet. Vegetationen överensstämmer till stor del med den som förekommer på Falsterbo skjutfält. En kraftig igenväxning har skett de senaste 70 åren och mycket av den tall- och bjöksly som förekommer behöver tas bort för att återskapa den sandhed som en gång fanns på platsen.

Precis som övriga delar av Falsterbohalvön är också Falsterbo strandbad ett viktigt födosöks- och rastområde för fåglar. Under flyttningen om hösten ses många tättingar i den lågvuxna strandskogen. Här söker de föda och förbereder sig inför kommande flyttningsetapp.

Falsterbo strandbad är ett uppskattat rekreationsområde. På sommaren lockar stränderna till bad och året om är området ett populärt strövområde. Stranden är tillgänglighetsanpassad med tillgängliga spänger, toalett och brygga. Området nås enklast från den stora parkeringen i norr. Intill parkeringen finns närmsta busshållplats som heter Falsterbo strandbad.

Befintliga ställningstaganden

Området är utpekad som riksintresse för kustzon samt för friluftsliv. Strandbaden är inget naturreservat utan här gäller allemansrätten. Hela området omfattas av strandskydd, vilket stärker allmänhetens tillgång till markerna och skyddar djur- och växtlivet genom att förbjuda åtgärder som kan skada detta. I kommunens översiktsplan är området utpekad som befintlig grönyta med högre vegetation. Ett befintligt verksamhetsområde finns också utpekad. Arbeta pågår att skapa ett naturum i detta område i den befintliga nattklubbsbyggnaden. I kommunens handlingsplan för stigande havsnivåer föreslås viss komplettering av sanddynerna i området.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Skapa en skötselplan för området.
- Inom ramen för naturumsverksamheten skulle det vara positivt med en utomhusutställning, naturslinga eller liknande, förslagsvis med sandmarkstema.

• Då Falsterbo strandbad i dagsläget inte är planlagt kan det vara gynnsamt om området exklusive verksamhetsområdet detaljplanläggs som natur och/eller rekreationsområde för att säkra allmänhetens tillgänglighet till området och värna om dess naturvärden.

• Det kan vara lämpligt att göra en tomtplatsavgränsning för Strandbadstomten för att få en permanent bedömning vid tillståndsgivning i samband med evenemang som uppehåller sig utanför byggnaden.

Blåeld och gulmåra. Foto: Jan-Åke Hillarp.

6. Storevång, Nyvång, Skanörs stadspark och Bredeväg

Yta: 180 ha

En stor del av Skanör omsluts av ett sammanhängande grönt område av skiftande art som bidrar till ortens speciella karaktär.

Storevång, Nyvång, Skanörs stadspark och Bredeväg bildar tillsammans ett historiskt intressant område som bär spår efter det forna jordbruksamhället Skanör. Fortfarande står välbevarade tångvallar kvar och pekar ut gränsen mellan inågor och utmark. Bredevägsbäcken, som idag mest påminner om ett dike, var fram till bygget av Skanörs hamn vid 1800-talets slut huvudsaklig led för sjötransporter till Skanör och Falsterbo.

Vid kusten öster om Skanörs samhälle ligger ett litet fritidsfiskeläge med hoddor och båtuppställningsplats. Norr om hoddorna ligger en motorbana och stall med tillhörande hagar. Motorklubbens avtal med kommunen är uppsagt och motorbanan kommer inte vara i bruk efter årsskiftet 2014/2015. Detta på grund av att motoraktiviteterna genererar buller och att verksamheten inte är lämplig inom naturreservatet. Skanörs vångar, som avgränsas av Västra Halörsvägen och Storevångsvägen, är ett nytt bostadsområde. I området, som är under uppförande, har ett öppet system för omhändertagande av dagvatten anlagts. I dagvattendammarnas strandkanter blommar ängsblommor och hägrar syns ofta fiska i dammarna. Strandpadda, vanlig padda, ätlig groda och vanlig groda har observerats i systemet och dammarna är lämpliga habitat för både större och mindre vattensalamander. Öster om den avlånga dagvattendamm som syns på flygbilden ovan ligger en stor jordkulle. Denna har koloniserats av backsvalar

(NT) och uppskattningsvis häckar där närmare 200 par svalor.

Naturen i Skanörs stadspark och Nyvång skiljer sig från den på Storevång, som består av öppen mark som betats under flera sekler. Skanörs stadspark planterades runt år 1900 och tall och björk dominerar trädfloran. Parken har precis som Falsterbo stadspark en vild karaktär, men rymmer inte lika många olika trädarter. Större delen av Nyvångsområdet består också av tall- och björkskog med ett bitvis tätt buskskikt.

Vid kusten växer vassar med havssäv och blåsäv med inslag av strandaster. Här och var syns bestånd av strandmolke, bitterkrassing och hampflockel samt dansk iris och strandtåg.

Hela området är värdefullt för fågellivet och de olika miljöerna skapar olika biotoper. Fågellivet vid kusten är rikt och lokalerna är

värdefulla för både rastande och häckande vaddare, änder och måsfåglar. I skogen vid Hagarondellen har havsörn genomfört en lyckad häckning under 2014. En kull på tre ungar kläcktes och samtliga blev flygfärdiga och lämnade boet under sommaren 2014. Det är första gången arten, som är upptagen i fågeldirektivet, häckar på Falsterbonäset. Området är, trots att skogen är ganska ung, lämpligt för havsörn eftersom födotillgången i närområdet är näst intill obegränsad.

I Skanörs stadspark och på Storevång förekommer den större vattensalamandern. Som kompensation för de livsmiljöer som försvunnit när Skanörs vångar bebyggts har en ny damm anlagts i skogen invid Hagarondellen. Ett par år efter anläggandet har den större vattensalamandern nu koloniserat dammen. Ett lyckat exempel på en kompensationsåtgärd, och ett bra bevis på att det är lönsamt att anlägga nya småvatten, en biotop som fortfarande är en bristvara i dagens landskap.

En art som är ”unik” för Falsterbonäset är dvärgmus. Arten observerades på området 2014 och är det första fyndet på Falsterbohalvön. Området har ett lämpligt habitat för dvärgmus, som föredrar frodig gräsmark som domineras av släktet rör (*Calamagrostis*). Dvärgmusen har expanderat kraftigt i södra Skåne de senaste åren och förekommer sannolikt på fler platser i kommunen.

Området nås enkelt via buss eller cykel. För dig som vill följa havsörnarnas familjeliv rekommenderas parkeringen vid Ljungens camping där du har bra utsikt över skogsområdet.

Befintliga ställningstaganden

Hela området är av riksintresse för naturvård, friluftsliv och kustzon, delar av området är av riksintresse för kulturmiljö. Delar av området är avsatt som naturreservat samt som Natura 2000-område.

I översiktsplanen är marken innanför Västra Halörsvägen och Storevångsvägen utpekad för

Backsvalar utanför bohålet i jordhögen på Storevång. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

bostäder och området omfattas av detaljplan samt en pågående detaljplanprocess. Kommunens intention är att begränsa bebyggelsen till området väster om Storevångsvägen och bevara resterande marker öppna och behålla pågående markanvändning. Skanörs stadspark är utpekad som rekreationsområde i översiktsplanen. Intill Hagarondellen är ett verksamhetsområde utpekad och en detaljplanprocess pågår. I kommunens plan för höjda havsnivåer planeras vallar i området.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- De öppna delarna av Storevång och Nyvång måste också i fortsättningen hävdas för att gynna floran.
- Det finns ett behov av att vidta fler åtgärder för att gynna större vattensalamander och andra groddjur i området, däribland att anlägga passager så att groddjuren kan passera under vägarna.

- Det verksamhetsområde som planeras i Hagarondellen kan behöva utgå för att inte riskera att störa havsörnen.
- Den öppna dagvattenhanteringen med en lite större damm som anlagts på Skanörs vångar är väldigt positiv och det är önskvärt att få se fler liknande initiativ i närområdet.
- Det är viktigt att kontakten mellan södra och norra stadsparken bevaras. Viss planerad exploatering kan behöva utgå eller placeras annorlunda för att uppnå detta.
- Det är önskvärt att skapa lämpliga boplatser för backsvalorna. Att bevara delar av befintlig jordhög på Skanörs vångar vore optimalt. Att skapa häckningsmöjligheter på annan plats, t.ex. på den nedlagda motorbanan eller i anslutning till framtida invallningar, är möjliga alternativ.

Intressanta arter: havsörn, backsvala (NT), större vattensalamander, dvärgmus.

Anlagd damm för större vattensalamander. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Skanörs stadspark. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

7. Knävången och Knösen

Yta: 183 ha

Längst ut på Falsterbonäsets norra spets ligger udden Knösen och söder därom breder Knävången ut sig mot bebyggelsen i norra Skanör. Området har stort kulturhistoriskt värde och är en av de sista resterna av det gamla jordbrukslandskapet kring Skanör.

Området består till största del av öppen betesmark förutom ett tio hektar stort område i den norra delen som är planterat med tall. Tidigare var Knävången inägomark och brukades till största del som åker ända in på 1960-talet då den omfördes till betesmark. Floran består till största del av olika gräsarter och ängsblommor som mandelblom och knölsmörlblomma. Vild sparris förekommer i området och vittar om den omfattande sparrisodling som förr bedrevs på platsen. Den relativt artfattiga floran i betesmarken beror på att rötslam från det numera nedlagda reningsverket i Skanör spreds här. Närmare havet övergår den före detta åkermarken, via en tångvall, till strandäng med sällsynta arter som dansk iris (EN) och strandtåg.

Knävången och Knösen har ett rikt fågellev. Under höstarna rastar stora mängder gäss, spovar och piplärkor här. Höstarna bjuder också på rovfågel som brun kärrhök, tornfalk, ormråk och pilgrimsfalk. Den planterade talldungen besöks av många rastande tättingar och ibland går det att få syn på hornuggla och jorduggla där. Hornuggla häckar nästan årligen i området, medan jordugglan (NT) endast häckar i området under år med god tillgång på smågnagare.

Knävången och Knösen nås till fots eller per cykel via vägen vid Skanörs kyrka. Närmsta busshållplats finns vid Stefan Löfvings väg. Huvuddelen av Knösens betesmarker är inhägnade, men Skåneleden leder ut till

Knösen och följer sedan den västra stranden ner till Skanörs borggruin, och gör det möjligt att besöka området.

Befintliga ställningstaganden

Området är i sin helhet utpekad som riksintresse för kustzon och friluftsliv och delar av området omfattas av strandskydd. Området omfattas av landskapsbildsskydd. Strandremorna ingår i Flommens respektive Skanör-Höllvikens naturreservat. Området är upptaget i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 2-område, mycket höga naturvärden.

I kommunens handlingsplan för stigande havsnivåer planeras vallar runt Knävången och Knösen för att skydda markområden och bebyggelse på 40–80 års sikt.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- För att området ska behålla och utveckla sina naturvärden krävs fortsatt bete.
- Området behöver inte göras mer tillgängligt för allmänheten eftersom detta kan öka risken för störning för djurlivet. En komplettering med en utkiksplats vid den norra udden kan dock vara positivt.
- Det är önskvärt att inleda en dialog med länsstyrelsen om att utreda en ny skyddsform

för området som kan bidra till att platsens naturvärden långsiktigt bevaras samtidigt som det skapas möjligheter att i framtiden skydda området mot höjda havsnivåer.

Intressanta arter: dansk iris (EN), hornuggla, jorduggla (NT).

Läs mer: Naturvårdsprogram Skåne län

Jorduggla på Knävången. Foto: Jan-Åke Hillarp.

8. Falsterbo skjutfält

Yta: ca 80 ha

På Falsterbo skjutfält har skjutövningarna bytts mot långpromenader. Det forna övningsfältet är idag ett populärt rekreationsområde med höga naturvärden.

Falsterbo skjutfält ligger vid Falsterbonäsets sydkust intill Skanörs ljung. Området gränsar till Skanörs ljung i öster och Strandbadsområdet i väster. Området är ett före detta militärt övnings- och skjutfält som tillhörde det numera nedlagda luftvärnsregementet Lv4. Innan området blev skjutfält fungerade det som utmark. Fortifikationsverket äger och förvaltar skjutfältet och det nyttjas fortfarande för militära ändamål och övningar. Ett arrendeavtal finns mellan Vellinge kommun och Fortifikationsverket som ger kommunen möjlighet att använda delar av området under Falsterbo Horse Show och andra tillfälliga arrangemang.

Skjutfältet är ett populärt rekreationsområde och besöks flitigt året om. Stränderna bjuder på fina bad och landområdet passar bra för långpromenader och utflykter. I den

östra delen av skjutfältet finns ett fågeltorn med utsikt över Skanörs ljung och Ängsnäsets lagun.

Naturen på Falsterbo skjutfält är omväxlande och flera olika biotoper samsas på en relativt liten yta. Längs med kusten breder sandiga vita dyner ut sig. Sanddynerna ingår i ett dynamiskt sandvandringsystem där sanddynerna genomgår en succession från vita och rörliga dyner närmast stranden till mer permanenta och vegetationstäckta grå dyner samt hedartade dyner längre upp mot land. I de vita dynerna förekommer arter som sandrör, marviol, strandmålla och strandvial. De grå dynerna domineras av en örtflora med arter som vårtätel, fältmalört, kärringtand och knutört. I de hedartade dynerna växer mer risartad vegetation med arter som ljung, kråkbär och krypvide.

Arealen öppen mark har minskat kraftigt de senaste 70 åren. Flygbilder från 1940-talet visar att endast den västra delen av skjutfältet var trädbevuxen, jämfört med idag då ungefär två tredjedelar av ytan täcks av träd och buskar. Tall och björk dominerar och närmast stranden har vresros etablerat sig. Delar av tallskogen är planterad och har inte varit föremål för naturlig invandring. När de sandiga markerna sluts och övergår till skogsmark missgynnas de arter som trivs i öppna sandmarker. Några få fågelarter gynnas när skogen breder ut sig.

En fågel som missgynnas när skogen breder ut sig är fältpiplärkan. Arten är rödlistad som starkt hotad (EN) och uppvisar en starkt nedåtgående trend i Skåne. Mellan 2008 och 2013 har antalet revirhävdande fåglar i länet minskat med 21 %. Falsterbo skjutfält är en

av de sista platserna i kommunen där arten häckat och i bevarandeplanen för Natura 2000-området Falsterbo skjutfält fastslås att förekomsten av fältpiplärka ska bevaras i en långsiktigt livskraftig population. Fältpiplärka genomförde sin sista häckning i området 1983. Dessförinnan förekom den endast sparsamt. Det går fortfarande att se sträckande och rastande fältpiplärkor på Falsterbohalvön men någon häckning har inte kunnat bekräftas. En annan viktig orsak till att arten försvunnit är den ökande mängden människor och hundar som rör sig över hela området. Tidigare var allmänhetens åtkomst till området mer begränsad på grund av militär aktivitet.

På Falsterbo skjutfält finns landets minsta jordlöpare, nämligen brun dammlöpare. Arten var tidigare rödlistad men betraktas nu

Falsterbo skjutfält. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

som livskraftig. Dammlöparen är mycket sällsynt och Falsterbo skjutfält är den enda lokalen i Skåne där arten har påträffats.

Befintliga ställningstaganden

Falsterbo skjutfält omfattas av en rad olika områdesskydd och restriktioner. Eftersom försvaret fortfarande bedriver verksamhet på skjutfältet är allmänhetens tillgång till området något begränsad och inskränkningar i allemansrätten förekommer. Området är utpekade som riksintresse för totalförsvaret, fri-

luftsliv, naturvård och kustzon. I kommunens översiktsplan är området utpekade som rekreationsområde. Där finns också ett ställningstagande att området i framtiden ska utvecklas som rekreationsområde och att utveckling av området och framtagande av områdesbestämmelser ska ske i nära samarbete med försvaret. Större delen av skjutfältet är utpekade som Natura 2000 område. Kustområdet omfattas av strandskydd. Området är upptaget i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 1-område.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Det är önskvärt att området fortsatt kan användas som rekreationsområde och att allmänheten tillåts ha tillgång till området i sådan utsträckning att försvarintresset inte påverkas negativt.
- Privatisering eller exploatering av området är ej önskvärt. Det är viktigt att kommunen, Fortifikationsverket och Försvaret har en löpande dialog om hur området ska nyttjas.
- Ur naturvårdssynpunkt är det viktigt att den pågående igenväxningen hindras, att de

centrala delarna av området åter öppnas upp och att sandmarkerna återställs.

Intressanta arter: brun dammlöpare (LC).

Falsterbo skjutfält – stranden. Foto: Jan-Åke Hillarp.

Fältpiplärka – Arten häckade på Falsterbo skjutfält fram till 1983. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se

9. Skanörs Ljung

Yta: ca 600 ha, varav 360 ha landyta

Skanörs Ljung, eller Ljungen som området också kallas, är Sveriges största fukthed. Den utgör ett unikt stycke natur som bjuder på fina naturupplevelser året om.

Skanörs Ljung bildades, liksom hela Falsterbonäset, när den vikande havsytan nådde den underliggande moränen för ca 4 000 år sedan. Moränen omgärdas av ringformigt ordnade revlar och strandvallar vilka delvis syns på den bifogade flygbilden. För 2 000 år sedan var hela området täckt av en ekskog som avlöstes av al- och björkkärr i de fuktigare partierna. Efter hand som befolkningen ökade i Skanör och Falsterbo under medeltidens sillfiske ökade behovet av virke och ved, och under den senare medeltiden försvann de sista resterna av den forna lövskogen. Markerna användes därefter som utmark där bete bedrevs och befolkningen skar torv ur marken för att nyttja som bränsle och till tångvallar. Nu började en hedvegetation att utvecklas.

Skanörs Ljung hade sin största utbredning vid mitten av 1700-talet och sträckte sig ända från Skanör-Falsterbo förbi nuvarande Höllvikens tätort. Under åren 1870–1910 planterades delar av området med tall för att hindra sandflykt och samtidigt började orterna så smått att bebyggas och omvandlas till bad- och sommarorter.

Skanörs Ljung räknas som Sveriges största fukthedsområde, trots att området delvis är en mosaik av fukt- och ljunghed. Området har hög diversitet och rymmer flera olika småmiljöer med olika karaktär. I de öppna friskare partierna dominerar fukthedsarter som klockljung tillsammans med pors, krypvide, stagg och blåtåtel. Det är också här den vackra klockgentianan (VU)(F) återfinns. Klockgentiana är en liten flerårig ört som

blommar med lilablå blommor. I de torra partierna dominerar ljung tillsammans med kråkbär och kruståtel, alla karaktäristiska för ljunghed. Andra arter som är värda att nämna som återfinns på Skanörs Ljung är granspira (NT)(F) och orkidéerna nattviol (F), tvåblad (F) och jungfru Marie nycklar (F). Skanörs Ljung rymmer också landets största population av dvärgglåsbärken. Dvärgglåsbärken är rödlistad som starkt hotad (EN), är fridlyst och omfattas av ett nationellt åtgärdsprogram för bevarande av arten.

Över Skanörs Ljung går en markväg från väg 100 till Ammebukten lagd med slamsten och längs med den går det att hitta en rad olika intressanta arter. Här finns bland annat dvärgväxterna pysslingtåg, dvärglin och knutört. Här finns också rikligt med tätört och vildlin, som båda gynnats av det kalkrika material som lagts ut på vägen. Dvärgarun och kust-

arun, som vanligen återfinns på strandängar, uppträder också längs med markvägen.

I små vattenhål och fuktiga sänkor som ligger spridda i området går det att hitta ovanliga arter som sjötåtel (VU), strandlumner (NT), rödlänke (NT) och borstsäv (EN). Andra mer allmänt förekommande arter är spikblad, löktåg, rundsilehår och brunag. I kanalen Ammerännan växer krypfloka, tiggarranunkel, dikesskräppa och dyveronika. Ammerännan var också den sista platsen för utter på Falsterbonäset. Arten försvann på 1960-talet. I dagvattendiket Lilla Ammerännan i västra delen av Ljungen växer olika kvävegynnade men ganska ovanliga arter som nickskära, dikesveronika och bäckmärke. Här förekommer också svärdsilja, sköldmöja och vattenmöja som alla är mer vanliga i södra Sverige.

På Falsterbohalvön förekommer bred gulbrämrad dykare, eller bredkantad dykare som

den också kallas. Dykaren är en stor skalbagge, den kan bli upp till 4,5 cm lång och 3 cm bred, och förekommer sparsamt över hela landet. Arten är inte rödlistad i Sverige, men den är upptagen i EU:s art- och habitatdirektiv i bilaga 2, vilket betyder att vi har förbundit oss att bevara artens livsmiljö. På Falsterbohalvön återfinns den i solbelysta småvatten och i strandnära våtmarker, bland annat ute på Skanörs Ljung.

Skanörs Ljung är ett viktigt fågelområde av flera anledningar. På hösten sträcker åtskilliga miljoner fåglar över Falsterbonäset. Över de öppna delarna av Skanörs Ljung bildas speciella termikförhållanden. På hösten ses stora mängder ormvråkar, röda glador och andra rovfåglar i vida cirklar ta höjd i termiken för att sedan sträcka ut över havet.

Det krävs årligt bete av slyätande kreatursraser som Highland Cattle för att bevara områ-

Skanörs Ljung. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

dets unika flora, men också för att fortsatt kunna skapa de termikförhållanden över Ljungen som är så viktiga för sträckande rovfåglar och andra större fåglar som storkar. Den stora öppna ytan som Skanörs Ljung utgör bidrar också till de gynnsamma väderförhållanden vi ser på Falsterbonäset. Falsterbonäsets Naturvårdsförening har under 1970–1990-talet samt åter igen på 2010-talet tillsammans med Friluftsrådet arbetat med punktinsatser för att röja sly och minska igenväxningen.

Skanörs Ljung lämpar sig delvis för rekreation och friluftsliv. I den norra delen av området, norr om banvallen sträcker sig en ny del av Skåneleden. Leden går sedan runt hela Falsterbonäset och följer åter igen Skanörs Ljungs södra kust till Ljunghusen och sedan vidare mot Trelleborg och Ystad. Det är inte tillåtet att campa på Ljungen. Besökare uppmanas att visa hänsyn mot betande djur.

Kustarun. Foto: Nils-Arvid Andersson.

Befintliga ställningstaganden

Hela eller delar av området är av riksintresse för totalförsvaret, friluftsliv, kulturmiljö, naturvård respektive kustzon. Skanörs Ljung avsattes som naturreservat 1969 och reservatet utökades 1984 på grund av att kustlinjen ändrats och landytan ökat. På Ångsnäset råder tillträdesförbud under perioden 1 april – 15 juli. Skanörs Ljung är skyddat som Natura 2000-område och kusterna omfattas av strandskydd. Området är utpekade i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 1-område, särskilt höga naturvärden. I kommunens översiktsplan finns det en önskan att ekskogen i Skanörs Ljungs norra del utvecklas och att betetrycket i de ej skogsbevuxna delarna ökas så att igenväxning hindras. Hela hedområdet ska värnas och befintlig markanvändning ska fortgå.

Enligt kommunens handlingsplan för höjda havsnivåer planeras nya vallar att anläggas

Klockljung. Foto: Jan-Åke Hillarp.

"Skruvande" ormsvävar och röda glador över Skanörs Ljung. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

över Skanörs Ljung och befintliga barriärer planeras att höjas inom 40–80 år.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Området måste fortsatt hävdas genom bete i tillräcklig omfattning. Betesdjur som garanterat håller björksly borta behövs och det är positivt om området betas av mer än ett djurslag.
- Det är positivt att området är nåbart via markerade leder och det är bra om besökare styrs till dessa vandringsstråk också i framtiden.
- Den planerade byggnationen av vallar måste utformas på ett sådant vis att områdets naturvärden inte skadas. Hantering av ökade dagvattenvolymer bör om möjligt inte ske i naturreservatet.
- Åtgärder för att möjliggöra en återetablering av fältpiplärka är positivt. Till exempel kan naturvårdsbränning vara en lämplig åtgärd.

- Åtgärder som minskar trafiken över Ljungen och gynnar kollektivtrafiken är positivt då en minskad trafikvolym bidrar till mindre kvävenedfall vilket i sin tur leder till en minskad igenväxning.

Intressanta arter: klockgentiana (VU)(F), granspira (NT)(F), dvärglåsbräken (EN), borstsäv (EN), gul bredbrämad dykare.

10. Ängsnäset

Yta: ca 160 ha

Där Skanörs Ljung möter Östersjön ligger Ängsnäset. Lokalen har stora ornitologiska värden året runt.

Ängsnäset är beläget i den södra delen av Skanörs Ljung. I väster gränsar området till Falsterbo skjutplats och i öster Ljunghusens golfbana. Själva Ängsnäset domineras av kortbetad gräsmark och torrare sandpartier. Näset är i sin tur omgivet av två vegetationsbevuxna sandrevlar vars armar sluter sig kring Ammebukten och bildar en stor lagun. Revlarna växer kontinuerligt och sandvandringen är omfattande, precis som kring övriga delar av Falsterbonäset.

Området är en mycket värdefull fågellokal. Vadare som skärfläcka, rödbena, strandkata och tofsvipa gör häckningsförsök varje år. Häckningsframgången beror till stor del på förekomsten av räva. Tidigare har lokalen hyst

häckande sydlig kärrensnäppa och här genomförde svartbent strandpipare några av sina sista häckningar i Vellinge kommun. Utöver vadarna gör andfåglar som ejder, gravand, gräsand och knölsvan liksom småtärna och silvertärna häckningsförsök regelbundet.

Redan under sensommaren samlas stora mängder svanar, gäss och änder i den grunda lagunen för att rugga, dvs. skifta fjädrar. Under flera veckor är de oförmögna att flyga och lagunen ger ett utmärkt skydd och det finns riklig tillgång på föda.

Ängsnäset och i synnerhet lagunen har sitt största biologiska värde som rastplats för flyttande svanar, gäss, änder, vadare, måsar och tärnor. Under augusti, september och

oktober kan rastande fåglar räknas i tusental. Här kan de vila och bygga upp sina fettreserver inför den fortsatta flygningen söderut.

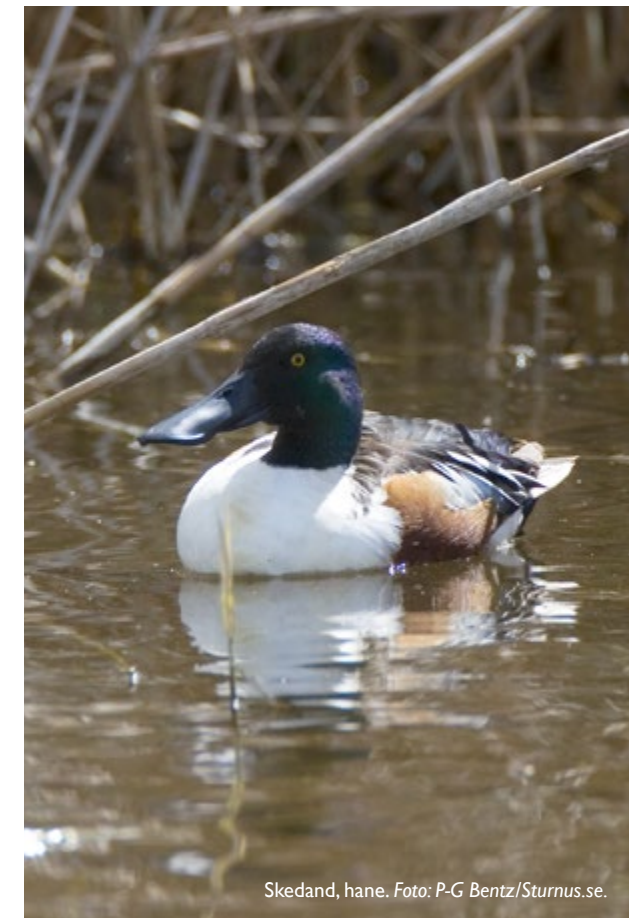
Området nås från P-platsen norr om väg 100 efter en promenad över Ljungan eller via Skåneleden från parkeringen vid Falsterbo skjutfält. Beträdnadsförbud råder på Ängsnäset under perioden 1 april – 15 juli.

Befintliga ställningstaganden

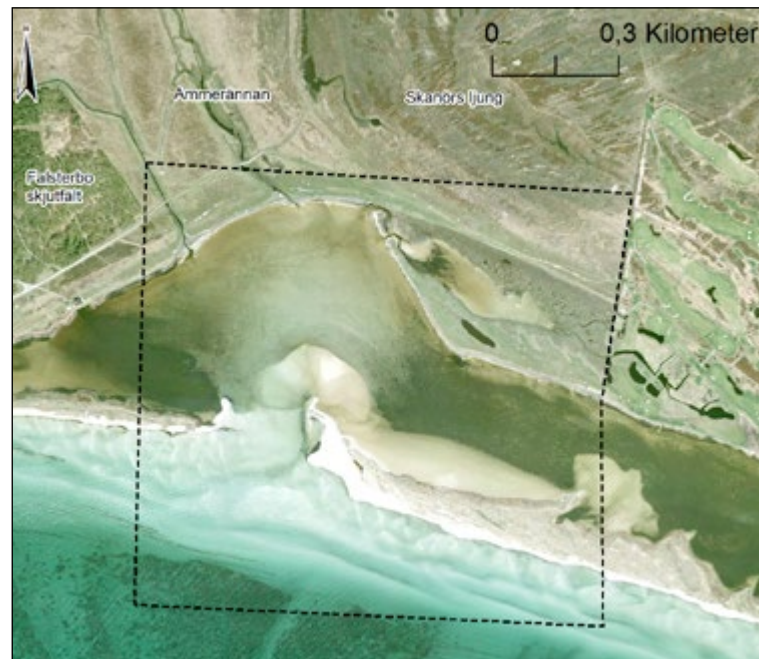
Ängsnäset ingår i naturreservatet Skanörs Ljung. Området är av riksintresse för naturvård, totalförsvaret och kustzonen och delar av området är av riksintresse för kulturmiljö. Området är avsatt som Natura-2000 område och stora delar av det omfattas av strandskydd.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Med tanke på lokalens stora betydelse som rastplats för flyttande och övervintrande fåglar bör störningar, inklusive jakt, begränsas även under sensommar, höst och vinter.

Skedand, hane. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Ängsnäsets lagun med rastande änder. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

11. Kämpinge strandbad samt Ljunghusens och Ljungskogens strandbad

Yta: ca 200 ha

Strandområdet som sträcker sig från Kämpinge till Ljungskogen är en sommarfavorit för många. De kritvita stränderna bjuder på fina bad och vacker natur.

Kämpinge, Ljunghusen och Ljungskogens strandbad omfattar strandområdet i Kämpinge, Höllviken och Ljunghusen fram till Skanörs Ljung. Dessutom inkluderas i denna områdesbeskrivning naturområdena längs med Falsterbokanalens öst- och västsida. Kust- och kanalområdet var precis som resten av Höllviken och Ljunghusen en del av Skanörs Ljung fram tills denna började byggas i början av 1900-talet.

I tallskogen längs med kanalens östra sida ligger ett långt stråk med stridsvagnshinder och värn. De är en del av den så kallade Skånelinjen, eller Per Albin linjen som den också kallas, som anlades i samband med andra världskriget. Syftet var att skapa en befästningslinje längs med den Skånska kusten upp till Blekinge.

Kämpinge strandbad är ett populärt rekreativt område. Det är en av få delar av Höllvikens tätort som inte bebyggs och som fortfarande domineras av naturmark. Skogsområdet närmst kanalen är populär för promenader och barn uppskattar den öppna skogen med stridsvagnshinder som inbjuder till lek. Genom skogen går en ridstig som knyter samman Höllvikens Öresunds- och Östersjösidan. På sommaren vallfärdar badare till stränderna. Kämpingestranden är en utmärkt badstrand med ett brett strandplan och kritvit sand. Stranden är iordninggjord för badgäster och här finns spänger, bryggor och toalett. Ovanför stranden breder ett område med permanenta dynor ut sig som sedan planar ut och övergår till tallskog med lövträdsinslag.

Ljunghusens och Ljungskogens strandbad är liksom Kämpinge ett populärt strandområde som är välbesökt året om. Området nyttjas flitigt för bad under sommaren och på vinterhalvåret är det ett uppskattat strövområde. Vid kanalens sydvästra pirarm finns en tillgänglighetsanpassad badanläggning och toalett. Här finns tre badbryggor, och spänger som leder från gångstigarna ner till stranden. Liksom på Kämpingestranden breder ett dynamråde ut sig längs med kusten som sedan övergår till tallskog med högt inslag av löv.

Sanddynernas flora domineras av strandråg, sandrör, bergör och kvickrot. Strandråg och sandrör är insädda under slutet av 1700-talet efter inspiration av Linné och planterades för att binda de vandrande sanddynerna. Eftersom besöksstrycket är högt i stora delar av området sliter allt trampande på dynerna och det skapas hela tiden nya sandblottor och

dynerna förändras sakta. Innanför dynerna förekommer olika fibblor, sandstarr, blåmunskar och strandvial. Här växer också arter som trift, harklöver, hedblomster, strandmalört och strandmaskros. Här och där finns rester av ljunghedsvegetation kvar med pors, klockljud, sandvide och blåtåtel. På en liten ängsytta vid Falsterbokanalens sydvästra pirarm växer ett bestånd av ängsnycklar (F).

Vresros har etablerat sig i bitvis stora bestånd längs med kommunens sandiga kuster. Vresros började odlas i Skåne i mitten av 1800-talet och rapporterades för första gången som förvildad i Falsterbo 1932. Därefter har den spridit sig kraftigt och förekomsten ökar fortfarande. Bestånden i Kämpinge och Ljunghusen är ännu inte så stora som i Falsterbo, men är ett främmande inslag i florin.

I västra delen av området återfinns Ljunghusens golfbana. Här förekommer strandpadda (VU).

Reservatsskylt. Foto: P-C Bents/Sturnus.se.

Befintliga ställningstaganden

Större delen av området omfattas av strand-skydd och är utpekad som riksintresse för naturvård och kustzon. Större delen av området är skyddat som naturreservat i reservaten Kämpinge strandbad och Ljungskogens och Ljunghusens strandbad. Syftet med reservaten är dels att göra områdena tillgängliga för det rörliga friluftslivet och dels att skydda strandprocesser, vegetation och fågelliv. Strand- och havsområdet är utsett som Natura 2000 område. Kämpinge strandbad är upptaget i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 2-område, mycket höga naturvärden. I översiktsplanen redovisas ett utbyggnadsområde på den så kallade "Whistlesandstomten". En bygglovsprocess pågår i dagsläget. Området längs med Falsterbokanalen och Gyaområdet är utpekade som parkmark i kommunens översiktsplan, resterande mark är utpekad som natur.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Det är viktigt att strandområdena skyddas mot högt slitage. Det är önskvärt att besökare styrs tydligt, till exempel med hjälp av spänger, stigar, staket. Där behov finns kan det vara lämpligt att vidta åtgärder för att låta marken hämta sig.
- Det är önskvärt att den del av fastigheten Höllviken 19:54 som är planlagd som verksamhetsområde för fiske planläggs som natur om fiskeverksamheten upphör för att garantera allmänhetens tillgång till området samt för att stärka intilliggande naturreservat.
- Dynerna måste skötas så att strandområdet inte växer igen. Fokus bör ligga på att ta bort de främmande arterna bergtall och vresros.
- De områden som i översiktsplanen är utpekade som parkstråk bör istället beskrivas som befintlig markanvändning eller rekreationsområde.

Intressanta arter: ängsnycklar (F), strandpadda (VU).

Ljungskogens strandbad. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Falsterbokanals södra "bassäng". Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

12. Norra Ljunghusen

Yta: 185 ha, varav ca 22 ha landyta

I Norra Ljunghusen möter betade strandmarker frodig lövskog. Området är ett värdefullt fågelområde och under vår och höst kan man få se flyttande fladdermöss här.

Området Norra Ljunghusen innefattar kust- och havsområdet norr om väg 100 och avgränsas i öst av Falsterbokanalen och i väst av Skanörs ljun. Genom området sträcker sig den gamla banvallen som numera hyser både gång- och cykelväg samt ridstig. Ute i havet drygt hundra meter från land ligger Blacks rev. Reveln är uppbyggd av sand och morän och är en viktig fågellokal. Här häckar ibland småtärna och silvertärna och många änder, gäss, hägrar, vadare och andra sjöfåglar rastar här i stort antal. Stora mängder änder och svanar övervintrar på reveln och traktens lokala havsörnspar har sin favoritplats här.

Norra Ljunghusen är precis som resten av Ljunghusen gammal utmark och stora delar av området har betats under många hundra år. På sina ställen har en torrhedsvegetation utvecklats med arter som ormtunga, låsbräken, kustarun och gåsört. Kusten domineras delvis av stora vasspartier och i dessa växer stora bestånd av strandmolke. Här finns också ytor med strandtåg och dansk iris (EN) uppträder på ett par platser. Innanför vassarna i höjd med Gyeholmen finns stora fält med ängsruta, bitterkrassing och odört. I den hage som tidigare hyst ett upplag för trädgårdsavfall brukar kungsljus uppträda i stort antal.

Både norr och söder om banvallen finns skogspartier med blandskog. Tall och björk är vanligast, men här finns också al, poppel, ask, ek och sykomorlönn tillsammans med buskar som hassel, fläder, hagtorn, berberis, brakved och olika viden. Rådjur och räv reproducerar sig i området.

Skogsområdena är väldigt värdefulla vilo- och födosökningsplatser för flyttande fåglar, både för tättingar och för rovfåglar som ormrörk, bivörk (VU) och sparvhök. Eftersom det förekommer en del död ved och grova träd i området trivs spillkråka och mindre hackspett här. Spillkråkan är en nyckelart med funktionen att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för fåglar och däggdjur som själva inte kan hacka ut ett bo. Spillkråkan är upptagen i EU:s fågeldirektiv, vilket gör att eventuella verksamheter i området måste prövas mot artskyddsförordningen. Skogspartierna har goda förutsättningar att på sikt

uppnå ännu högre biologiska värden. Redan nu har mossan krusig ulota och laven glansfläck observerats. Båda är signalarter som indikerar höga värden i lövskog. De nuvarande skogliga värdena är främst knutna till grova äldre träd med skrovlig bark, stående död ved och lågor och de gamla grova hasselbuskarna med inslag av dött grenverk. En naturvärdesbedömning är utförd för området. Resultatet visar att större delen av området bedöms ha naturvärden, varav en tredjedel av området bedöms ha höga naturvärden. Området bedöms vara känsligt för exploatering.

Söder om banvallen är skogens fältskikt lundartat och här växer bland annat kirskål, snärjmåra och ramslök, varav den sistnämnda är en signalart. Marken är näringsrik vilket bidrar till en intressant svampflora. I de torrare och mer näringsfattiga delarna av området uppträder skogsstjärna i fältskiktet. I dessa delar återfinns också två ovanliga

Havsörn, hägrar och vadare på Black. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Torvring i Norra Ljunghuset. Foto: David Carlson.

björnbärsarter: engelskt björnbär (EN) och kilbjörnbär (EN). Också luddbjörnbär (NT) har observerats liksom de vanligare arterna armeniskt björnbär, klobjörnbär, flikbjörnbär och blåhallon. Att så många olika björnbärsarter förekommer inom samma område är ovanligt. Björnbären påverkas negativt av en utvidgning av bebyggelsen samt av igenväxning eller kraftig röjning.

Dvärgfladdermus observeras regelbundet och trollfladdermus har sporadiskt observerats i området. Fladdermössen uppehåller sig främst i området om hösten då de flyttar. Busk- och skogsvegetationen erbjuder goda födosökslokaler för fladdermössen och banvallen fungerar som en ledlinje under flyttningen. Båda arterna är upptagna i bilaga 4 i Art- och habitatdirektivet vilket innebär att de kräver ett noggrant skydd. Sveriges samtliga fladdermusarter är fridlysta.

Norra Ljunghuset är lättillgängligt och kan nås via parkeringen vid det gamla stationshuset, via cykel på banvallen eller via buss som stannar vid hållplatsen Ljunghuset Storvägen.

Befintliga ställningstaganden

Hela området är utpekad som riksintresse för friluftsliv och kustzon och delar av det som riksintresse för naturvård. Området norr om banvallen är avsatt som naturreservat och som Natura 2000-område. Delar av området omfattas av strandskydd. Hela området mellan banvallen och väg 100 som avgränsas av stationstomten och Skanörs Ljung i öster respektive väster är utpekad för bostadsbebyggelse i översiktsplanen. Resterande del av Norra Ljunghuset är utpekad som naturområde i översiktsplanen. En detaljplaneläggning pågår för de två östligaste utbyggnadsområdena och en MKB är under upprättande.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Nuvarande skötsel av området som är avsatt som naturreservat bör fortgå och det är viktigt att de partier som hävdas med hjälp av bete sköts så också i framtiden.
- Området söder om banvallen där en planprocess pågår är ett ekologiskt värdefullt område då det dels uppvisar befintliga naturvärden och dels visar på en potential att höja dessa ytterligare. Den vegetation och de strukturer som finns i området är en bristvara på Falsterbonäset och någon ersättningsmark går ej att finna i närområdet. Därför är en bostadsutbyggnad ej lämplig på platsen ur naturvårds- och hushållningssynpunkt.
- För det område som är utlagt som bostadsområde i översiktsplanen men där planprocess ännu inte startat är det önskvärt att det ej exploateras utan i stället avsätts som naturmark där exempelvis överskott av dagvatten kan hanteras. Detta är lämpligt då grundvattnivån i området redan är hög och träd visar tecken på att ha börjat utveckla socklar. Området bör lämnas till fri utveckling så långt som möjligt.
- Hänsyn måste tas till de hotade björnbärsarter som förekommer i området. Det är önskvärt att ta fram en skötselplan för att bevara dessa.

13. Höllvikens och Ljunghusens tätorter

Yta: ca 1 112 ha

Höllviken och Ljunghusen har vuxit upp där den forna ljungheden bredde ut sig för knappt 150 år sedan. Området med sin karaktäristiska tallskog ger ett vilt intryck och rymmer trots den bitvis höga exploateringsgraden en rik flora och fauna.

De båda tätorterna Höllviken och Ljunghusen är relativt unga. Den första bebyggelsen, utöver enstaka gårdar från 1700- och 1800-talet, etablerades i början av 1900-talet. Ursprungligen byggdes huvudsakligen sommarhus och orterna blev snabbt populära bad- och semesterorter. Den tallskog med tall och bergtall som idag täcker Höllvikens och Ljunghusens tätorter planterades mellan 1873 och 1906 för att få slut på den svåra sandflykt som pågick i området. Markerna blev ständigt översandade och dög inte att använda för odling. Istället fungerade de som utmarker där det bedrevs bete, torvtäkt och jakt. Som en följd av naturlig utveckling och sporadisk

inplantering har tallskogen succesivt fått en inblandning av lövskog. Mycket björk, men rönn, oxel, ek och bok är också vanligt förekommande. Framförallt i Ljungskogen finns fortfarande rikligt med olika viden och pors. Porsen känns igen på sin karaktäristiska lukt och är en klassisk brännvinskrydda.

Floran i området består delvis av rester av den fukthedsvegetation som tidigare täckte markerna. Här påträffas arter som klockljud, ljung, blåtåtel, och odon. Den sistnämnda finns endast kvar i Ljungskogen och inte längre ute på Skanörs ljung. I Ljungskogen söder om Tallbacksvägen finns ett område med ögonpyrola, klotpyrola och björkpyrola.

Längst vägkanterna i Ljungskogen växer skogsknipprot (F) här och där, en sällsynt art som förr var mycket vanligare i området.

Trots att området till största del är tätbebyggt finns här fortfarande ett rikt fågelliv. Arter som tidigare varit utpräglade skogsarter, som ringduva, koltrast, rödhake och rödstjärt, har funnit sig väl tillrätta i området. Detsamma gäller för kråkan, en art som dessutom minskar i landets skogsområden. Mer sparsamt förekommande är kattugglan vars lite vemodiga lockläte hörs kvällar och nätter under våren. Under det senaste decenniet har brandkronad kungsfågel på allvar etablerat sig som häckfågel på Falsterbonäset. Häckning har vid flera tillfällen konstaterats längs den forna banvallen i Ljunghusen. Under isfria vintrar kan mängden övervintrande svanar, simänder, dykänder, skrakar sothöns och doppingar i Falsterbokanalen räknas i tusen-

tal. De rastande fåglarna runt Falsterbonäset har sedan 1993 räknats varje vecka av Falsterbo Fågelstation som ett led i den värdefulla miljöövervakning de bedriver.

Ekorren har sitt starkaste fäste i kommunen i Höllviken och Ljunghusen, vildkanin och fälthare är vanliga och i Ljungskogen är rådjuren bofasta. Igelkottar hittar ofta lämpliga boplatser i villaträdgårdarna och under sommar- och höstnätter är de ofta ute och letar efter mat på tomterna. Skogsmård förekommer i området och arten har anpassat sig till att leva nära människor. Vindsförråd och andra utrymmen ersätter de gamla ihåliga träd som mården vanligtvis brukar bosätta sig i, men som idag är mer och mer sällsynta. Tyvärr ställer mården ofta till med problem då den bosätter sig på vindar och det finns ett behov av att bevara fler gamla hålträd eller uppföra bolådor.

Rödstarten är vanlig i Ljunghusen. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

I större delen av Höllviken och delar av Ljunghusen gäller marklovsplikt för trädfällning. Syftet med att införa lovplikt var att ge träden ett skydd med hjälp av plan- och bygglagen och att skapa en förståelse för trädens värde bland de boende. I kommunens översiktsplan klargörs att tätorterna fortsatt ska ha en småskalig prägel. Karaktären och känslan av tallskog ska bevaras och de boende uppmuntras att arbeta med nyplantering av tall på tomtmark. Den 2 juni 2014 trädde en ändring i plan- och bygglagen i kraft som möjliggör för fastighetsägare att uppföra en byggnad på max 25 m² utan att denna räknas in i tomtens totala exploateringsstäl. I Höllviken och Ljunghusen kan detta leda till att tomter exploateras mer än vad detaljplanen ursprungligen tillåter med en förlust av träd och naturmark som följd.

Mängden dagvatten beräknas öka i framtiden. I Ljunghusen och Höllviken kommer det krävas ett utökad lokalt omhändertagande av dagvatten och tomtmark kommer att behövas i anspråk för att hantera detta. Öppna diken och översilningsytor är positivt ur en ekologisk synvinkel och skapar variation och fuktigare mikroklimat i området. Gröna tak är också en åtgärd som fungerar bra i området. Generellt är det viktigt att andelen hårdgjord yta inte ökar.

Befintliga ställningstaganden

Hela området omfattas av riksintresse för kustzon. Områdena längs med Falsterbokanalens östra och västra sida är skyddade som naturreservat. Enligt översiktsplanen planeras bebyggelse vid Falsterbokanalens, Norra Ljunghusen samt i Östra Höllviken. I kom-

munens handlingsplan för stigande havsnivåer redovisas förslag på fysiska skydd i form av vallar och strandfördring.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- För att området fortsatt ska behålla en småskalig och naturlig prägel krävs mycket arbete med information till de boende om skogens värde och vikten av att behålla träden och vegetationens slutenhet.
- Området bör fortsatt omfattas av marklovsplikt för trädfällning och det är önskvärt att denna också inkluderar Ljungskogen.
- De obebyggda stråk och tomter som finns i området är viktiga för att bibehålla den biologiska mångfalden och ger vilt möjlighet att skyddat röra sig i området. De bör så långt som möjligt skyddas mot bebyggelse och skötas på ett naturvårdsinriktat vis.

- Bestämmelser om minsta tomtstorlek bör bibehållas. En utvärdering av hur de så kallade Attefallshusen påverkar områdets karaktär och naturvärden bör göras.

- Informationsinsatser om hur de boende kan sköta sina tomter för att gynna biologisk mångfald är önskvärda. Informationsinsatser bör också riktas mot de vägföreningar som sköter vägrenar och grönområden i området.

Intressanta arter: sandvide, odon, kråkbär, blåbär, kantarell, skogsknipprot (F), ängsnycklar (F).

Sandvide. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

14. Foteviksområdet

Yta: 2 664 ha, varav 730 ha landyta

Foteviksområdet avsattes så sent som 2013 som naturreservat. Det stäcker sig från Klagshamnsudden i Malmö stad till Foteviken och omfattar de tidigare naturreservaten Eskilstorps ängar och Lilla Hammars näs.

Från Gessiebäckens mynning vid den norra kommungränsen och ner förbi Foteviken breder vidsträckta strandängar ut sig närmst kusten. Markerna är gamla utmarker som betats och hävdats i över tusen år. Den flacka kusten är långgrund och bottenarna är mjukbottnar, det vill säga bottenar med hög halt gyttja och fint organiskt material, till skillnad mot bottenarna längs med kommunens västra kust som huvudsakligen består av ren sand. I Foteviksområdet ingår både land- och havsområden samt öarna Eskilstorps holmar, Lilla Hammars holme och Näsholmarna.

Strandängarnas långa hävdkontinuiteten har påverkat florans sammansättning. Närmast vattnet övergår ängsstranden till marskland eller vassar beroende på betestryck. I vassarna förekommer förutom vass också havssäv, blåsäv och blomvass tillsammans med strandaster, olika mållor och strandmolke. I de mer betade partierna utvecklas marskland och här dominerar revigt saltgräs närmst havet. Andra salttåliga växter som havssälting, saltnarv, havsnarv, saltmålla (EN), glasört och spjutmålla täcker också marken närmst havet. En bit upp tar arter som salttåg, gåsört, dansk skörbjuggsört och strandkrypa vid. I denna zon växer också rariteter som ormax (EN), strandnål (NT) och marrisp (VU). Strandnål har sin enda skånska förekomst på ängarna mellan Klagshamn och Foteviken.

På Lilla Hammars näs västsida och på flera av öarna bildas vallar av gammalt ålgräs och blåstång som flyter i land. Blåstången sitter

fortfarande fast i sitt bottenstrukt, ofta en liten sten, och när tång varvat med småsten ansamlas på stranden bildas så kallade driftvallar. Eftersom vallarna är uppbyggda av tång är de näringsrika och därför hittar vi en kvävegynnad flora på driftvallarna. Där växer

arter som hundkåx, palsternacka, snärjmåra, åkertistel, gåsört och trampört. Ibland uppträder giftiga arter som bolmört och odört på de äldre vallarna. På de yngre vallarna växer främst marviol samt spjut- och strandmålla.

Högre upp på stranden, dit vattnet endast når vid extremt högt vattenstånd, växer olika gräs som rödsvingel, fårsvingel och ängsgröe. Färgstarka blommor som gulmåra, trift, kustarun, dvärgarun, rödklint och kråkvicker lyser upp ängarna. Arter som smultronklöver, smal käringtand (NT), strandkämpar, busktörne (NT), ängsviol och kråkvicker är mer diskreta. På Eskilstorps ängar finns ett stort bestånd av den annars sällsynta sumpgentianan (F). På Lilla Hammars näs finns en intressant ängsflora som skiljer sig något från den som uppträder på de saltare strandängarna. Här växer sällsynta arter som sydsmörblomma, praktnejlika (EN), ängskorn (EN) och dansk iris (EN)(F).

På de torrare delarna av strandängarna har det på sina håll bildats myrtuvor. Den gula tuvmyran bygger sitt bo i en grästuva och fyller sedan succesivt på med jord. Tuvorna kan bli upp till en halv meter höga och uppe på tuvorna växer ofta olika ettåriga växter som backförgätmigej, jordklöver, strandnarv och vildlin.

Längs med Öresundskusten finns ett rikt insektsliv i vassarna, marskområdena och i driftvallarna. I Foteviksområdet har guldgrön sammetslöpare påträffats, en art som är knuten till hävdade strandängar. På grund av att arealerna hävdad strandäng har minskat nationellt sett är arten numera rödlistad som nära hotad (NT). Till samma hotkategori hör också *Philonthus salinus*, som saknar ett svenskt namn.

På strandängarna förekommer tre ovanliga fjärilar: luddkrisslemal, vitt stråfly och snedstreckad fältmätare. Luddkrisslemalen förekommer endast på en enda lokal i hela

Vellinge ängar. Foto: Jan-Åke Hillarp.

Sverige, på Gessie ängar. Arten är knuten till fuktig ängsmark med förekomst av luddkrissla, som är värdväxt för fjärilens larver. Att luddkrisslemalen endast förekommer på en enda lokal i Sverige gör den mycket sårbar och arten är rödlistad som akut hotad (CR). Det största hotet mot malen idag är att habitatet försämras på grund av bristande eller felaktig skötsel. Troligen har den förekommit på fler lokaler tidigare men dessa antas ha försvunnit på grund av utdikning eller andra rationaliseringsåtgärder.

Vitt stråfly är liksom luddkrisslemalen rödlistad som akut hotad (CR). Det är lite oklart om arten fortfarande förekommer i kommunen. Senaste dokumenterade observationen för arten var år 2000 på Gessie ängar. Den har också haft en förekomst i Kämpinge fram till mitten av 1980-talet. Vitt stråfly förekommer endast på en handfull lokaler i Skåne och den största finns på Klagshamnsudden. Glo-

balt har arten en begränsad spridning med stora avstånd mellan populationerna. Till skillnad från andra arter som föredrar välhävdade områden kan vitt stråfly skadas av ett för hårt betetryck. Den föredrar täta ruggar med rödsvingel som är artens värdväxt. Om mindre, begränsade delar av ängarna längs med Öresundskusten lämnas med lågintensiv hävd kan arten med stor sannolikhet åter få en fast förekomst i kommunen.

Snedstreckad fältmätare (NT) har observerats på ett par lokaler i kommunen, bland annat på Gessie ängar, skjutbanan på Skanörs ljunng och på Falsterbo skjutfält. Den trivs på havsstränder i anslutning till långgrunda, tidvis översvämmade ängar med hög förekomst av salttåg och strandrödtoppa. Strandrödtoppa är tillsammans med åkerrödtoppa och rödtoppa fältmätarens värdarter. Finns det ingen rödtoppa så finns det heller ingen snedstreckad fältmätare. En annan ovanlig art som ock-

Grönfläckig padda

- Upp till nio cm stor padda med ljus grå-brun grundfärg och tydligt markerade mörkgröna fläckar på ovsidan som är "vårtig".
- Arten är akut hotad (CR) i Sverige.
- Förekommer huvudsakligen på strandängar och hedar i sydvästra Skåne, i Limhamns kalkbrott och på Utklippan i Blekinge.
- Leker i vattensamlingar och dammar och har ett drillande spelläte.
- Åtgärdsprogram med syfte att stärka det hotade beståndet pågår för närvarande.
- Grönfläckiga paddan är framför allt aktiv i gryningen och skymningen.
- Födan utgörs huvudsakligen av insekter, spindlar, sniglar och maskar.
- Grönfläckiga paddan kan bli upp till nio år gammal.

Sydlig kärrsnäppa. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se

så är beroende av rödtoppan är rödtoppebi. Biet är rödlistat som sårbart (VU) och förekommer också i Flommens naturreservat.

Fågellivet i Foteviksområdet är rikt och området är en viktig lokal för både rastande, övervintrande och häckande fåglar. På ängarna häckar bland annat Sveriges största bestånd sydlig kärrsnäppa. Arten är rödlistad som akut hotad (CR) och populationen i Foteviksområdet är viktig ur bevarandesynpunkt då övriga populationer i landet endast består av ett fåtal individer vardera och det genetiska utbytet mellan populationerna är väldigt begränsat. Andra vadare som häckar på strandängarna är strandskata, tofsvipa, rödbena, skärfläcka och större strandpipare. Bland andfåglar som häckar i området märks gravand, snatterand, gräsand, ejder, skedand och småskrake. I de stora vasspartierna som börjar vid Gessiebäcken och sträcker sig sö-

derut häckar sävsparv, rörsångare, sävsångare och skäggmes liksom brun kärrhök och vattenrall. Foteviken är förmodligen Skånes viktigaste häckningslokal för skäggmes. På hösten kan 50–100 individer ses i vassarna.

De fåglar som häckar på strandängarna är precis som den unika floran i området beroende av att ängarna betas årligen. Falsterbo Fågelstation bedriver inom ramen för sitt miljöövervakningsarbete årliga inventeringar av kushäckande fåglar och sex olika lokaler inom Foteviksområdet övervakas. Undersökningar visar att antalet häckande par minskat de senaste åren, framförallt på strandängarna. Detta tros delvis bero på ett för högt betetryck. Antalet betesdjur har varit ungefärdetsamma under åren, men antalet gäss som betar på ängarna har ökat markant. Men den avgörande faktorn bedöms vara kraftig predation på ägg och ungar samt i viss mån även

häckande fåglar. Fåglarna får inte ruva eller värma ungarna i fred då de ständigt tvingas gå upp och försvara sig mot kråkfågel och rovfågel. På nätterna har det hörts mycket varnande från de ruvande fåglarna, på grund av rävens närvaro i området, och kanske också grävlingens. Lågflygande luftfarkoster av skilda slag ökar ytterligare stressen för de häckande fåglarna, liksom frilöpande hundar, ryttare och på senare tid även offroadkörning med motorcykel på Vellinge ängar.

Utöver de arter som häckar i Foteviksområdet rastar och övervintrar här en hel rad andra arter. I vassarna övernattar svalor, ärlor och starar, och på vintern uppehåller sig rördrom (NT), vattenrall och gårdsmyg här. Knölsvan uppehåller sig i området under tiden de ruggar. Under flyttningen ses flera Natura 2000 arter som myrsprov (VU), blå kärrhök (NT) och brushane (VU) ute på ängarna.

Det är inte bara fågellivet som är synnerligen rikt i området utan här återfinns också de hotade groddjuren gröNFLäckig padda (CR) och strandpadda (VU). Strandpaddan finns endast kvar i enstaka exemplar ute på Eskilstorps ängar. Den gröNFLäckiga paddan, som förekommer i flera exemplar har ett av sina starkaste fäste ute på Eskilstorps ängar, men har också observerats i området öster om Foteviken. Bland annat i Kungstorp. De största hoten mot arten i området är uttorkning av lekdammar genom grundvattensänkning samt försämrad vattenkvalitet genom gifter och näringsämnen.

Foteviksområdet är naturskönt, men stora delar av området lämpar sig inte för friluftsliv då det orsakar störningar för fågellivet. Vandringleden Östersjöleden går delvis genom området och små parkeringsplatser finns vid Eskilstorps ängar och vid Lilla Hammars näs.

Befintliga ställningstaganden

Foteviksområdet är utpekade som riksintresse för naturvård, kustzon, kulturmiljö och yrkesfiske. Delar av området omfattas av landskapsbildsskydd och hela kusten omfattas av strandskydd. Området är avsatt som naturreservat. Syftet med reservatsbildningen var att bevara natur-, kultur- och geomorfologiska värden både i områdets marina miljöer och i odlingslandskapet. Tillträdesförbud råder på Eskilstorps holmar under perioden 1 mars-30 november samt på Näsholmarna och delar av Lilla Hammars näs under perioden 1 april-15 juli. Fiskeförbud gäller i Gessiebäckens och Bernstorpsbäckens utlopp. Foteviksområdet är utpekade som Natura 2000-område. Delar av området är upptaget i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 1-område, särskilt höga naturvärden.

I kommunens översiktsplan pekas området

ut som ett viktigt område för flora och fauna. Norr om Gessie villastad finns planerade utbyggnadsområden.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Det är viktigt att tillgängliggöra områdets naturvärden utan att störa. Det skulle vara positivt att se en lösning motsvarande Vombs ängar i Lunds kommun där besökarna styrs till fågeltorn och gömslen men där tillgången till ängarna är begränsad.
- Säkerställ att marken hävdas också i framtiden och att hävden anpassas efter de hotade arter som förekommer i området.
- Det är positivt om den åkermark som gränssar till reservatet ställs om till ekologisk produktion för att gynna floran och insekts- och fågelfaunan.
- De utbyggnadsområden som planeras norr om Gessie villastad bör utgå ur nästa över-

siktsplan då de kan innebära påtaglig skada på riksintressena. Risk finns också för störning av fågellivet i Natura 2000-området. Den i översiktsplanen planerade cykelbana som knyter samman Gessie villastad med Malmö kommun borde dock kunna tillåtas.

• Vid en framtida utredning av havsnivåhöjningens effekter på Gessie villastad och medföljande åtgärder i form av fysiska skydd bör en dialog tidigt föras med miljöenheten och länsstyrelsen för att säkerställa att naturvärden ej skadas.

Intressanta arter: gröNFLäckig padda (CR), sydlig kärrsnäppa (CR), vitt stråfly (CR), luddkrislemal (CR).

Läs mer!

Beslut och skötselplan för Foteviksområdets naturreservat, Länsstyrelsen Skåne.

Skägges, hane. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Eskilstorps ängar. Foto: Jan-Åke Hillarp.

15. Fredshög och Rängs sand

Yta: 125 ha

I Fredshög och Rängs sand är det gamla jordbrukslandskapet ständigt närvarande. De betade markerna vid havet har en rik flora och är ett populärt strövområde.

Fredshög är kustområdet öster om Kämpinge som gränsar till Trelleborgs kommun. Kustvägen går uppe på den så kallade Järavallen, en strandvall som bildades för ca 6 000 år sedan då Littorinahavet, en föregångare till Östersjön, nådde sin högsta nivå ca 5 meter över nuvarande havsnivå. Dagens vattenlinje ligger betydligt lägre och längs med Fredshögskusten är den forna strandvallen extra tydlig, vilket gör området geologiskt värdefullt. Rängs sand är beläget nordost om Kämpinge och är idag en villaort där stora delar av den tidigare hedartade marken bebyggts.

Precis norr om vägen, en dryg halvkilometer från Kämpinge står ett säreget hagtornsträd. Trädet kallas för Gamlegårdstornen och är ett korallhagtornsträd. Exemplet anses vara det äldsta korallhagtornsträdet i landet. Trädet utsågs som naturminne redan 1919 och är därigenom skyddat. Flertalet sägner är förknippade med trädet, och den som får för sig att göra åverkan på det riskerar både olycka, sjukdom och död.

I anslutning till vägen växer ett par dungar med bergtall. Här rastar flera arter tättingar under höstflyttningen bland annat går det att

få syn på brandkronad kungsfågel (NT). Ner mot stranden breder öppna betesmarker med en torrängsvegetation ut sig. Sandstarr och borsttåtel dominerar men om våren blommar backsippa (VU)(F) här i hundratal. Allmänna torrängsarter som backtimjan, småfingerört, knölsmöblomma, mandelblomma, backnejlika och blåmunkar växer också här tillsammans med den mer ovanliga axveronikan. Utöver dessa arter är harklöver, styvmorsviol och ormtunga vanliga. Markerna betas av får. Kornsparv (EN) har för ett par år sedan häckat på strandängarna och i betesmarken.

I Rängs sand finns fortfarande torrhedsartade områden med arter som rödven, strandråg, hedblomster (F), backsippa (VU)(F), borsttåtel och blåmunkar. I de skogsklädda delarna går det att få syn på brandkronad kungsfågel då och då, och hornuggla sitter ofta och gömmer sig i grenverket. Längs med

vägen i väster finns en jordvall med gamla pilar. Både jordvallen och pilarna är en värdefull brynzon.

De sandiga och hedartade områdena som finns kvar i Rängs sand är en rest av det landskap som tidigare täckte kommunens södra delar. Sand blåste ständigt in från kusten och översandade markerna vilket tvingade lantbrukarna i området att vända jorden så att den underliggande lerjorden kom upp i dagen. Vid Rängs sand var sandlagrena så mäktiga att de inte gick att vända och området utvecklades istället till en torrhed.

Stranden i Fredshög är bitvis stenig. Mellan den steniga kusten och den torrängsartade betesmarken ovanför växer ruggar av vass och i dessa förekommer strandmolke. Vid stranden växer också ett av det östligaste kända beståndet av dansk iris (EN)(F). Kentsk tärna (EN) rastar i stort antal i slutet av mars och början

Kämpingedungen vid Fredshög. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

av april och under vintern vistas här många doppingar och änder. Ibland övervintrar enkel- och dvärgbeckasin i vassområdet.

Fredshög är ett populärt rekreationsområde. Många besökare promenerar i området året runt. De obebbyggda delarna av Rängs sand är viktiga närrekreationsområden och används flitigt av de boende i byn.

Befintliga ställningstaganden

Fredshög är utpekad som klass 1 i Länsstyrelsens naturvårdsprogram, det vill säga högsta värdena, speciellt avseende geologi. I kommunens översiktsplan är området delvis utpekad som befintligt rekreationsområde och delvis som befintligt naturområde. Längs med landsvägen planeras en cykelbana från Kämpinge by och vidare till Trelleborg för att öka tillgängligheten till området. Området omfattas av strandskydd och är utpekad som

riksintresse för naturvård och kustzon och vattenområdet för yrkesfiske. Vellinge kommun har föreslagit området som riksintresse för friluftsliv i remissvar till länsstyrelsen.

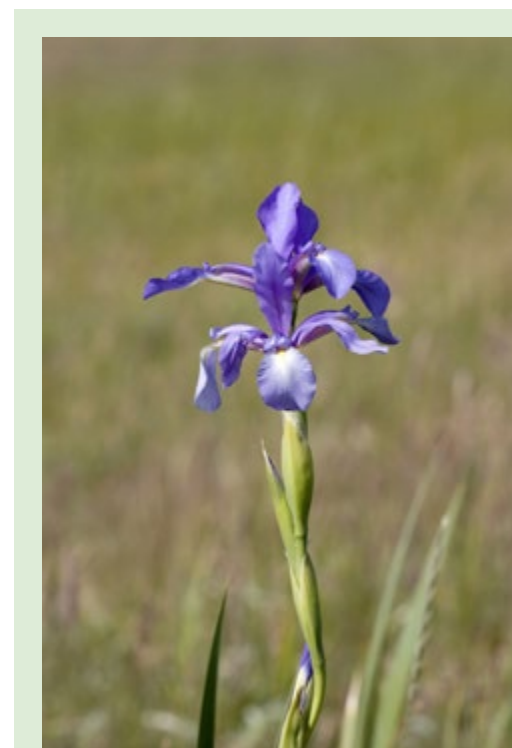
Delar av Rängs sand är utpekad i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 3-område, höga naturvärden. I Rängs sand planeras enligt översiktsplanen en utökning av bebyggelsen österut under de kommande 20 åren. Uppskattningsvis rör det sig om en fördubbling av befintliga bostäder. Områdena väster om befintlig bebyggelse pekas ut som grönytor och natur. Rängs sand omfattas av marklovsplikt för trädfällning. Området är utpekad som riksintresse för kustzon.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Det är viktigt att kustområdet i Fredshög fortsätter att hävdas och det är önskvärt att gräsmarkerna fortsätter att betas.

Backsippa. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se

Dansk iris

- Kan bli upp till 70 cm hög. Långa svärdlika blad och blå blomma. Kallas även blå svärdslilja.
- Arten är starkt hotad (EN) och fridlyst.
- Förekommer enbart på havsstrandängar i sydvästra Skåne.
- Dansk iris blommar i juni.
- Har krypande jordstammar och växer ofta i stora grupper.
- Den okontrollerade spridningen av den invasiva* vresrosen hotar på många platser dansk iris.

* Invasiv art: En art som introducerats av människan utanför sitt egentliga utbredningsområde. Den sprider sig av egen kraft, hotar inhemska arter och därmed ekosystemen.

- Det är positivt om en cykelbana anläggs så att området blir mer tillgängligt.
- Det kan finnas behov av att komplettera området med informationsskyltar om allemansrätten om besöksstrycket ökar.
- Nuvarande skötsel av Gamlegårdstornen bör fortgå.
- Bortsett från områden där detaljplanprocess redan är inledd bör planerad bostadsbyggnation utgå ur nästkommande översiktsplan. Den föreslagna bostadsutbyggnaden strider mot riksintresset för kustzon. En begränsad kompletterande bebyggelse kan fortfarande ske.
- Det är viktigt att de planerade park- och rekreationsområdet ner mot "Fredshögsbäcken" kommer till stånd för att stärka vattendragets funktion som ekologisk korridor och för att möjliggöra anläggning av skydds-

zoner för att minska transporten av näringsämnen ut i havet.

Intressanta arter: dansk iris (EN)(F), kentsk tärna (EN), backsippa (VU)(F), hedblomster (F).

16. Söderslätt

Yta: ca 82 km²

Större delen av kommunen omfattas av det stora slättområde som benämns Söderslätt. Det är ett utpräglat odlingslandskap med mycket lång kontinuitet.

Jorden på Söderslätt utgörs av ler- och kritrik moränlera. Där den inte brukas ger den upphov till en rik och varierad växtlighet.

Naturvärdena och den biologiska mångfalden på Söderslätt är främst knuten till olika kulturmiljöer som pilevallar och åkerholmar, till betesmarker och till kyrkbyarnas trädgårdar samt till gårdsmiljöer. Flera av dessa kulturelement och dess betydelse för den biologiska mångfalden beskrivs i bakgrundskapitlet om kulturhistoria. Att bevara och utveckla dessa kulturmiljöer bidrar till att uppfylla miljömålet ett rikt växt- och djurliv i slättbygden.

Att värna och sköta om befintliga småbiotoper är viktigt för att behålla mångfalden på slätten, men för att uppfylla miljömålet ett rikt växt- och djurliv krävs också åtgärder som skapar nya småbiotoper och brukningsmetoder som gynnar den biologiska mångfalden. Aktörer som Jordbruksverket, Hus-hållningssällskapet, Länsstyrelsen med flera arbetar med rådgivning och information till markägare kring denna typ av åtgärder. Det är viktigt att den som bedriver verksamheten i ett område också vidtar åtgärder för att uppfylla miljömålen och bidra till en hållbar utveckling. Detta gäller inte bara för lantbrukare utan också de som driver golfbanor, hästgårdar eller annan verksamhet.

För att uppfylla miljömålet ett rikt växt- och djurliv krävs att mark som idag brukas tas i anspråk för naturvårdande åtgärder. Ett exempel på en multifunktionell åtgärd är att skapa beträdor eller kantzoner. Dessa kan fungera

som spridningskorridorer för vilt, skyddszon intill vattendrag och som rekreationsstråk. På delar av beträdan kan det planteras buskar, träd eller blommande vallväxter, vilket gynnar insekter. På beträdan kan det också placeras halmbalar eller så kallade bibatterier som blir hem till solitära bin, humlor och steklar. En annan multifunktionell åtgärd är att anlägga en våtmark som både kan gynna fågellivet och groddjur, fungera som näringsfälla och fungera som viltvatten.

Ekologisk produktion är ett annat viktigt verktyg för att minska förlusterna av biologisk mångfald i det moderna jordbruket. Studier visar att ekologisk produktion har avsevärda positiva effekter på den biologiska mångfalden. Framförallt gynnas växter, pollinerande insekter och rovinsekter. Den positiva effekten har dessutom visat sig vara större i storskaliga åkerlandskap, dit Söderslätt räknas, än i mosaikartade småbrukslandskap.

Slutligen finns det en rad åtgärder som enkelt går att utföra utan att störa produktionen nämnvärt. Till exempel kan en liten bit av spannmåls- eller oljeväxtåkern lämnas otröskad. Detta blir en bra vinterföda för fröätande småfåglar som steglitser och kornspav (EN) och fälthöns som raphöna (NT). Raphöna är en art som är knuten till slättlandet men som har minskat kraftigt nationellt och nu är rödlistad som nära hotad (NT). Framförallt är det bruk av bekämpningsmedel samt minskade ytor impediment och träd som har påverkat arten negativt.

Befintliga ställningstaganden

Delar av området omfattas av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård respektive kustzon. En stor del av området omfattas av ett vattenskyddsområde. Flertalet fornminnesområden och punktformade fornminnen finns i området. Dessa är skyddade enligt Kulturmiljölagen. Enligt kommunens översiktsplan tillåts endast restriktiv utbyggnad av byarna. Norr, öster och söder om Vellinge tätort finns planerade utbyggnadsområden för bostäder. Norr och söder om Vellinge tätort finns utbyggnadsområden för verksamheter. I Östra Höllviken planeras en expansion av tätorten fram till Kämpingevägen. En stor våtmark planeras väster om Kämpingevägen vid Fotevikens förlängning. I kommunens översiktsplan finns målformuleringar om att uppmuntra miljövänligt ekologiskt brukande av marken samt att verka för att öka produktion och försäljning av ekologiska och närodlande jordbruksproduk-

ter. Ett annat mål är att öka tillgängligheten ute i jordbrukslandskapet genom att anlägga beträdor och skapa gröna rekreationsstråk.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- För att utveckla slättens naturvärden bör fokus vara att skapa spridningskorridorer, skapa nya småbiotoper, öka kvaliteten på de befintliga i form av riktade skötselåtgärder samt arbeta med brukningsmetoder och punktåtgärder som gynnar biologisk mångfald.
- Vid tätortsexpansion på åkermark är det viktigt att i så hög utsträckning som möjligt bevara befintliga biotoper och att utforma allmän platsmark och parker så att nya biotoper skapas och kompletteras de befintliga. Det är viktigt att de nya biotoperna utformas på ett vis som gynnar slättens flora och fauna.
- Det är nödvändigt att arealen mark som brukas ekologiskt ökar avsevärt.

Söderslätt. Foto: Nils-Arvid Andersson.

Mitt på Söderslätt. – Västra Ingelstad. Foto: Leif Gustavsson.

17. Bernstorps backar

Yta: ca 16 ha

Bernstorps backar ligger vid Kungstorp en dryg kilometer från kusten. Området hyser en fin torrängsflora med ett högt botaniskt värde.

Vid 1900-talets början fanns det tre backar vid Bernstorp, men när landsvägen flyttades under 1930-talet drogs den nya vägen rakt igenom den största backen som delades i två delar. I den norra delen av den genombrutna backen ligger en före detta kvarn och backen benämns ofta som Kvarnbacken. Backarna ingår i ett stråk av isälvsavlagringar som bildades i slutet av den senaste istiden och som sträcker sig från Gessie villastad i norr och Räng i söder.

Backarna har troligtvis aldrig varit uppodlade och de hyser därför en förhållandevis ursprunglig och rik torrängsvegetation. Vid

florainventeringar utförda på och omkring backarna har över 230 arter noterats. Till exempel förekommer ulltistel, småtörel, back-sippa (VU)(F), brudbröd och åkersyska (VU).

Sydost om Bernstorps sydligaste backe sträcker sig en vall fram till väg 100. Längs med vallen förekommer både klintsnyltrot (EN)(F) och flikstånds (CR)(F). Dessa arter är båda rödlistade varav flikstånds är klassad som akut hotad. I Vellinge kommun finns Sveriges enda flikståndslokaler.

Bernstorps backar är inte lämpliga för friluftsliv då floran är känslig för tramp och slitage.

Befintliga ställningstaganden

Området omfattas av riksintresse för kustzon samt är upptaget i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 1-område, särskilt höga naturvärden. Delar av området omfattas av en fördjupad översiktsplan där backarna är utpekade som naturmark. Inom riksintresset för kustzon bör inte ny samlad bebyggelse tillåtas och avstyckningar för ny bebyggelse ska normalt sett inte tillåtas. Enligt översiktsplanen ska pågående markanvändning fortsätta. Två fördröjningsmagasin för dagvatten planeras i närområdet med syfte att fördröja Bernstorpsbäcken vid höga flöden och därigenom bidra till en minskad övergödningseffekt samt för att hantera dagvatten från planerade utbyggnadsområden i södra Vellinge.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- En skötselplan bör upprättas i dialog mellan markägare och länsstyrelsen. Backarnas rika flora är beroende av en regelbunden hävd anpassad efter de förekommande arterna.
- De framtida dagvattendammarna bör utformas så att de gynnar djur- och växtliv.
- Flikståndslokalen bör fortsatt övervakas och skötas så att antalet individer ökar och arten uppnår en gynnsam bevarandestatus.

Intressanta arter: klintsnyltrot (EN)(F), flikstånds (CR) (F), småtörel (VU), åkersyska (VU), skärblad (EN), ormax (EN), skörbjuggsört (NT), dikesskräppa (EN), ljungsnärja (VU).

Bernstorps backar. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

18. Sydsåkanska backlandskapet

Yta: ca 23 km²

Det sydsåkanska backlandskapet är liksom Söderslätt ett utpräglat jordbrukslandskap med lång kontinuitet, men här karaktäriseras landskapet främst av mjukt böljande kullar, gravhögar och småvatten.

Liksom på Söderslätt är området naturvärden främst knutna till kulturmiljöerna i landskapet. Speciellt utmärkande är det stora antalet småvatten som ligger spridda i landskapet. Småsjöarna utgörs huvudsakligen av dödissjöar som bildades då isen drog sig tillbaka under den senaste istiden. Småsjöarna har inte bara ett landskapsmorfologiskt värde utan är också betydelsefulla för fåglar, groddjur och vilt. Sjöarna har fått sin öppna vattenspegel då torven som byggts upp i hålorna brutits ut.

I jordbrukslandskapets småvatten förekommer flera av de arter som återfinns i vattendragen. Rovfisk som gädda vandrar in till vattnen via dräneringsrör och kan ställa till problem för

groddjur som annars gärna etablerar sig. Mindre vattensalamander, vanlig groda, vanlig padda och ätlig groda förekommer allmänt i området. Större vattensalamander är mer ovanlig, men har noterats bland annat i Västra Ingelstad.

I småvatten vid Östra Greve och Västra Ingelstad har ett par ovanliga bottenfaunaarter påträffats. Bland annat vattenbi, dvärgryggsimmare, bäckbroms, slamsländan *Caenis robusta*, snäckan *Gyraulus crista*, och nattsländan *Leptocerus tineiformis*. Den sistnämnda är upptagen på rödlistan som missgynnad (NT) och dess larver trivs i dammar med riklig förekomst av undervattensväxter.

I landskapet finns åkerholmar som till ex-

empel moränkullar eller ej brukningsvärda områden. I många fall har åkerholmarna ingått i gamla ängs- eller betesmarker och kan därför hysa en intressant flora med hotade arter. Holmarna spelar en stor roll för insekter i jordbrukslandskapet eftersom de erbjuder både skydd och föda. De många gravhögar som uppträder i backlandskapet är ofta opåverkade av jordbruket och hyser en torrängsartad flora. De fungerar liksom åkerholmarna som tillflyktsort för insekter och flora.

En rik insektsfauna, rik tillgång på vilt och goda bomiljöer har bidragit till att backlandskapet har en både art- och individrik fågelfauna. Fälthöns som fasaner använder ofta åkerholmar och liknande marker för skydd och vila, och arter som gulsparrv och ormvråk bygger gärna sina bon på åkerholmar. Rovfågelfaunan gynnas av den goda viltförekomsten och röd glada, ormvråk och tornfalk är vanliga. I anslutning till småvattnen påträffas arter som gräshoppsångare (NT), kärrsångare, ärtsångare och näktergal. I de större vattnen häckar gråhakedopping.

Andelen betesmarker och impediment är högre i backlandskapet än på Söderslätt vilket bidrar till en högre biologisk mångfald än vad som återfinns på Söderslätt. Fälvtvilt gynnas särskilt av detta. Bland hjorddjuren dominerar rådjur, som har sitt starkaste fäste i backlandskapet. Dovhjord och kronhjord ses sporadiskt.

Befintliga ställningstaganden

Delar av området är av riksintresse för naturvård respektive kulturmiljövård. Delar av området omfattas av ett landskapsbildsskydd. Harrisen är skyddad som nyckelbiotop. I Östra Greve och Västra Ingelstad planeras i enlighet med kommunens översiktsplan en omfattande utbyggnad av tätorten. Vid Kratten tillåts viss komplettering av bostadsbeståndet.

Ormvråk. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- De förslag för utveckling av områdets naturvärden som föreslås i kapitel 16: Söderslätt gäller också för backlandskapet. Även om andelen småbiotoper är högre här gör de föreslagna skötselåtgärderna stor nytta.
- Det är rimligt att Östra Greve tätort utvecklas enligt ställningstagande i översiktsplanen om hänsyn tas till de biotoper som idag omfattas av det generella biotopskyddet. Dessutom bör områdena planeras så att grönområden skapas och gröna korridorer bibehålls för att underlätta för vilt. Det är också positivt att skapa en öppen och lokal dagvattenhantering.
- Det är önskvärt att befintliga småvatten sköts om och att inplantering av fisk eller kräftor undviks så långt som möjligt.
- Det är nödvändigt att arealen mark som brukas med ekologiska metoder ökar för att gynna insekts- och fågelfaunan.

Intressanta arter: gräshoppsångare (NT), större vattensalamander.

Östra Greve Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

19. Månstorp – Annelund

Yta: ca 45 ha

I kommunens östra hörn återfinns ett unikt naturområde, en rest av det gamla småskaliga jordbrukslandskapet.

Området Månstorp–Annelund inrymmer ett före detta domänreservat, en skyddsform som inte längre existerar, och är ett ur naturvårdssynpunkt mycket intressant område. Reservatet var fördelat på fyra delområden med betesmark, delvis igenvuxen våtmark, småvatten med träddräer samt ekskog.

Harrisen är en ca 2 hektar stor ekskog. Skogen har en mycket lång kontinuitet och anses vara det sista äldre bevarade ekbeståndet i sydvästra Skåne. I skogens fåltskikt förekommer typiska lund- och ädellövskogsarter som skogsbingel, gulsippa (F), lundary, buskstjärnblomma, ramlök och storrams. De fem

sistnämnda arterna är signalarter som indikerar att skogen har höga naturvärden. Buskskiktet utgörs huvudsakligen av hagtorn, slån och fläder. Här finns också ängsnycklar (F) och nattviol (F) och 2014 observerades här kronhjort.

Månstorps sjö och Gråkärr utgör tillsammans kommunens största sumpskogsområde. De domineras av al, björk och salix liksom vass och kaveldun. Fågelfaunan är rik och här häckar gräshoppsångare (NT), vattenrall, rörhöna, mindre hackspett och täta populationer av näktergal och olika sångare. Flodsångare (NT) har sin säkraste lokal

i kommunen just här. Månstorps sjö och Gråkärr har varit en viktig lokal för pungmes (EN) med ett av sina tätaste bestånd i Skåne. I samband med artens nedgång har arten gått tillbaka även här. Senaste häckningen genomfördes 2006, men fram till dess häckade den årligen på platsen. Bevaras biotopen är det mycket sannolikt att pungmesen åter kommer att häcka här, såsom den gjort på andra lokaler i sydvästra Skåne.

Mosaiken av våtmark och betesmark utgör en värdefull trollsländelokal. Vid inventeringar utförda 2014 har totalt tolv arter noterats. Också groddjur gynnas av de fuktrika och varierande miljöerna och bland annat har lökgroda (NT) och åkergroda noterats här.

Vid gården Annelund förekommer storvuxna solitära ekar med högt skyddsvärde.

Befintliga ställningstaganden

Området är markerat som natur i kommunens översiktsplan och omfattas ej av någon detaljplan eller fördjupad översiktsplan. Området är utpekade som riksintresse för naturvård och upptaget i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 2-område, mycket höga naturvärden. Harrisen är skyddad som nyckelbiotop.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- Det hade varit positivt att inleda en dialog mellan markägare, kommun och länsstyrelse rörande områdets långsiktiga skötsel.

Intressanta arter: mindre hackspett, flodsångare (NT), gräshoppsångare (NT), lökgroda (NT).

Kratten, Månstorp. Foto: Britt-Elise Björnhov.

20. Arriesjöområdet

Yta: ca 90 ha

Arriesjöområdet är beläget i kommunens nordöstra hörn och inkluderar naturreservaten Arriesjön-Risebjer och Gavelsbjer. Området är ett omtyckt strövområde och här samsas friluftsliv och naturvård på lika villkor.

Det forna täktområdet öster om Arrie ingår i ett stråk av isälvsavlagringar som bildades vid slutet av den senaste istiden. Då täktverksamheten upphörde i slutet av 1990-talet vattenfylldes brottet och markerna runt omkring började växa igen. I slutet av 2000-talet ställdes området i ordning för friluftsliv med stigar, grillplatser och utkiksplatser. År 2013 invigdes Arriesjöns strövområde och samma år bildades naturreservatet Arriesjön-Risebjer.

Arriesjön är en oas i det annars storskaliga jordbrukslandskapet. Området är varierat och här ryms flera olika naturtyper på en liten yta. På holmarna i sjön häckar bland annat gråhakedopping, skrattnås, fisktärna och vigg. Längre

upp på land breder en mosaik av öppna gräsmarker, igenväxningsmarker med skogskaraktär och sumpskog ut sig. Igenväxningsmarkerna domineras av björk, sälg och hagtorn och här förekommer flera hotade fågelarter som gräshoppångare (NT) och hämpling. Arriesjön har varit en mycket viktig häckningslokal för pungmes (EN). En tät population fanns på 1990-talet och den fanns kvar en bit in på 2000-talet. Sedan några år tillbaka häckar inte pungmesen i Arrie (en effekt av artens generella nedgång i landet) men den kan mycket väl komma tillbaka. Senaste bobygget skedde 2011. Det är framförallt det mosaikartade landskapet i den sydöstra delen av området

som är attraktivt för pungmesen.

Under vintern är området en viktig lokal för spillkråka, Europas största hackspett. Dessa marker är lämnade till fri utveckling och kommer så småningom att övergå till ädellövskog med blandad struktur och gott om död ved, något som gynnar insekter, fåglar, lavar och svampar.

Områdets öppna marker utgörs av hedartad betad mark med inslag av buskar. Här uppträder en torrängsvegetation vars sammansättning påverkas av det kalkrika underlaget. Här växer bland annat vädtklint, rödtoppa och blåeld tillsammans med kalkgynnade arter som blåhallon och hedblomster (F).

I samband med att Arriesjöns strövområde ställdes i ordning restaurerades två småvatten för att gynna groddjuren i området. Nu frodas ätlig groda i dammarna, men tidigare har också lökgroda (NT) och strandpadda (VU) förekommit här. I de sandigare och öppna delarna av området förekommer sandödlan (VU), men arten missgynnas av igenväxning och var troligen vanligare då täktverksamheten fortfarande pågick.

I Arriesjöområdet finns två högre moränkullar, Gavelsbjer och Risebjer. De bildades när isen drog sig tillbaka. Den stora iskanten lämnade efter sig en rad säregna kullar i ett långt stråk i det övrigt flacka landskapet. Flera av dessa kullar har precis som Risebjer utnyttjats för täktändamål. Gavelsbjer däremot skyddades som naturreservat redan 1956. Syftet var att bevara åtminstone en av kullarna i området i någorlunda ursprungligt skick.

Gavelsbjer har utöver ett geologiskt bevarandevärde en fin, men också ömtålig, flora. Moränen är kalkrik vilket i hög grad har påverkat florans sammansättning. Här förekommer rikligt med gullviva (F) och backsippa (VU)(F). Här återfinns också praktnejlika

Pungmes. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

(EN) som är en riktig raritet. Den återfinns endast på tio lokaler i Skåne. Andra ängsarter som förekommer är mandelblomma, brudbröd, jungfrulin, ängsfräken, rödkämpar, harmynta, fältvädd, rödklint, spåtistel och jordtistel. Bland gräsen är ängshavre, kamäxing, vårbrodd och darrgräs vanliga. Kullen betas årligen av hästar och vegetationens sammansättning är beroende av att denna hävd fortgår. Tyvärr har hagtorn under senare tid brett ut sig på bekostnad av ängsflora.

Tack vare den rika floran är Gavelsbjer liksom Risebjer en värdefull insektslokal. Flera olika fjärilsarter har observerats här, bland annat mindre blåvinge (NT), bredbrämrad bastardsvärmare (NT), allmän metallvingesvärmare (NT) och sexfläckig bastardsvärmare (NT). Alla dessa fyra arter är ovanliga och är upptagna på rödlistan som nära hotade.

Gavelsbjer har inga anlagda stigar och lämpar sig inte för friluftsliv. På Risebjer finns det

däremot en tillgänglighetsanpassad utkiks-plattform som erbjuder en milsvid utblick över det flacka landskapet. Här finns också grillplatser, fiskebrygga (i sjön finns abborre, gädda, mört och sarv, men fiskekort krävs) och vandringslingor anpassade för hovar, fötter och hjul. Det finns två parkeringar i området och närmsta busshållplats finns i Arrie.

Befintliga ställningstaganden

Som det nämndes i det inledande stycket avsat-tes Arriesjöns strövområde som naturreservat 2013. Reservatet följer strövområdets gränser och det främsta syftet med reservatsbildningen var att bevara och utveckla det rörliga friluftslivet i området utan att påverka de befintliga naturvärdena negativt. Reservatet förvaltas av Stiftelsen för fritidsområden i Skåne. Gavelsbjer avsattes som tidigare nämnt som naturreservat 1956. Området kring Arriesjön om-

fattas av strandskydd. Området är upptaget i Skåne läns naturvårdsprogram som ett klass 2-område, mycket höga naturvärden. Hela Arriesjöområdet är utpekade som rekreationsområde i kommunens översiktsplan.

Förslag till utveckling av områdets naturvärden:

- En framtida utvidgning av området i enlighet med översiktsplanen är önskvärd. Genom att inkludera delar av åkermarken mellan Risebjer och Gavelsbjer samt småvattnen sydost om Arriesjön i reservatet kan områdets naturvärden stärkas samtidigt som det rörliga friluftslivet kan utvecklas. Ett gemensamt reservat kan bidra till att skapa en enklare och mer effektiv förvaltning av områdets naturvärden. Dessutom kan en större areal betesmark och torräng skapas på sikt vilket skulle utveckla den spridningsväg som finns mellan reservaten och öppna för ett utökat genetiskt utbyte mellan de växt- och insektspopulationer som återfinns kring Arriesjön respektive på Gavelsbjer.
- För att bevara de befintliga naturvärdena i Gavelsbjer- respektive Arriesjöreservatet krävs skötsel i enlighet med fastställd skötselplan.
- Det vore positivt att inleda ett samarbete med grannkommunerna Malmö och Svedala för att kunna knyta samman områdets värdekärnor för natur- och friluftsliv.

Intressanta arter: hämpling (VU), pungmes (EN), sånglärka (NT), gräshoppsångare (NT), smygstekellik glansvinge (NT), mindre blåvinge (NT), bredbrämad bastardsvärmare (NT), sexfläckig bastardsvärmare (NT), hedblomster (F), praktnejlika (EN).

Läs mer!

Länsstyrelsen Skåne län: Skötselplan Arriesjön-Risebjer

Skånska landskap: Arriesjön

Gavelsbjer med gullvivor. Foto: Britt-Elise Björnhov.

Arriesjön. Foto: Britt-Elise Björnhov.

Referenser

- Andersson, S. 2006. *Åtgärdsprogram för bevarande av flikstånds*. Naturvårdsverket, Stockholm.
- Appelqvist, T. & Bengtsson, O. 2007. *Åtgärdsprogram för alkonblåvinge och klockgentiana 2007–2077*. Naturvårdsverket, Stockholm.
- ArtDatabanken & Naturskyddsföreningen. 2014. *Grodans år. Faunaväxteriet uppmärksammar Sveriges groddjur* Amphibia. SLU.
- Artportalen (Rapportsystem för fåglar) SLU. 2015.
- Artportalen (Rapportsystemet för småkryp) SLU. 2015.
- Artportalen (Rapportsystem för växter) SLU. 2015.
- Bengtsson, K. & Green, M. 2013. *Skånes Fågelatlas*. Skånes Ornitologiska Förening 2013. 448 sidor.
- Bentz, P.-G., Karlsson, L. & Kristersson, M. 2011. *Skärfläcken i Skanör 2002–2011*. Anser 50/3:7–18. Meddelande nr. 263 från Falsterbo Fågelstation.
- Bentz, P.-G., Karlsson, L. & Kristersson, M. 2012. *The Pied Avocet in Vellinge – an example of successful conservation measures*. www.life-baltcoast.eu. Meddelande nr. 270 från Falsterbo Fågelstation.
- Bentz, P.-G. 2013. *Hagarondellen, Skanör. Kartläggning av fågellivet*. Rapport Sturnus.
- Berglund, B. et al. 2012. *Pelobates fuscus. Lökgroda*. ArtDatabanken SLU.
- Berlin, G. & Rosquist, G. 2014. *Här finns höga naturvärden i Skåne. Artpools- och traktanalys med hjälp av rödlistade arter*. Länsstyrelsen Skåne.
- Carlsson, N. & Persson, H. 2007. *Invasiva kärnväxter i Skåne*. Länsstyrelsen Skåne.
- Carlsson, P. & Bruun, M. 2011. *Skötselplan för naturreservatet Foteviksområdet*. Länsstyrelsen Skåne.
- Dufberg, L. 1994. *Skanör och Falsterbo efter sillatiden*. Vellinge.
- Ehnbom, S. & Karlsson, L. 2013. *Inventering av häckande kustfåglar och övervakning av fågelskyddsområden i Vellinge kommun*. Verksamhetsrapport 2013. Falsterbo Fågelstation, Falsterbo.
- Ehnström, B. & Öberg, T. 2009. *Sälgen behövs*. Jordbruksinformation 3 – 2009. Jordbruksverket, Jönköping
- Elleson, J. 1993. *Årsnederbörden i Skåne 1961–1990*. Svensk Geografisk Årsbok 69:51–66.
- Emanuelsson, U. et al. 2002. *Det skånska kulturlandskapet*. Naturskyddsföreningen i Skåne. Falsterbo Fågelstation. 2014. *Nyheter: Ny art på Näset!* www.falsterbofagelstation.se.
- Falsterbo Fågelstation. 2014. *Rastfågelräkningar*. www.falsterbofagelstation.se.
- Falsterbonäsets Naturvårdsförening. 2010. *Härligast i världen!* Falsterbonäsets Naturvårdsförening 40 år.
- Flodin, L.-Å. et al. 2010. *Åtgärdsprogram för sydlig kärrsnäppa 2010–2014*. Naturvårdsverket, Stockholm.
- Hagerberg, A. et al. 2004. *Åmansboken – vård, skötsel och restaurering av åar i jordbruksbygd*. Saxåns-Braåns vattenvårdskommité.
- Haldén, P. 2013. *Gynna mångfalden*. Jordbruksinformation 4-2013. Jordbruksverket. Jönköping.
- Havs- och vattenmyndigheten. 2014. *Åtgärder för att nå bevarandemålen i marina skyddade områden – fokus fiske*. Rapport Regeringsuppdrag 2014.
- Hillarp, J.-Å. 2014. *Däggdjuren i Vellinge kommun*. Falsterbonäsets Naturvårdsförening, Skanör.
- Hillarp, J.-Å. 2014. *Herptilier i Vellinge kommun*. Falsterbonäsets Naturvårdsförening, Skanör.
- Höglund, S. 2011. *Inventering av Falsterbo stadspark*. Rapport Vellinge kommun.
- Jensen, P.-O. 2008. *Viltvård i odlingslandskapet*. Svenska jägareförbundet.
- Juhlin, P. 2013. *Utredning dagvatten*. Rapport Vellinge kommun.
- Jutvik, G. 2009. *Några vanliga växter och djur i Östersjön*. WWF.
- Karlsson, L. (red.). 2009. *Vingar över Falsterbo*. Andra upplagan. Meddelande nr. 250 från Falsterbo fågelstation. ANSER, Supplement 58. Lund .
- Larsson, K. & Fritz, Ö. 2014. *Åtgärdsprogram för fältpiplärka, 2014–2018*. Naturvårdsverket, Stockholm.
- Länsstyrelsen Blekinge. 2014. *Pilevallar*. www.lansstyrelsen.se/blekinge.
- Länsstyrelsen Skåne. 1997. *Naturvårdsprogram Skåne Län*. www.lansstyrelsen.se/skane.
- Länsstyrelsen Skåne. 2005. *Bevarandeplan Falsterbo skjutfält*. www.lansstyrelsen.se/skane.
- Länsstyrelsen Skåne. 2006. *Kulturmiljöprogram för Skåne län*. www.lansstyrelsen.se/skane.
- Länsstyrelsen Skåne. 2013. *Naturminnen i Skåne*. www.lansstyrelsen.se/skane.
- Länsstyrelsen Skåne. 2014. *Naturreservat Vellinge kommun*. www.lansstyrelsen.se/skane.
- Magnusson, M. 2008. *Klintsnyltrotten i Skåne*. Svensk botanisk tidskrift 102:3–4.
- Malmqvist, A. 2008. *Naturvårdsutlåtande Ljunghusen, Vellinge kommun*. Naturcentrum AB.
- Mattsson, J. O. 1991. *Landskapsförändringar och klimat*. Svensk Geografisk Årsbok 67:114–125.
- Mattsson, J. O. 2003. *Skånes klimat och dess inverkan på floran*. Floran i Skåne. Vegetation och utflyktsmål. Lund. Sid. 29–36.
- Naturhistoriska riksmuseet. 2013. *Den virtuella floran*. http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html.
- Naturvårdsverket. 2003. *Natura 2000. Art- och naturtypsvisa vägledningar*. Naturvårdsverket, Stockholm.
- Naturvårdsverket. 2012. *Biotoskyddsområden. Vägledning om tillämpningen av 7 kapitlet 11 § miljöbalken*. Naturvårdsverket, Stockholm.
- Nolbrant, P. 2000. *Småvatten i odlingslandskapet – rester av forna tiders våtmarker*. Hushållningssällskapet Halland.
- Nyström, P. et al. 2013. *Grodor ur ett skånskt perspektiv*. Länsstyrelsen Skåne.
- Olofsson, P. 2013. *Fältpiplärkan i Skåne 2013*. Länsstyrelsen Skåne.
- Olsson, K.-A. et al. (red.). 2003. *Floran i Skåne. Vegetation och utflyktsmål*. Lunds botaniska förening, Lund.

- Olsson, P., Karlsson, L. & Svahn, K. 2014. *Inventering av häckande kustfåglar och övervakning av fågel skyddsområden i Vellinge kommun*. Rapport 2014. Rapport till Länsstyrelsen Skåne. 47 sidor + Appendix Meddelande nr. 288. Falsterbo Fågelstation, Falsterbo.
- Pröjts, J. 2007. *Inventering av större vattensalamander vid Skanör 2007*. Ekologgruppen, Landskrona.
- Pröjts, J. 2013. *Hagarondellen – inventering av groddjur*. Ekologgruppen, Landskrona.
- Reiter, O. 2007. *Det skånska landsbygdsprogrammet – ett utvecklingsprogram med landskapsperspektiv*. Länsstyrelsen Skåne.
- Ringberg, B. 1974. *Beskrivning till jordartskartan Trelleborg NV/Malmö SV*. Sveriges geologiska undersökning. Ae 23.
- Ringberg, B. 1974. *Den bördiga slätten och det sandiga näset*. Skånes Natur 61.
- Ringberg, B. 1980. *Beskrivning till jordartskartan Malmö SO*. Sveriges geologiska undersökning. Ae 38.
- Ringberg, B. 2010. Geologi. *Härligast i världen! Jubileumsskrift*. Falsterbonäsets Naturvårdsförening 40 år.
- Ringberg, B. 2011. *Flygsanden på Falsterbonäset*. Natur i Sydväst. Falsterbonäsets Naturvårdsförenings tidskrift 2011:2.
- Ripple, W. J. et al. 2014. *Status and Ecological Effect of the World's Largest Carnivores*. Science 10 January 2014. Vol. 343 no. 6167.
- Schneider, C. & Levenskog, P. 2007. *Värdefulla ängar och betesmarker i Skåne*. Länsstyrelsen Skåne.
- SFS. Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.
- SFS. Miljöbalk (1998:808).
- Skogsstyrelsen. 2013. *Signalarter*. www.skogsstyrelsen.se.
- SMHI. 2014. *Sveriges klimat*. www.smhi.se.
- Stenmark, M. 2012. *Bibatterier ökar biologisk mångfald*. Jordbruksinformation 2-2012. Jordbruksverket. Jönköping.
- Svensson, A. 2006. *Åtgärdsprogram för bevarande av dvärglåsbräken*. Naturvårdsverket, Stockholm.
- Sveriges Nationalatlas. 1992. *Hav och kust*. SNA:s förlag, Stockholm.
- Sveriges Nationalatlas. 1995. *Klimat, sjöar och vattendrag*. SNA:s förlag, Stockholm.
- Sveriges Nationalatlas. 1999. *Atlas över Skåne*. SNA:s förlag, Stockholm.
- Sörensen, J. & Andersson, A. 2013. *Natur-PM inför detaljplan av Ljungskogen, Vellinge kommun. Naturvärdesinventering och rödlistade arter*. Rapport Calluna AB.
- Tanentzap, A. J. et al. 2014. *Forests fuel fish growth in freshwater deltas*. Nature Communications 5.
- Tuck, S. L. et al. 2014. *Land-use intensity and the effects of organic farming on biodiversity: a hierarchical meta-analysis*. Journal of Applied Ecology. Volume 51, Issue 3, p. 746-755, June 2014.
- Vellinge kommun. 1990. *Miljö – naturvård inom Vellinge kommun*. Underlag för miljöskyddsprogram – naturvårdsplan del 2.
- Vellinge kommun & Falsterbonäsets Naturvårdsförening. 2010. *Natur- och kulturvandring i och runt Falsterbo stadspark*. Vellinge.
- Vägverket. 2004. *Vägen i kulturlandskapet – vägar och trafik före bilismen*. Borlänge.
- Winqvist, C. 2013. *Ekologiskt lantbruk, biologisk mångfald och ekosystemtjänster – i ett landskapsperspektiv*. SLU, Uppsala.